

Nyírbátor Város Településrendezési Tervének készítéséhez

Településfejlesztési
Kon koncepcióhoz

„Örökségvédelmi
vizsgálat”

Tervező:

Art Vital Tervező, Építő és
Kereskedelmi Kft.
(C-15-1062)

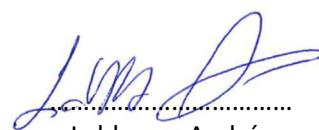
2018.

Külzetlap

Település tervező/ Építész vezető tervező

Végh József
TT-15-0023
É/1-15-0124

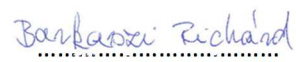
Település tervező / projektvezető:

Labbancz András
TT-15-0378

Tervező munkatárs:

Ugochukwu Georgina

Szerkesztő:

Barkaszi Richard

Régészeti szakértő:

Dr. Bálint Marianna
régészeti szakértő

Tartalomjegyzék

Külzetlap

Tartalomjegyzék

Jóváhagyó határozat kivonata

1. Örökségvédelmi vizsgálat	5
1.1. A település történeti leírása	5
1.2. A település régészeti örökségének felmérése	40
1.3. A védett műemléki értékek települési értékleltára	53
1.3.1. A világörökségi és a világörökségi várományos helyszínek és területek	53
1.3.2. Az országos építészeti örökség elemei	54
1.3.3. A védetté nyilvánított és nyilvántartott régészeti lelőhelyek	58
1.3.4. A helyi építészeti örökség települési értékleltára	58
1.3.5. A helyi építészeti örökség települési értékleltára	62
2. A rendezéssorán tervezett változások hatáselemzése	98
3. Értékvédelmi terv	115

Felhasznált források

Felhasznált irodalom

Jóváhagyó határozat kivonata

X

1. Örökségvédelmi vizsgálat

Nyírbátor örökségvédelmi hatástanulmánya a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 496/2016. (XII. 28.) Korm.rendelet 12. mellékletében meghatározott tartalommal készült.

A tanulmányhoz felhasználásra kerültek korábbi vizsgálati anyagok, Nyírbátor közigazgatási területére vonatkozó rendezési tervek, régészeti, történeti, művészettörténeti szakirodalom és különféle adatbázisok anyaga.

A meglévő adatokat helyszíni bejárás (2017. február, és 2018. január) során ellenőriztük és azokat a jogszabályi előírásoknak megfelelően a feladathoz igazított formában rögzítettük.

1.1 A település történeti leírása

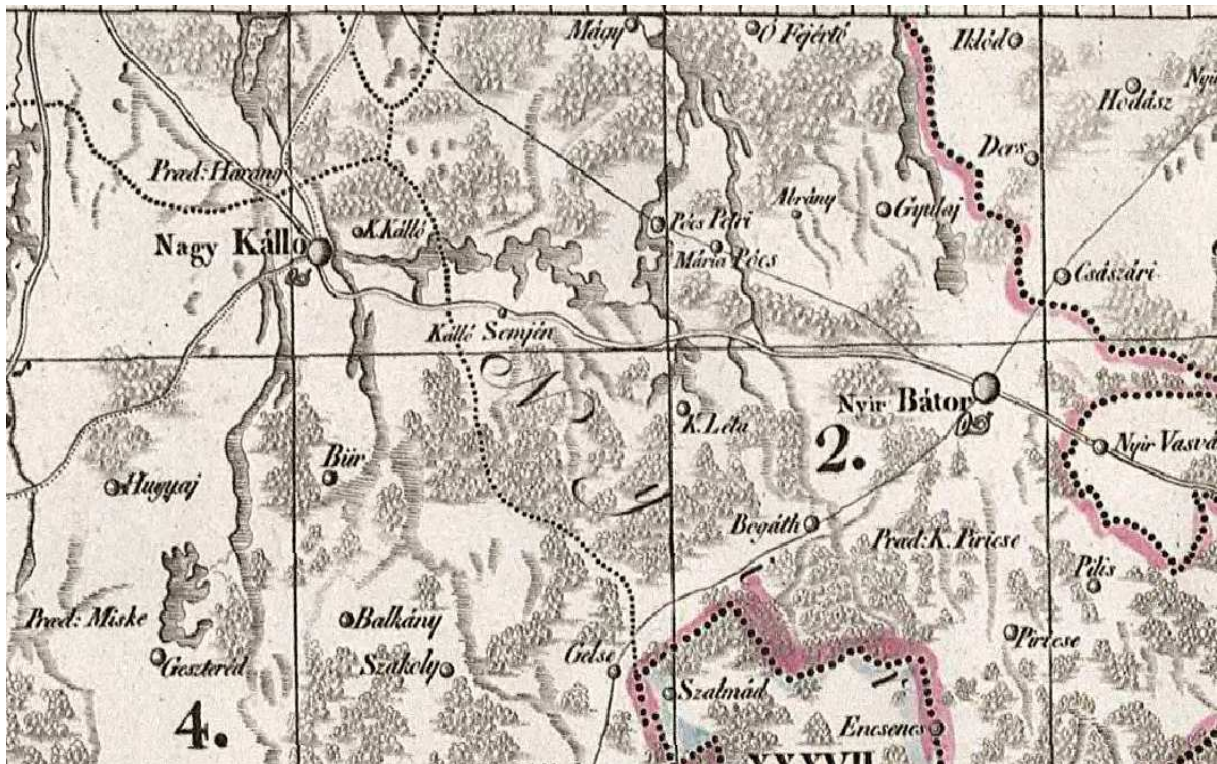
Ebben a fejezetben vázlatosan, időbeli lineáris folyamatként tekintjük át azokat a tényezőket, történeti és gazdasági folyamatokat, táji változásokat és következményeket, amelyek közvetve vagy közvetlenül befolyásolták a mai Nyírbátor képét, jellegét, településtörténetét.

Nyírbátor, a 14 000 fős történelmi hangulatú kisváros, a Nyírség déli részének központja. A Nyírség az ország második legnagyobb futóhomok vidéke. Az Alföld egykori képéből a Nyírség őrizte meg a legtöbbet. Az erősen mozaikos felépítésű tájat buckaközi mocsarak, fűz- és nyírlápok, ligetes erdők, füves vegetációval borított homokhátak tagolják. A Nyírség területén a vízrajzi viszonyok, a buckaközi mocsarak, szikes tavak medencéi alapvetően meghatározták a települések létrejöttének helyeit. Nyírbátor esetén a természeti viszonyok mellett a település fejlődését, történetét az út menti fekvés századokon át határozta meg.

Már az első kéziratos térképeken jól megfigyelhető, hogy Nyírbátor az egyik legforgalmasabb kelet-nyugat irányú kereskedelmi út mentén fekszik. Az Erdély-Tokaj között húzódó erdélyi sószállító utat éppen itt keresztezi a Debrecenből az Ecsedi-láp felé tartó út, amely a török hódoltság alatt jelentős kereskedelmi forgalmat bonyolított le.

A Bátor helynév pusztá személynévből keletkezett magyar névadással. Az alapjául szolgáló személynév etimológiailag azonos a török eredetű bátor – hős - melléknévvel. A megkülönböztető szerepű Nyír-előtag a nyírségi tájjal kapcsolatos.

Nyírbátor fekvése Lipszky János Mappa Generális-án Blatt N. VIII.

Bátor és a Báthoriak

Nyírbátor a középkor egyik jelentős mezővárosa. 1272-ben kelt oklevél szerint királyi birtok lehetett. 1279-ben az uralkodó eladományozza a Gutkeled nemzetség tagjainak Bátor és Kisbátor nevű birtokait. A XIII. század végén a Gutkeled nemzetség egy vagy több tagja kiterjedt birtokokat szerzett a Nyírség déli részén. A Gutkeled-nemzetség birtokainak központja a mai Nyíradony volt, itt állott a nemzetség ősi kegyúri temploma, ahova a nemzetség tagjai közel kétszáz évig temetkeztek. Ebből a nemzetségből, az adonymonostori ágból származott András fia Bereck, aki 1279-ben Kun Lászlótól Bátor és Kisbátor nevű birtokokat kapta adományba. Az 1279. évi oklevél említi először Bátort, és Bereck unokái már e faluról nevezik magukat Báthoriaknak. 1282-ben a Gutkeled nembeli Bereck Bátor nevű falujának a királytól minden szerdára hetivásár engedélyt szerzett. Ezekből az adatokból egyértelmű, hogy a település korábban keletkezett, hiszen mellette ott van a tőle megkülönböztetett Kisbátor.

Bátornak igen kedvező földrajzi fekvése van, az Ecsedi lápot délről és északról megkerülő kereskedőknek érintenie kellett Bátort. A Gutkeled felismervén Bátor kedvező helyzetét birtokközpontjukként építették ki. A birtokukról magukat rövidesen Bátorinak nevező Gutkeled ág a magyar történelem egyik legismertebb feudális családja lett, amely Erdélynek fejedelmet, Lengyelországnak királyt adott. A XIV. század folyamán továbbra is Bátor maradt a birtokközpont, annak ellenére, hogy engedélyt kaptak Ecseden várépítésére.

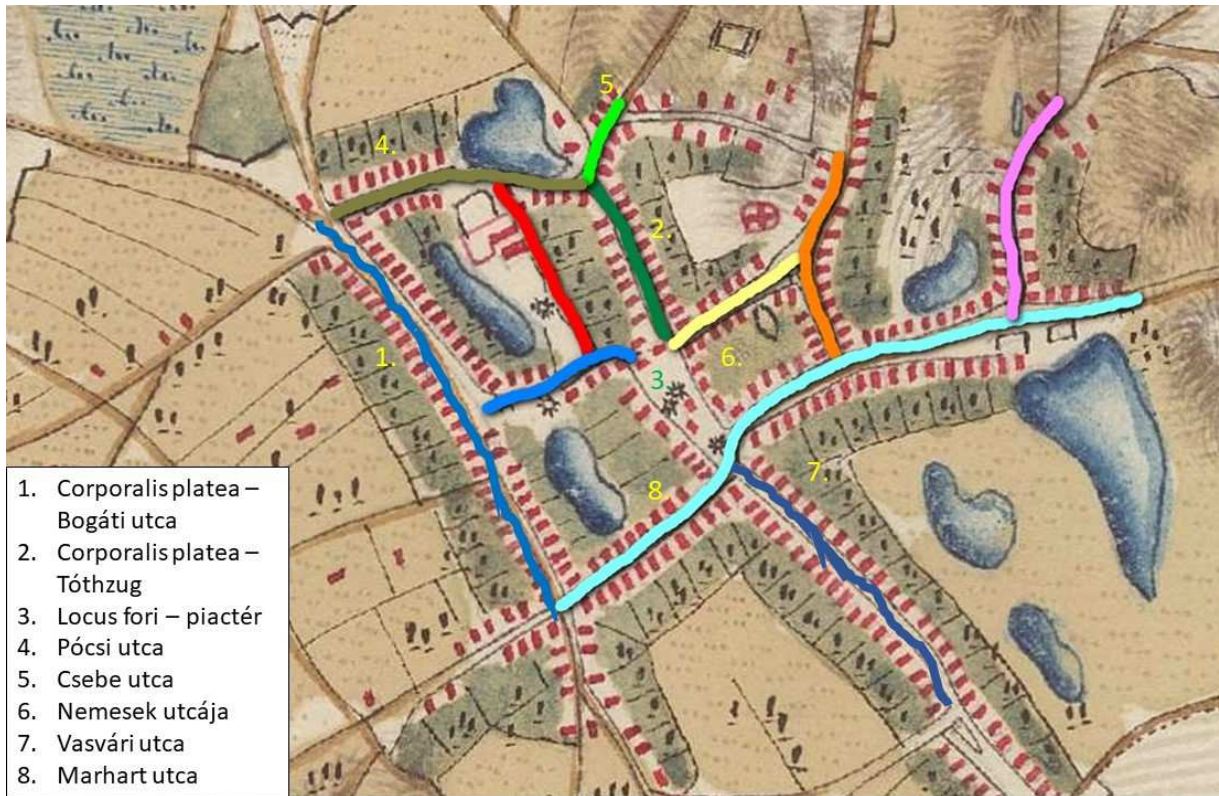
1330-ban királyi kiváltságlevelet kaptak, amely a bátori hospeseknek és jobbágyoknak a királyi és a megyei bírák alól immunitást adott, és a királyi adó alól is mentességet biztosított. 1332-

ben árumegállító jogot szereznek, amely az Ecsedi lápot délről és északról megkerülő utakra vonatkozott. Ennek eredményeképpen Bátor kontrollálhatta Erdély Buda, valamint Erdély Kassa (Lengyelország) kereskedelmét. A kiváltság szerint a megállított árukat a bátori hetipiacon kellett eladásra felkínálni. Ez az árumegállító jog nagyon ritka volt abban az időben a magyarországi városok között. Bátor XIV. századi jelentőségét jól mutatja, hogy 1313-ban két papja van, 1334-ben Szatmárban a második legmagasabb pápai tizedet fizeti. Kézművessége is fejlett volt, sok mészárszék mellett már a XIV. században élt itt ötvös, aranyműves.

Bátort többször felosztották a középkorban, az ekkor keletkezett oklevelek alapján több utcát is lehet azonosítani a városban. 1334-ben két főutca „corporalis platea” létezett, amelyikből az egyiket Tótzugnak hívják, ez utóbbiból két utca ágazik el a Csebe utca és a Bogát utca. Vicusnak nevezik a Pócsi utcát és a Vasvári utcát, Marharth utcát, Téglás utcát, és van még egy meg nem nevezett utca is. A helység közepe táján pedig egy kis utcácska, a Nemes utca, az utcácska észak-déli irányú és végén a plébános kúriája áll. Az oklevél említi a „locus fori” a piacot, ahol ekkor 18 mészárszéket osztanak fel. Az 1373-as újra osztó oklevél már említ egy újabb utcát is a Szolga utcát.

Az oklevelekből világosan látszik, hogy Bátor sok utcás település. Egyik példája a faluközpontból sugarasan kiágazó utak mentén terjeszkedő településeknek, amelyeknek a Tiszántúlon más példái is kimutathatók. Az ismert utcanevek ugyanis környékbeli falvakról vannak elnevezve, azaz az odairányuló utakra utalnak. Bogát délnyugatra, Pócs északnyugatra, Vasvár délkeletre szomszédos Bátorral. Ha ezeket a távolsági forgalom útvonalai szerint osztályozzuk, akkor két egymást metsző főútvonalról beszélhetünk. Egyike ezeknek északnyugat felől a Pócsi utca, amelynek délkeleti folytatása a Vasvári utca, ez Nagykároly érintésével dél felől kerüli meg az Ecsedi lápot. A másik főútvonal délnyugat felől, Debrecen irányából a Bogáti utca, amelynek északkeleti folytatása vagy az ismeretlen nevű, vagy a Marharth utca lehetett. Ezen át észak felől lehetett megkerülni a lápot. A két platea corporalis-t viszonylag könnyen lehet azonosítani, hiszen lényegében két egymással párhuzamos, észak-déli utcáról van szó, a nyugati a mai Bajcsy-Zsilinszky utca a keleti a mai Kossuth utca. A háromszög alakú Szabadság tér a középkori Vásár utca, a piactér. A Nemes utca a mai Báthori István utca lehetett, amely a piacteret kötötte össze a plébániatemplommal és az udvarházzal.

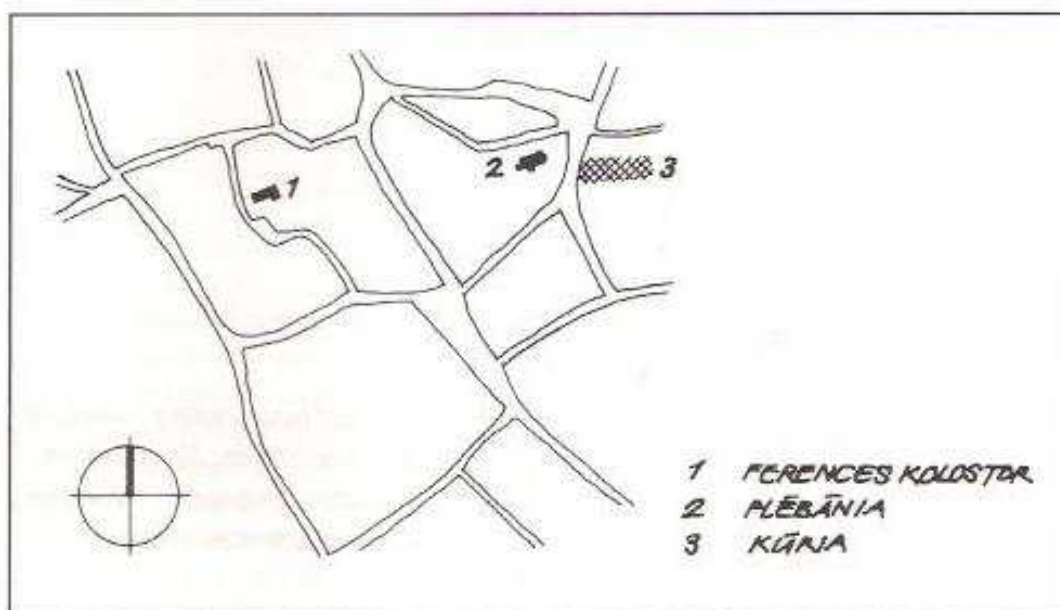
Nyírbátor rekonstruált középkori utcahálózata

Bátor újkori városközpontja tehát többé-kevésbé megfelel a XIV. századi határjárásoknak. A falu magja a Nemes utca lehetett a templomdomb alatt, amely később a piactérre helyeződött át, ahol a két fő kereskedelmi út találkozási pontja volt. Az egyik főutcába, a Tóthzugba idegen telepések kerültek, amely valószínűleg a földesúri telepítés eredménye volt.

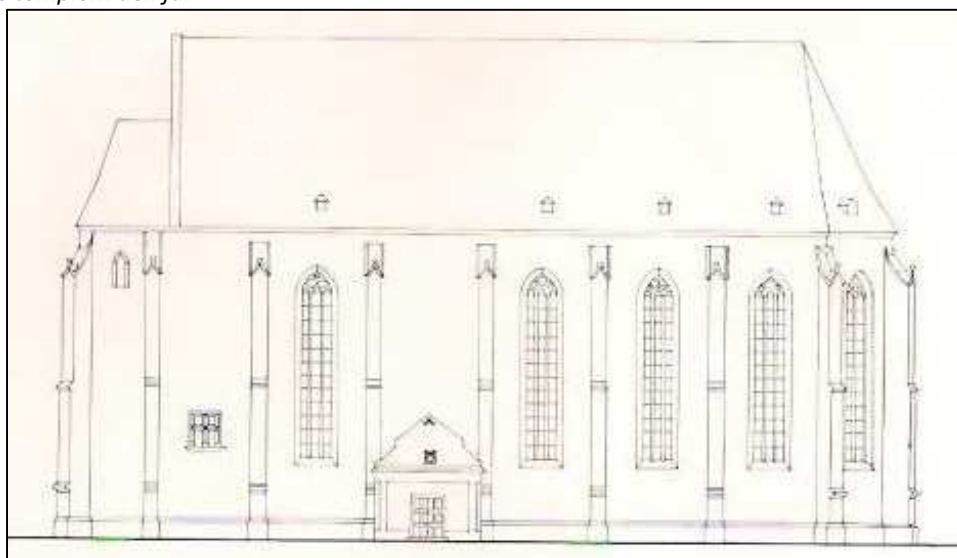
Az 1400-as évek utolsó negyedében Bátorban igen élénk és nagyszabású építkezések indulnak meg. Az időpont nem véletlen, hiszen ekkor ível magasba az addig csak alárendelt szerepet játszó Báthori család pályája. Báthori István országbíró és hasonló nevű fia, az erdélyi vajda kezdi meg a sort, és ettől kezdve a Báthoriak másfél századon át az első vezető családok közé emelkednek: országos méltóságok, erdélyi fejedelemség, lengyel királyság várja őket. Báthori István, aki 1479-ben Kenyérmezőn Kinizsi Pál temesi bánnal együtt harcolva hatalmas győzelmet arat az Erdélybe hatoló török sereg felett, elérkezettnek látja az időt arra, hogy családját dicsőségét méltón hirdető épületeket emeljen abban a mezővárosban, amelyről családját magát nevezte. Az 1480-as évek folyamán épül két remekmű nyírbátori templom, a hazai késő gótika kiemelkedő alkotása, amelyek egyszersmind a századforduló magyar építészetének egyik legjellegzetesebb és legértékesebb fejezetét nyitják meg. Ugyanekkor tehát a Báthori vár építése is, ez utóbbi sajnos csak nagyon töredékesen maradt ránk, de a felszínre került maradványok alapján is megállapítható a templomokkal egykorú eredete. A Báthoriak XV. századi építkezései - ferences templom és kolostor, Szent György templom, várkastély - kialakítják a település középkori központját.

Nyírbátor a XV. században

A plébániatemplomot Szent Györgyről nevezték el. A ma is álló impozáns, késő gótikus, egyetlen teremből álló templom egységes építmény és a XV. század végén építették, 1488-ban fejezték be, de utána még kisebb építési munkák még folytak. Mellette egy sokszögzáródású szentélyből, nyolcszögletű hajóból, és négyszögletes homlokzati toronyból álló, XIII. századból származható templomot tártak fel, amely valószínűleg az 1433-ban említett Krisztus teste kápolna lehet, és nem azonosítható a Szent György plébániatemplommal, annak esetleg temető kápolnája lehetett. Az eredeti plébániatemplomot talán az új templom építésekor bontották el. A Szent György templom korai jelentőségét jelzi, hogy Bátor évi vásárait Szent György napon, a templom búcsúja idején tartották.

Református templom déli fal

Osztatlan, hosszú hajója három sokszögoldallal zárul keleten. A nagy belmagasságú teret egységes, sűrű osztású hálóboltozat fedi. Bordázata vakmértműves díszű vállakból ágazik szét, amelyet az oldalfalakból kiugró, részben sokszögű lábazatokról, részben gyámkövekről induló, karcsú háromnegyed-oszlopok támasztanak alá. A déli hosszoldalon közeikben rendkívül magas, háromosztatú, halhólyagmotívumos mérművű, csúcsíves ablakok nyílnak. A déli homlokzat erőteljes vertikális tagolását és magasba törő lendületét ezek és a közrefogó támpillérek adják. A nyugati véghomlokzat jobb oldalán négyszögű, saroktámpilléres torony ugrik ki, amely csak a hajó ereszéig épült fel. Mellette a homlokzaton tagozott keretezésű kapuzat, fölötte pedig nagy, négyosztású csúcsíves ablak nyílik. Az előcsarnokból nyíló déli bejáratot már reneszánsz keretelés díszíti, párkánya fölött félkörös oromzattal. A sokszögű szentélyzáródás falában, ugyancsak a templommal egykorú, reneszánsz stílusú szentségfülke látható.

A XV. századi Bátor másik meghatározó egyházi épülete a ferences templom és a hozzákapcsolódó kolostor. A ferencesek Bátorban történő megtelepedésére vonatkozó korai okleveles adatokkal nem rendelkezünk. A kolostor esetleg korai alapítására talán az épület topográfiai elhelyezkedése utalhat. Maga a kolostor két „corporalis platea” közötti tömbben helyezkedik el. Egy Bátorhoz hasonló gazdasági helyzetű mezővárosban kellett lennie koldulórendi kolostornak, ispotálynak. Maga a kolostor fekvése annak korai alapítására utalhat, ugyanis a ferences kolostor nem a város szélén helyezkedik el, bár ahhoz közel. A későbbi alapítású ferences kolostorok egyértelműen a városok szélére települtek.

A ferencesek Nyírbátorban történő megjelenésére vonatkozó első adatok meglehetősen bizonytalanok. Esterházy Pál nádor munkájában azt említi, hogy Opos de Bator az 1300-as esztendőben emeltetett egy templomot és kolostort a ferences barátoknak. Egy másik, szintén szóbeli hagyomány szerint 1332-ben telepedtek meg a ferencesek, és a XIV. században már kápolnájuk is állt. Korábbi templom jelenlétével magyarázták sokáig a hajó és a szentély tengelyének eltérését. A szóbeli hagyományok egyértelműen a XIV. századra helyezik a ferencesek megjelenését Bátorban, azonban a rendelkezésünkre álló régészeti és írott források nem támasztják alá a koldulórend ilyen korai megtelepedését.

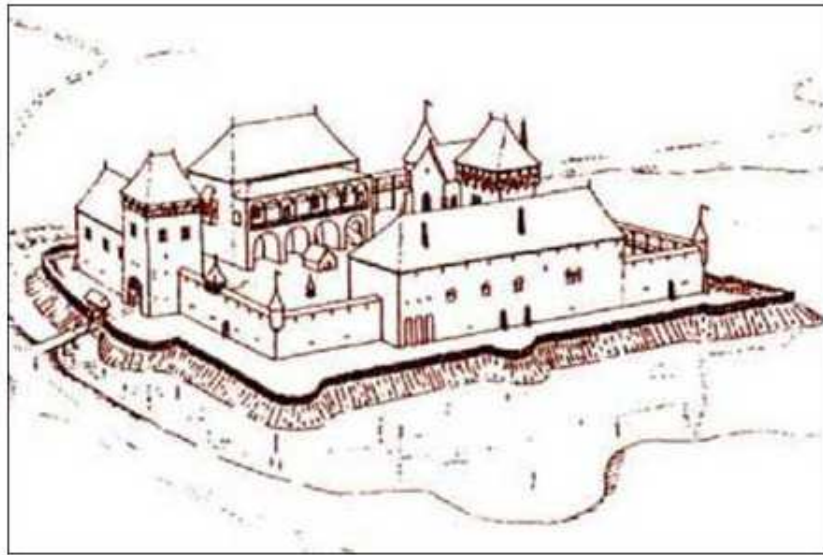
A ferences templom léte az első legbiztosabb adat 1493-ból származik, amikor Báthori Istvánt, a kenyérmezei győzőt ide temetik. 1493-ban tehát a templom már biztosan áll. 1494-ből fennmaradt két könyvbejegyzés, amelyek szerint két, később Leleszre került könyv a nyírbátori konvent, illetve kolostor könyvtárába tartozott. 1497-től a gvárdián nevét is ismerjük. A következő biztos adat Várdai Aladárné végrendelete, aki tíz forintot hagyott a Bátorban alapított kolostorra. 1514-ben kelt jegyzőkönyvben a kántor celláját említik.

Az épületegyüttes 2008-as műemléki rekonstrukciójához elvégzett régészeti és építészettörténeti kutatások bizonyították, hogy a XV. század végén épült templom és kolostor egységes koncepció szerint épült meg, amelynek korábbi, XIV. századi előzményét nem sikerült bizonyítani. A templom szentélye és a hajó tengelye közötti eltérés nem korábbi építésű templomépület eredménye.

A XVI. században egyre gyakrabban szerepel a nyírbátori kolostor az írott forrásokban. 1514-ben a Dózsa-féle felkelés során betörték a kolostorba. 1518-ban a Báthori Zsigmond és László közötti birtokcsere kapcsán említik a klastrom mögötti kis utcát. Egy 1531-es adat szerint a refektóriumon és a konyhán folytak építési munkák. 1532-ben Kállay Jánosné Nadányi Krisztina két lovat hagyományoz a kolostorra. 1535 elején 14 misés pap lakja a kolostort. Néhány évvel később orgonistát is említenek a kolostorban. 1549-ben bognárok dolgoznak a kolostor felújítási munkáinál. János Zsigmond 1551-ben útban Lengyelország felé a nyírbátori kolostorban szállt meg. Ez idő tájt járt itt Tinódi Lantos Sebestyén is. 1552-ben a török támadástól tartva az értékesebb tárgyakat az ecsedi várba vitték. 1563-ban már csak négyen laktak a kolostorban, míg nem a hívek nélkül maradt utolsó ferences barátok távoztával 1566-ban a kolostor működése megszűnt. A kolostor pusztulását többen Petraskó vajda 1587-es támadásával magyarázzák. Ecsedi Báthori István országbíró 1603-as végrendeletében 500 forintot hagyott az elhagyott kolostorra, hogy István vajda sírját megmenthessék. A kolostor romként éri meg a XVIII. századot.

Közvetett adatok még egy középkori templom léteire látszanak utalni Nyírbátorban. A középkori Szent Vér utca neve alapján tételeztek fel egy Szent Veronika kápolnát. A ma ismert Szent Vér utca vonalán húzódó „platea”-t 1611-ben már biztosan így hívták. Ez a Vásár utcától indult keletre, a keleti főutca keleti oldala első déli mellékutcájaként. A Szent Veronika kápolna lokalizálására több kísérlet történt, keresték a ref. templom cintermében, ill. a templom északi oldalán előkerült, már ismertetett kápolnával is azonosították. 1981-ben, az akkori Rózsa F. (ma Szent Vér) u. 21. sz. telken (akkor a református parókia, később a Városi Könyvtár udvara) folytatott feltárások során döngölt, patkó alakú agyagalapozás került elő, melynek belsejében a valamikori fapadló lenyomata volt megfigyelhető. Az ásató szakrális építménynek határozta meg, a Szent Veronika kápolnával való azonosítás kérdéses, az eddig rendelkezésre álló adatok alapján egyelőre nem lehet megbízhatóan igazolni a Szent Veronika kápolna lokalizálását

A XV. századi Bátor harmadik meghatározó épülete a Szent György templom szomszédságában álló Báthori rezidencia, amely sajnos szinte csak alapjaiban maradt ránk, így a legkevesebb információval erről a reprezentatív, több épületszárnyból álló épületről rendelkezünk.

Az egykori vár rekonstrukciós rajza

A régészeti kutatásokból egyértelműen kirajzolódik, hogy a református templom mögötti emelkedésen foglalt helyet a Báthoriak uradalmi központja, amely a XVI. században már kastélyként, illetve várként szerepel. A földesúri várkastélyt palánkvár vette körbe, külső oldalán árokkal. A várkastély mellett állottak a majorsági épületek és a csűrök. 1549-ben Fráter György és Ferdinánd király megbízottjai nyilván ebben az épületben kötik meg azt az egyezményt, amely szerint Erdély és a Királyi Magyarország egyesül. 1564-ben János Zsigmond ostrommal veszi be a várat. A mohácsi csata után kialakult bizonytalan politikai helyzetben Bátor elveszíti a XIV. században megszerzett regionális központi szerepét, és megszűnik birtokközpont lenni, a birtokos Báthori család értékeit Ecsedre szállítja. A jelentőségét veszített épületről a XVIII. századi urbáriumok még mindig megemlékeznek, de mint már erősen romos épületegyüttes.

A XIV. századi jelentős gazdasági fejlődés - árumegállító jog, vásártartási jog, városias utcahálózat – ellenére Bátor falu maradt, az oklevelekben sokáig, mint possessio szerepel. A XV. században említik, mint oppidum. Bátort két tényező fejlesztette várossá: a közlekedés földrajzi adottság, valamint a földesúri birtokközpont.

A városiasodás fontos jeleként kell értelmeznünk, hogy a bátori mesteremberek 1581-ben céhekbe szerveződtek, a céhalapításra a jogosítványt Báthori Miklós szerezte meg. A részükre kiadott szabályzat szerint akkor szabó, szűrszabó, szűcs, csizmadia, varga, borbély, lakatos és kovács működött a településen.

Bátor a XVII-XVIII. században

A Báthori család ecsedi ága 1605-ig birtokolta a várost, ezután a későbbi erdélyi fejedelem somlyai Báthori Gábor örökölte. A XVII. század elején Báthori Gábor erdélyi fejedelem Szabó István hadnagyot 30 katonával együtt Nyírbátorban telepített le, ettől az időtől kezdve Bátor hajdúkiváltságokat is szerez.

1614-ben összeírásra kerül az ecsedi uradalom, közöttük Bátor is. Az összeírás szerint a település élén állt a bíró. A településen hat nemesi család lakott. A Báthori ház szabad hajdúi közt további négy főt sorolnak fel. Az egész telkes családfők száma ekkor 65 fő. A fél telkesek száma 61 fő, továbbá 98 fő zsellért írtak össze ekkor. A jobbágyok a bátori allódiumban egy nap saját ökreikkel és ekéikkel szántani és vetni kötelesek. A bátori jobbágyok robotkötelezettsége nagyon kedvező volt az ország többi településével összehasonlítva. Minden vetésből tizedet az ecsedi pásztorokkal együtt szolgáltatnak be. A feljegyzések alapján a bort egész évben viszont az uraság mérte.

A település képéről az alábbiakat tudhatjuk meg az összeírásból: „Van itt egy uradalmi ház raktárral, egy pusztá nemesi kúria. Egy kert a hagyma ültetésére, egy szőlőskert, egy zöldséges kert. A kolostorhoz is tartozik egy másik szőlőskert, egy bőséges gyümölcsöskert. A bátori nemesi kúriához és a bátori uradalomhoz szükséges 17 mérő szántóföldje van az uraságnak három nyomásban. Az uraságé a Karuly erdő, ahol bőséges és elegendő fűvet kaszálhat. A nagy kiterjedésű erdőben dámvadak vannak.”

Báthori Gábor halála után a város Bethlen Gábor erdélyi fejedelem birtokába került. Majd a későbbi birtokosok sorában I. Rákóczi Györgyöt és II. Rákóczi Györgyöt találjuk. II. Mátyás több alkalommal is megerősíti Nyírbátor korábbi kiváltságait.

A XVII. század közepéről megmaradt egy összeírás, amely részletesen tájékoztat a város akkori állapotáról. 1648-ban ugyanis I. Rákóczi György összeíratta birtokai jobbágyságait, amely szerint ebben az évben 227 jobbágy és 15 nemes család élt a városban. A lakosok között 20 szabó, 16 varga, 9 szűcs, 8 ács, 6 mészáros, 5 kovács, 2 lakatos egy-egy borbély, takács, serfőző, és bognár volt, tehát 70 család, a lakosság egyharmada mesterséggel foglalkozott. A városban ekkor két prédikátor lakott és iskola is működött. A XVII. század közepén tehát továbbra is magas a város népességén belül a mesteremberek aránya.

A városban lakó jobbágyok kedvező helyzetét jelzi, hogy a XVII. században censust, füstpénzt nem fizettek a földesúrnak, de a tizedet beszédtek és a majorsági gazdálkodáshoz robottal kellett hozzájárulniuk. Szántáskor és aratáskor azonban a mesteremberek is robotoltak a majorságban.

A Rákóczi-szabadságharcban Nyírbátor is kivette a részét. A háború és azt követő pestisjárványban jelentősen lecsökkent a város lakossága, 1715-ben mindösszesen csak 85 családot írtak itt össze, a település népessége az 1704-es szintet csak az 1780-90-es évekre éri el illetve haladja meg. A török kiűzése, valamint a Rákóczi-szabadságharc után a város korábban megszerzett kiváltságai már nem sokat értek. A Rákóczi birtok ecsedi uradalomhoz tartozó felét Bánffy Györgynek zálogosítják el 1698-ban. A Rákóczi-szabadságharc leverése után Bátor a Károlyi család birtokába kerül. A Károlyi család az úrbéres függőviszony erőszakos visszaállításának híve volt, valamint a család bátori birtokainak jövedelmét jelentősen kívánta növelni Bátor korábbi kiváltságaival szemben. A Károlyi család eme törekvése hosszú évekre elhúzódó pereskedést eredményezett Nyírbátorral. A lakosságnak a Károlyiak ellen indított pere megakadályozta Mária Terézia-féle úrbérrendezés teljes mérvű bevezetését Bátorban. A XVIII. század közepére azonban Bátor elveszíti vonzerejét, sokan elköltöznek a városból.

A település XVIII. század közepi-végi képére, lakóinak életére, termelt javaira viszonylag hiteles képet nyerhetünk a Mária Terézia-féle úrbérrendezés és a II. József által elrendelt népszámlálás dokumentumaiból. Az úrbérrendezéshez készített országos összeírás volt az utolsó pillanat, amikor még a felvett adatokban tetten érhető az ősi, évszázados hagyományok által formált életmód.

Az úrbérrendezésről szóló királyi rendelet értelmében összeíró biztosok járták be a településeket, felmérve a lakosok hasznait, kárait, termelvényeit, majd egységes, településenként érvényes Urbáriumokban határozták meg a jobbágytelek nagyságát, a jobbágyok szolgáltatásait. Az úrbérrendezés egészen az 1848-as jobbágyfelszabadításig szabályozta az adózási viszonyokat.

Az 1772. évi községi urbárium feljegyzései alapján: „A szántó földjei három járásban vadnak, és mind az három járás nyolcad résziben az búzát, több részeiben pedig az gabonát meg termi. Jó és hasznos, sőt az marha hízolására is alkalmas szénát termő kaszállói is vadnak, és azoknak némely részit kétszer is meglehet kaszálni.

Maga is ezen mezőváros vásáros város lévén, mind magában, mind pedig ... úgy mint Kálló, Mada, Szalka, Károly, Kisvárda és Debrecen, rész szerént országos, rész szerént pedig heti vásáros városokban minden eladó jószágokat könnyen pénzzé tehetik, annnyival is inkább, mivel mind azokba jó utakon, és minden rév és vám fizetés nélkül lehet menni.

Mind kaszállás előtt, mind kaszállás után, minden féle barmainak bővséges legelő mezeje vagyon. A maga határán elégséges és alkalmas itató vizei is vadnak.

Engedelméből az földes uraságnak, az határon lévő uraság erdeiből is vagyon épületre való fája, ugyan az határon lévő maga közönséges erdeiből pedig, mind az tüzi, mind az épületre való szabad faizása mindenkor jó utakon, és közlről meg vagyon.

A makk termésnek idején, az már említett maga különös erdein ingyen, az uraságén pedig bérért makkoltathatnak az városi lakosok.

Nád vágó réttye is vagyon kevés-kevés az maga határán. ...

Magának ezen városnak privilegium mellett volna négy országos, és minden héten egy-egy napi vásárja, de mind eddig egy országos vásárnál több azok közül egészen fel nem állott. Ez mellett vagyon egy Kis-Piricse nevezetű pusztája, melyet is más helységbélieknek szokott az város dézma alá szántani ki adni. Ezen kívül vagyon még két száraz, és egy vízimalma, és mint egy negyven öt ember vágó kaszállója. Nemkülönben Szent Mihály naptúl fogva új esztendeig tartó szabad kántora.

Alkalmas len és kender ászató vize is vagyon maga határán. Feles dohányok szokott ezen város lakosinak teremni, melyet is mindenkor kész pénzen, helyben is el adhatnak.

A szántó földeknek alyasabb részit, leg inkább pedig az búza földeket, az föld árja miatt lévő vizek meg szokták rontani, e mellett mikor száraz szeles idők járnak, némely magasabb homokos hegyekből ki szokta az szél az vetést fújni. ... A belső ház helyeknek is némely részit ugyan azon föld árja vesztegeti. ...

Minthogy az királyi dézmát ezen mezővárosban az földes uraság in natura szokta venni, tehát még eddig az kilencedet nem kívánván, azt semmi termésbűl nem adtak, és most sem adnak. ... Nem örökös, hanem mindnyájan szabad menetelű jobbágyok ezen mezővárosnak lakosai.”

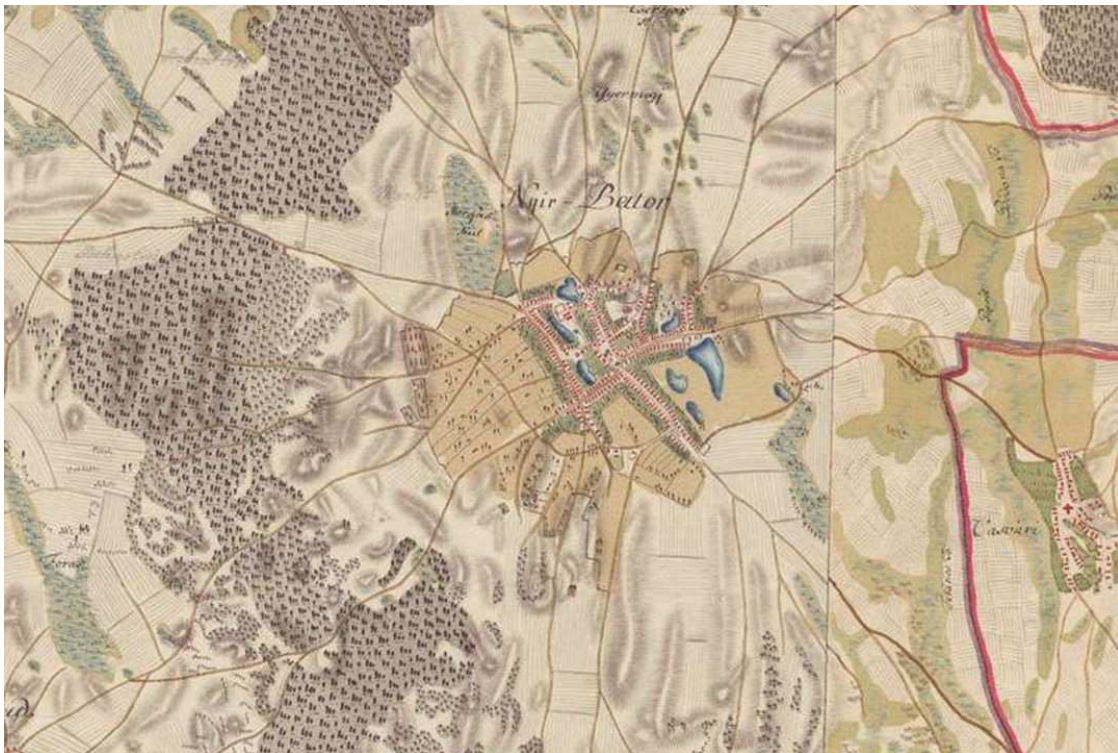
Az 1772-es úrbérrendezés során feltett kérdésekre adott válaszokból láthatjuk, hogy Bátor kedvező adottságokkal, jó lehetőségekkel rendelkezik a mezőgazdasági művelés számára, a kártételek között egyedül a belvizeket említik meg. A településen élő jobbágyok helyzete is kedvező, szigorú robottételek nem sújtják őket, szabadon költözhetnek, és megtermelt terményeiket könnyedén és vámmentesen tudják értékesíteni akár a helyi piacon, vagy a környék közeli vásáros helyein. Ehhez az állapothoz képest a Mária Terézia-féle úrbérrendezés jelentős visszalépést hozott, amit a Károlyi-család erélyes fellépése csak tovább fokozott.

Az 1772-es úrbérrendezés alapján megállapítható, hogy a robotszolgáltatások a többszörösére emelkedtek a korábbiaknál. A meghatározott ajándékok mellett az egésztelkes jobbágy 52 nap igás robot vagy 104 nap gyalogrobot teljesítésére kötelezett.

Bátor perrel igyekszik visszaszerezni korábbi kiváltságait. A Bátor által indított perek új szerződés kötését írják elő, amely megszabja az évi szolgáltatások összpénzértékét, amit a földesúr nem léphet túl. A perek eredményeképpen a város visszakapja évi 5 hónapra a korcsmáltatás jogát, és a város megtarthatta erdeit is. Ez az új szerződés az úrbérrendezéstől jobb, de az azt megelőző állapothoz képest rosszabb állapotot mutat. A Károlyi család törekvéseinek köszönhetően Bátor jelentősége, gazdasági szerepe jelentősen csökkent. Gazdasági súlyát, tekintélyét elvesztette. Az 1812-es összeírás szerint 24 egész telkes gazda, 264 féltelkes gazda, 43 házas, 12 házatlan zsellér, összesen 243 adózó család élt Bátorban.

A XVIII. század végén a város határában elterülő 5561 hold erdőből 4220 a város birtokában volt, a többi a Károlyi uradalomhoz tartozott. A város legjelentősebb erdei: Zónátus, Fialatos, Apafája, Derzsi-csere, Kis-Piricse nevű erdőspuszták voltak, amelyek ekkor még jórészt tölgyesekből álltak.

Nyírbátor erdei a város nyugati határában húzódtak

A város XVIII. századi külső képe meglehetősen szerény. A két egymást keresztező főút a mai piac táján széles térré bővült. Ez a piacutcás elrendezés a magyar mezővárosi fejlődés sajátos település formája, amely szoros kapcsolatban állt a vásárok tartásával.

Nyírbátor az első katonai felmérés XVIII. század utolsó harmadában készített térképlapján

A XVIII. században is látható, hogy a városszerkezetének meghatározó elemei a középkori eredetű egyházi épületek és a szintén középkori eredetű piactér. Ez a középkori állapot még jól nyomon követhető a XVIII. században készült első katonai felmérés térképlapján. Már ekkor jól megfigyelhető a mai Kossuth, Báthori, Szentvér, Váradi-Madách, Bajcsy-Zs., Árpád utcák vonalvezetése.

A városképet továbbra is a XV. századi jelentős építkezések során emelt késő gótikus – kora reneszánsz épületek uralják. A Báthori várkastély sajnos elveszíti jelentőségét, a Báthoriak uradalmi központjukat a bizonytalan politikai helyzet következtében Ecsedre helyezik át, értékeiket Bátorból elszállítják. A romos épületet mindenvalószínűség szerint a Károlyi család építi át. A várkastély északi, ebédlópalotaként működő épületszárnyát ekkor alakítják át magtárrá. Ez az épület a várkastély egyetlen, felmenő falaiban is középkori maradványokat őrző részlete.

A magtárrá átalakított északi palotaszárny

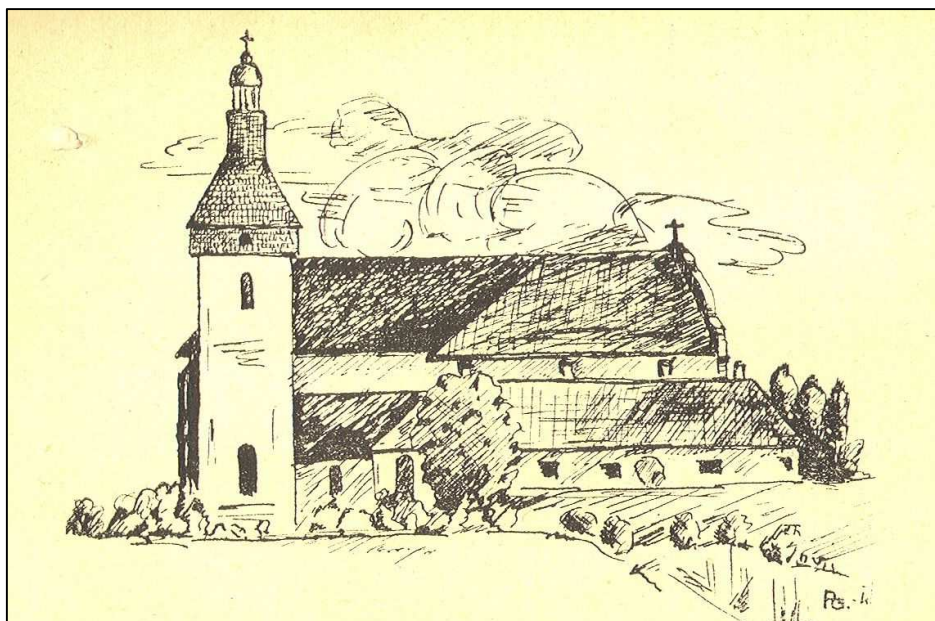

A ferences templom és kolostor is romként éri meg a XVIII. századot. Benitzky Gáspár 1708-ban így írja le az épületet: „Emlékezetre méltó régi két szép templom exstál ebben a helyben; az egyik pusztá, amely mint referálják, Barátok klastroma volt, kiben valami régi temetűnél már semmi sem teticik romlott épületein kívül.” A rendi élet 1566-ban bekövetkező megszűnése után a ferencesek a Károlyi Sándortól kapott engedély birtokában, Kelemen Didák vezetésével 1717-ben visszatértek. 1718. őszén zsinelytetőt készítve használható állapotba hozzák a templom szentélyét, és új szerzetesi és lakóépületeket kezdenek emelni. 1722-re befejezik a hajó helyreállítását, 1733-ban elkezdik a kolostor építését. A középkori kolostor romjai a XVIII. században valószínűleg még látszanak. A barokk kolostor mindenvalószínűség szerint a középkori épületek helyén, azzal azonos szélességben épül meg. A kolostor építése a feljegyzések szerint még 1758-ban is tartott.

1719-ben keletkezett leírás a kolostor udvar közepén egy szép faragott kutat említ, amely arra utal, hogy az épületszárnyak kvadrum-szerűen rendeződhetnek el.

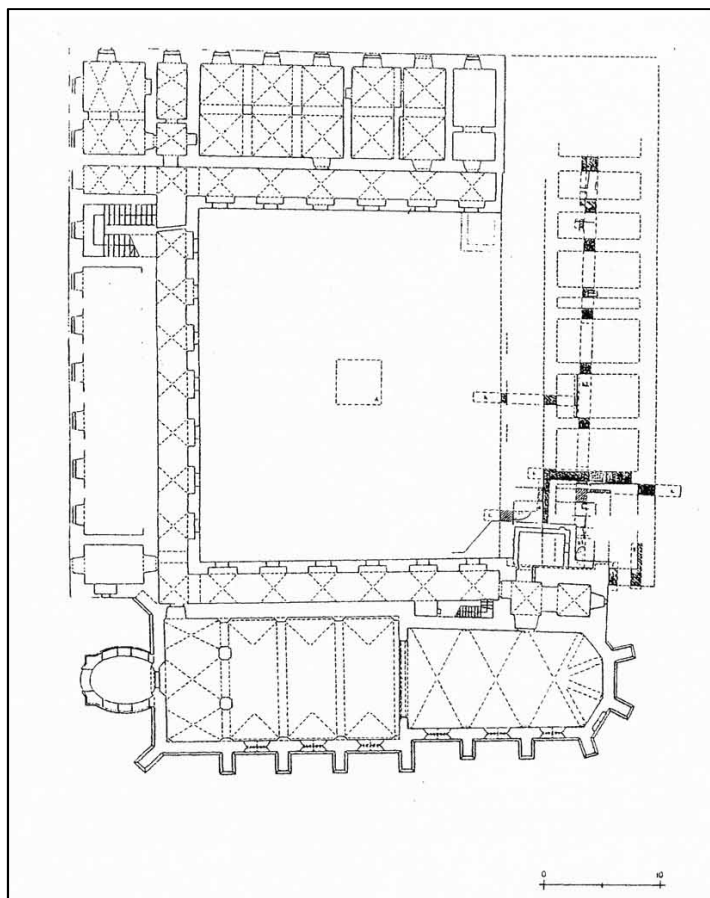
1775-ben megemelik a templom járószintjét, új kriptaboltozatot alakítanak ki és víztelenítik a kriptát. Az írott források szerint a protestánsok többször felgyújtották a kolostort.

A minorita templom ábrázolása az 1890-es tűz előtt

A ma is meglévő kolostor a templom északi oldalán álló, ma már kelet felől is zárt, négyzetes alaprajzú, részben alápincézett, egyemeletes épület. Homlokzatai tükrös tagolásúak. A templom homlokzata elé ugró nyugati homlokzata tíztengelyes, az északról számított harmadik és tizedik tengelyben egy-egy bejárat. A szélesebb negyedik tengelyben egyetlen, a lépcsőházat megvilágító ablak nyílik. Az északi homlokzat nyolctengelyes, a nyugatról számított első tengelyben pincelejáróval. A külső homlokzatok ablakai könyöklőpárkányosak, szalagkeretük füles és záróköves. A vakolatkeretes ablakokkal ellátott udvari homlokzatok közül a nyugati szárny keletre néző homlokzata hét, az északi szárny délre néző homlokzata hattengelyes, mindkettő tükrös tagolású. Az utóbbin a 4. és 5. tengely között visszaugrás látható az emeleten. A déli szárny északra néző hattengelyes homlokzatát mindössze egy vakolatsáv osztja, keletről számított első tengelyében ajtó nyílik. A nyugati és az északi szárny helyiségelrendezése szobasoros, udvar felőli folyosós, a templom oldala mentén csak folyosó fut, az emeletén egymásból nyíló szobákkal. A folyosót és a helyiségeket fiókos dongaboltozat (barokk keresztboltozat), az északi szárny emeleti helyiségeit síkmennyezet fedi. Az északi szárny földszintjén egy és két középpillére támaszkodó boltozatos helyiségek kaptak helyet. A nyugati szárny lépcsőháza mellett is lépcső vezet a teljes nyugati szárny alatt húzódó dongaboltozatos pincébe. A nyugati szárny emeletén, a lépcsőháztól délre eső szakaszon, az északi és a déli kivételével az ajtókat elfalazták, a helyiségeket átjárókkal egymásba nyitották. Az északról számított kilencedik tengelybe eső emeleti helyiség boltozatát húzott vakolatkeret és csillag díszíti. Ablakait a XX. században újakra cserélték, az ajtók részben eredeti, részben jó színvonalú, eredetit utánzó, váztaablázatos darabok.

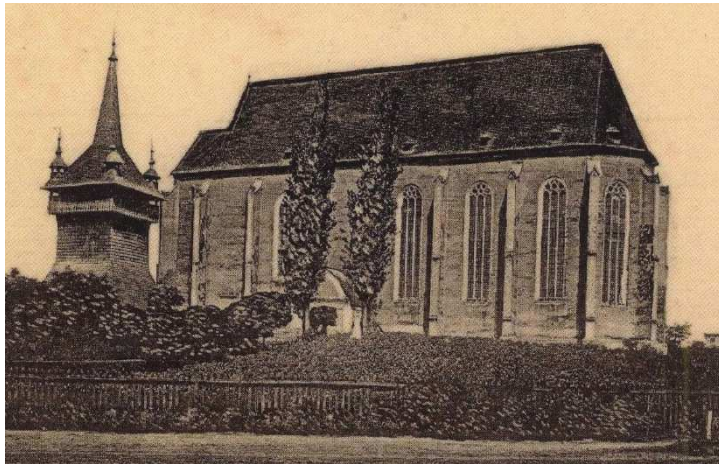
A minorita kolostor barokk kiépítéssel kialakult alaprajza

A Szent György templom a reformátusok kezére kerül. A reformáció egyik regionális központja lesz a XVII. században Nyírbátor, ugyanis 1601-ben és 1631-ben a református egyházkerület közgyűlését is itt tartják.

A XVII. század közepe táján, 1640 körül épült a templom délnyugati sarka közelében a hatalmas harangtorony. A sűrű gerendaszerkezetet sátorszerűen borítja be a zindelyhéjazat. A gerendák 1-16 terjedő, számmal jelzett összeillesztési jelei ma is láthatóak. Fenn oszlopos tornác fut körbe, amelynek mellvéddeszkái, s főként váltakozó pikkelydíszes ívei megkönyöklői a magyar építészeti fafaragás legidősebb és legszebb emlékei közé tartoznak. A fiatornyos sisak légiességének szöges ellentétben áll a torony zömök testével.

Az Alföld keleti szegélyén és Erdélyben nagyszámban található faharanglábak legnagyobb és legjelentősebb példája Nyírbátorban áll. A négy evangélista domborművével díszített harangot felirata szerint 1640-ben öntötték.

Nyírbátor a XIX. század első harmadától a második világháború végéig

A reformkor Nyírbátor történetében is változatos történéseket hoz. A hazai és tágabb regionális, európai hatások hullámai Nyírbátort is elérték. A napóleoni háborúkat követő konjunktúra többek között a lakosságszám növekedésében, és a település bővülésében figyelhető meg.

A szabadságharc leverése után néhány évvel készül el Fényes Elek országleírása, amely elsősorban a Báthoriak örökségét veszi számba. Az alábbiakat olvashatjuk Nyírbátorról: Nyir-Báthor, magyar m.város, Szabolcs vgyében, Kállóhoz keletre 2 mfdnyire: 474 r., 60 g. kath., 23 ev., 1889 ref., 7 n. e. óhitű, 132 zsidó lak. Van itt minorita monostor, s a plébániai szolgálatot is ezen szerzetesatyák végzik: egy régi ref. szentegyház a híres Báthory nemzetség emlékkövével; postahivatal és váltás N. Kálló és Vállaj közt; patika és több jeles urasági épületek. Második osztálybeli egész jobbágytelek 64 7/8 számláltatik. Határa részint sárga, részint fekete homokos; erdeje van. Dohányt sokat termeszt. F. u. gr. Károlyi nemzetség.

A második katonai felmérés tanúsága szerint a XIX. század közepére rögzül a belső terület utcahálózata, telekrendszere, telekosztása, beépítése.

A XIX. század közepén készült második katonai felmérés térképlapján néhány településszerkezeti változás figyelhető meg a XVIII. századi állapothoz képest. Megszilárdul Nyírbátor többutcsás szerkezete, az utcákban az utcára merőleges szalagtelkek rendszere alakul ki. A település központjában, a piactéren megjelenik a zárt sorú beépítés. A településből kivezető utak mentén újabb telkek és beépítések alakulnak ki. Elkezdődik a Gyulaji út,

Encsencsi út, Vágóhíd utca, Sóhordó utca beépítése. A település északkeleti részén megjelennek az ipari létesítmények is.

A város településszerkezetének egyik jellegzetessége, hogy az utcák szikes tavakat vesznek körbe, amelyek beépítetlenül maradnak, a telkek mögött így nagy méretű zöldfelületek maradnak. Az utcák által körbezárt tavak azonban a telkek belvízveszélyességét fokozzák.

Nyírbátor a második katonai felmérés XLV. col. 46. sect térképlapján

Nyírbátor központja a XIX. század közepén

A XIX. század közepi térképi ábrázolásokon jól látszik a minorita kolostor négyszögű, zárt épülettömbje. A református templommal szemben pedig, a Báthori rezidencia helyén megjelennek a Károlyi-uradalom épületei.

A dualizmus kori Nyírbátor gazdasági, társadalmi fejlődése sajátos modellt testesít meg az egyébként igen változatos képet mutató, számos ellentmondással terhelt általános kapitalizálódási, polgárosodási folyamatban.

A nagy múltú mezőváros, amely a XIX. századra nagy változáson megy át, ahol a demográfiai és az iparstatisztikák felületes átnézése után gyorsnak és felhőtlennek ítélnénk a polgárosodást, a város jogállásának veszteségeit mellékesnek láthatnánk, de Nyírbátor nem tudta feldolgozni a város jogi rangvesztését. A város fejlődött ugyan, de a többi hasonló adottságú városhoz képest ez csak mérsékelt fejlődés volt. A város költségvetésének vizsgálatakor az az ellentmondásos kép rajzolódik ki, hogy a város lakosságának fokozatos anyagi gyarapodásával párhuzamos a város, mint jogi személy fokozatos eladósodása, majd csődöt is jelent az 1900-as évek elején. A város bevételei között találunk néhány igazán sajátos, Nyírbátorra igen jellemző tételt, amelyek között az úgynevezett régi városföldek bérleti díjait, a vásárvámbérletet, és a nyírbátori illetőség megszerzéséhez szükséges letelepedési díjat emelhetjük ki.

A városföldek a határnak mintegy egytizedét teheték ki, változatos minőségűek voltak, de nagy anyagi lehetőség rejtett bennük. Tulajdonjoguk azonban nemcsak bonyolult, hanem rendezetlen is, és pereskedések hosszú sora kapcsolódik hozzájuk. A városföldeket a város nem tudta, és nagyon nem is akarta eladni, annak ellenére, hogy komoly, tőkeerős jelentkező is volt rá. A kisbirtokosok pedig forráshiányában nem tudták kibérelni azokat, így a város jelentős bevételektől esik el a városföldek hasznosítása hiányában. A XIX. század folyamán a város hagyományos bevételeit elveszti és újakat pedig nem tud szerezni, ennek következtében csődbe megy. Így a városban meginduló fejlődés nem városi beruházásoknak köszönhető.

Nyírbátor ipara, gazdasági élete, de tágabb értelemben a város egész dualizmus kori története nem értelmezhető a BÓNI története nélkül. A gyárkomplexumot Mandel Eduard alapította 1850-ben, a Mandel malom 1853-ban már gőzgéppel működik. „A malom különlegessége a nyíri rozsliszt. A malom 400 négyzetméter területet foglal el és egy épületből áll. Hajtóerő két gőzgép, melyek közül az egyik 100, a másik 25 lóerejű; a munkások száma 30. Évi termelési képesség 35,000 métermázsa sima őrlés, és 30,000 métermázsa finom őrlés. 328 Kiviteli piacok rozslisztre: Ausztria, Csehország és Galícia. Hazai piacok: Borsod, Abauj, Zemplén, Bihar, Hajdu, Máramaros és Szatmár.

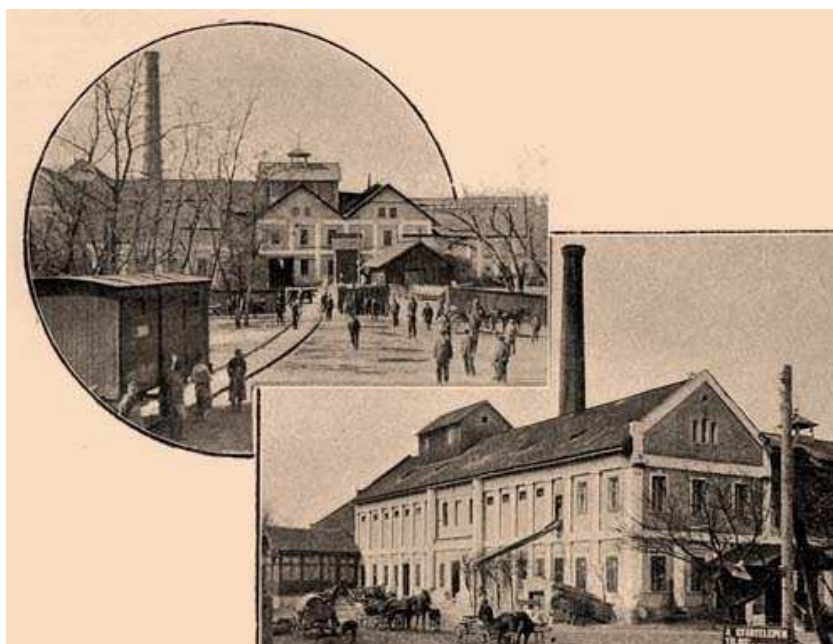
Ugyancsak e cég tulajdonát képezi az e teleppel kapcsolatos napraforgó-olaj és olaj-pogácsagyár. Különlegesség az étkezési olaj gyártása. A gyár három épületből áll és 500 négyzetméter területet foglal el. Üzemidő hat hó, mely idő alatt állandóan 20 munkást és 50 napszámot foglalkoztat, mely utóbbiaknak nagyobb része nőkből áll. Fél évi termelési képesség: 2500 métermázsa olaj és 3500 mmázsa pogácsa. Kiviteli piacok: Ausztria, Horvátország, Románia és Galícia, az olajpogácsa számára pedig a cs. és kir. családi uradalmak.

E teleppel kapcsolatos ugyane cégnek a szeszgyára, mely nyers és finomított szesz előállításával foglalkozik. 5 épületből áll, melyek 1200 négyzetméter területet foglalnak el. A munkások száma 25. Évi termelési képesség 7000 hktl. nyers szesz és 25,000 finomított. Piaczai, Szabolcson kívül, a szomszédos vármegyék és Budapest.

Legujabban a fentnevezett cég egy eketaliga gyárat is alapított, mely 500 négyzetméter területet foglal el és mintegy 50 munkást foglalkoztat. A taligának alapszerkezete az, hogy a két tengely a szilárdan ráerősített kerekekkel együtt forog s a tengelyek és kerékagyak kopását teljesen kizárja. Ezen elmés szerkezetű eketaliga az összes államokban szabadalmazva van és máris élénk keresletnek örvend.”

A BÓNI egyszemélyes vállalkozásként indul, de hamarosan az alkalmazottak száma eléri a 100-120 főt, a vállalkozást a jövőben a több lábon állás jellemezte, a malom mellett működött homoktégla gyártás, likőr- és szeszgyár is. A gyár működésének filozófiájára jellemző volt, hogy, ami nem nyereséges, annak a gyártását azonnal leállítja, másik termékre áll át, a régi berendezéseket pedig maradéktalanul eladja. A gyár állandóan képezte a munkásait, átképezte azokat, ha szükséges volt, törekedett teljes termelési vertikum kiépítésére, azaz a saját nyersanyagból előállított termék saját értékesítését igyekezett megvalósítani.

A BÓNI a századfordulón

A Nyírbátorban megindult iparosodás azonban ezer szállal kapcsolódott a mezőgazdasághoz, elsősorban a mezőgazdaságot kiszolgáló iparról, illetve a mezőgazdasági terményeket feldolgozó élelmiszeriparról beszélhetünk Nyírbátor esetében.

A XIX. század végén a másik jelentős ipari létesítmény az 1886-ban alapított dohánybeváltó volt.

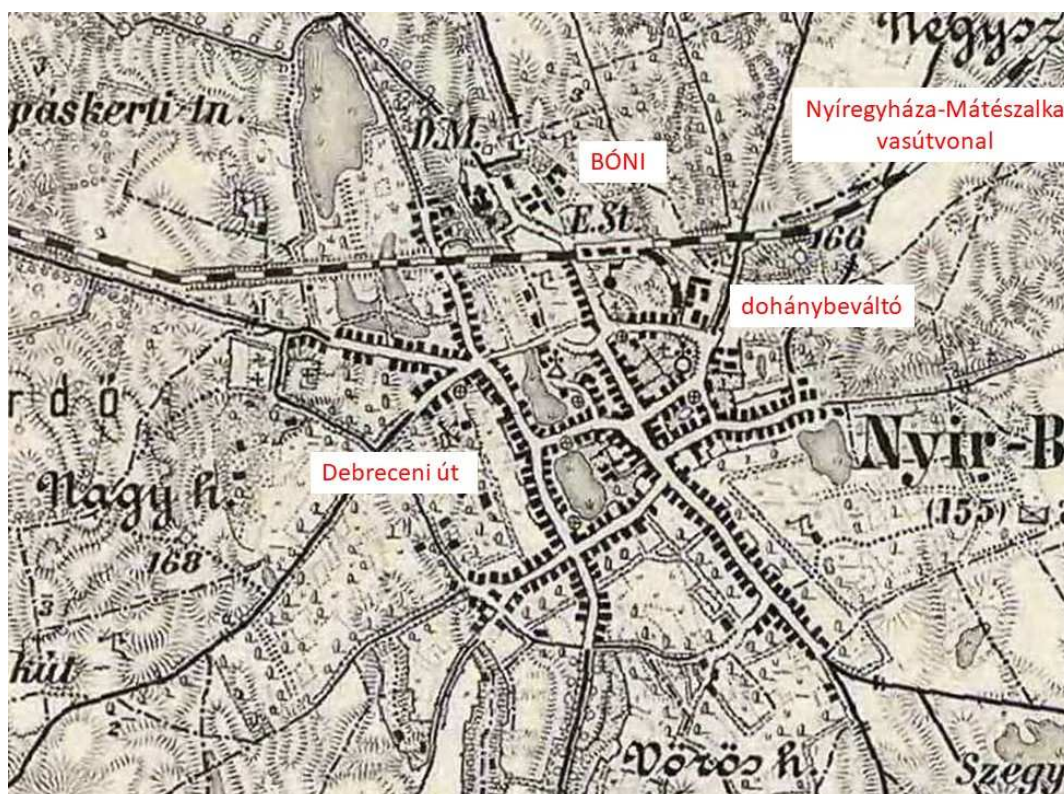
A dualizmus korában Nyírbátor nem felel meg a modern polgári város kritériumainak, 1872-ben megfosztják mezővárosi jogállásától. A település lakosainak száma 1869-ben 4723 fő, 1890-ben 5061, 1910-ben 7777 fő lakosa van Nyírbátornak. A migráció bátori mérlege egyértelműen pozitív 1890 és 1918 között 100-1200 fő többletet jelentett, a beköltözők többnyire zsidó származású kereskedők, alkalmazottak. A zsidó lakosság aránya 1900-1918 körül 17 százalék. A város vagyonosabb polgárai, kereskedők, haszonbérlők, ipari és gazdasági vezetők, értelmiségiek kerülnek ki a zsidó családok soraiból.

1900-ban jelent meg az első nagy monográfia Szabolcs vármegyéről dr. Borovszky Samu szerkesztésében. Nyírbátorról többek között ezt olvashatjuk a kötetben: „A kereskedelem a viszonyokhoz képest élénk, az ipar fejlődésben, a gyáripár Mandel Eduard és társai cég szeszgyár, szeszfinomító, gőzmalom és olajgyári telepén virágzó, – s jótékony kihatással van a földművelésre. Van két pénzügyintézete és pedig a nyírbátori takarékpénztár és a kölcsönös népsegélyező-egylet, utóbbi mint szövetkezet. Itt van székhelye a nyírbátori járás közigazgatási vagyis szolgabírói hivatalának, van kir. járásbíróság, telekkönyvi osztálylyal és kir. adóhivatal, továbbá kerületi dohánybeváltó-hivatal. A közművelődési és társas-egyesületek közül felemlítendő a 40 év óta fennálló kaszinó-egyesület.”

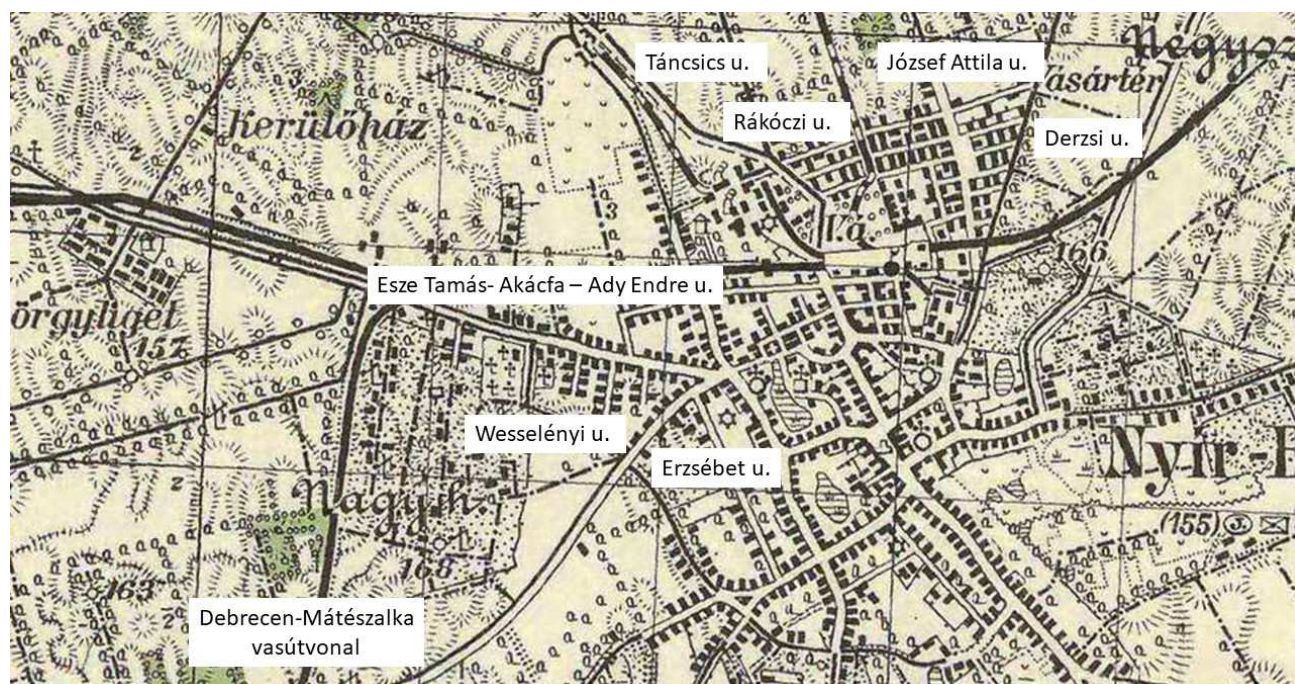
A második és a harmadik katonai felmérés között eltelt idő alatt jól megfigyelhető a város növekedése. A város infrastruktúrájában jelentős fejlődést hozott az 1887-ben megnyitott Nyíregyháza-Mátészalka vasúti szárnyvonal, amelyet a XX. század elején követett a Debrecen-Mátészalka vasúti szárnyvonal is.

A vasút mentén gyorsan megindul a város terjeszkedése, a vasúton túl hamar megjelennek az első ipari épületek.

Nyírbátor a harmadik katonai felmérés térképlapján

Nyírbátor a XX. század elején, a negyedik katonai felmérés térképlapján

A XX. század elején a település gyors területi növekedése figyelhető meg. Szembetűnő a vasúttól északra eső területek beépítése, kialakul a Derzsi utca, Rákóczi utca, József Attila utca, Táncsics utca vonalvezetése, és megkezdődik azok benépesítése. A mátészalkai vasút déli oldalán kiépül az Ady Endre – Akácfa – Esze Tamás utcák vonala. A település nyugati részében

is jelennek meg új utcák: Erzsébet utca, Wesselényi utca. A szalagtelkeken fésűs beépítésben helyezkednek el az utcára oromzattal forduló házak.

A XX. század eleji térképeken hangsúlyos épületként jelenik meg a vasúttól északra a Báthori-laktanya neoklasszicista épülettömbje. A trianoni döntés következtében a honvédelem új feladatát képezte többek között az új határok közelében kialakított új laktanya bázisok létrehozása. Nyírbátor fekvéséből adódóan bekerült a laktanyaépítési programba, így az 1920-as évek végére megépült a Báthory István nevét viselő objektum.

A Báthori-laktanya Nyírbátorban

Igazi építészeti konjunktúra a XIX. század utolsó harmadában indul Nyírbátorban és a századforduló után ér csúcspontjára. A XIX. század végi és XX. század eleji építkezésekkel nyeri el a település főtere kisvárosias formáját. A gazdasági-kereskedelmi fellendülés a mezőváros küllemében is megmutatkozott. A helyi zsidó polgárság ízlését és életmódját tükrözve a múlt század derekára megépült a városias hangulatot kölcsönző, zárt sorú beépítésű üzlet- és épületsor a főtéren. Bár a település a XIX. század végére elveszítette mezővárosi címét, a polgári stílusú építkezés, valamint a kulturális intézmények szervezése tovább folytatódott. Nyírbátor városa többek között 1908-ban hoz határozatot az új községháza építéséről.

A községháza neogótikus épülettömbje

A piactér ebben az időben épül be és nyeri el szecessziós hangulatát, ekkor épül többek között a takarékszövetkezet, és a kaszinó épülete is. A főteret három oldalról (északról, keletről, nyugatról) üzleteket, vendéglőket, hivatalokat, intézményeket is magukba foglaló épületsorok határolták. Közülük építészetileg is jelentős volt a teret északról lezáró Mesz-Szen ház, amelynek szép neoklasszikus, lunettákkal és kváderezett szegélyekkel tagolt homlokzatát copf stílusú oromfal díszítette. A főter keleti oldalának meghatározó épülete a takarékpénztár eklektikus tömbje, a Róth-féle házból kialakított Kakukk étterem, míg vele szemben a városi tanács neogótikus és az egykori nagyvendéglő neoklasszicista épületét kell kiemelni. Építészeti szempontból szintén kiemelkedő jelentőségű épületek voltak a részben még ma is álló gyönyörű neoklasszicista és neoreneszánsz elemekkel díszített Friedman ház, valamint tőle nem messze a Főtér és a Hunyadi utca sarkán álló, de sajnos elbontott magyar királyi szálló és úri kaszinó eklektikus épülete.

A századforduló utáni képeslapok számos, mára eltűnt részletet örökítettek meg, elpusztult épületeket, eltűnt díszeket. Nyírbátor XIX. század végi XX. század eleji jellegzetes településképet legjobban ezen képeslapok segítségével tudjuk bemutatni.

A főter keleti oldala: a takarékpénztár, a Róth-féle ház, valamint a Herzl-féle ház

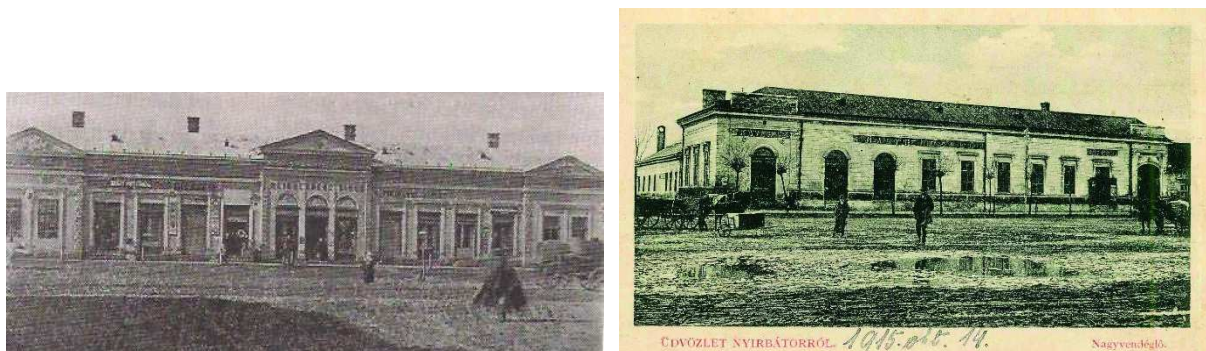
A főter északi oldalát lezáró Mesz-szen ház

A főtér déli oldala a Fohn-udvarral és a Kaszinóval

A főtér nyugati oldalán a Friedmann-ház és a városháza mellett álló Nagyvendéglő

A főtér nyugati oldala

Zárt sorú beépítésű üzletek a főtéren

A főtér hangulata a XX. század elején

A Földmíves és Gazdakör szecessziós épülete a Báthori utcában

A századforduló további meghatározó épülete volt a romantikus stílusban épült ortodox és neológ zsinagóga.

A Szentvér utcában álló zsinagógák

A város szélén épült strandfürdő

A XX. század eleji polgári építkezések ellenére falusias jellegét sokáig őrzi a település. Az alföldi mezővárosokban általában jól elkülönülnek egymástól a polgári és paraszti építészeti övezeti. Ez az elkülönülés Nyírbátor esetében különösen szembetűnő. A város építészeti képét meghatározó két középkori műemlékegyüttes mellett Bátorban a városi, polgári építészeti gyakorlatilag a főtérre összpontosult. A főtéren kívül azonban egy átlagos nyírségi falu képe bontakozik ki, jó példa erre a Báthori utca képe, ahol a baloldalon sorakozó polgárházakkal szemben még a hagyományos megjelenésű parasztházak sorakoztak.

Az átlagos nyírbátori ház soros elrendezésű, szobából, konyhából és kamrából álló lakóépítmény, de a lakók társadalmi helyzetétől, polgárosultság mértékétől függően két, három, négy öt helyiségből álló alaprajzi változat is létezik. A település központjában épült néhány jobb módúnak tűnő lakóházon kívül a többi szegényes egyszobás, szoba-konyhás földes padozatú ház volt. A házak 56 %-a vert falú, vagy vályogból épült.

Népi barokk lakóépület a Bajcsy-Zsilinszky utcában

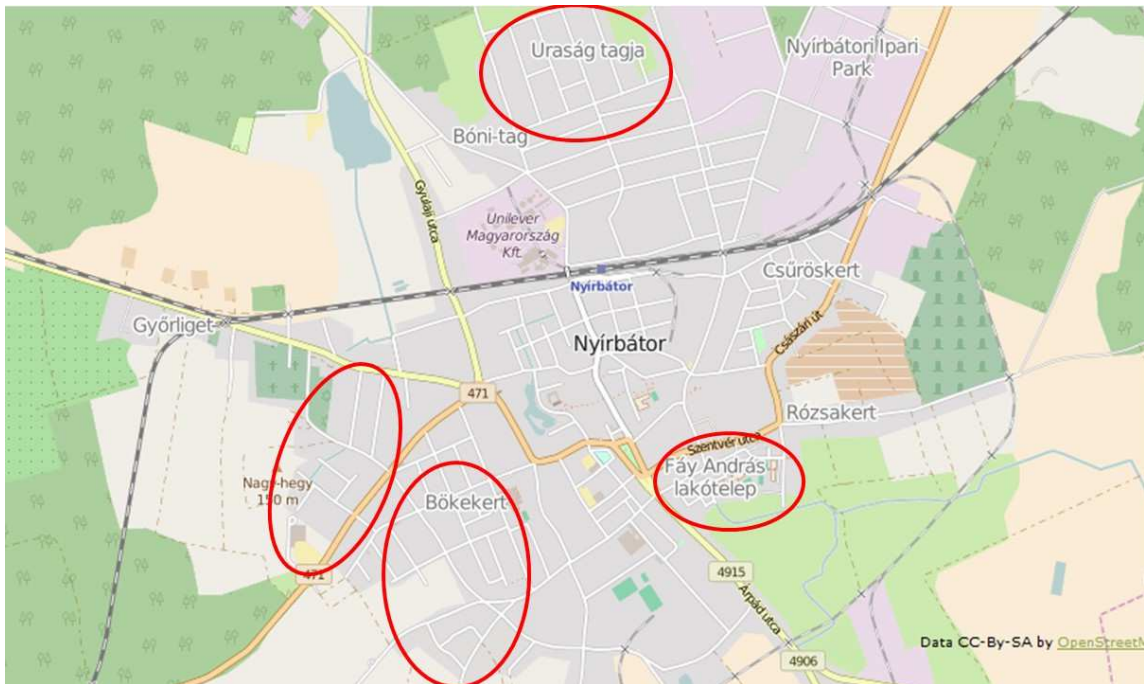

A XX. század közepétől

A második világháború jelentős károkat okoz Nyírbátorban. A harcok 1944. október végén csendesedtek el Nyírbátorban. A front átvonulását a bevonuló szovjet katonák fosztogatása követte. A front elvonulása után csak lassan tért vissza az élet a megszokott kerékvágásba.

A második világháború után a lakosság növekedésével párhuzamosan egyre nagyobb az igény a kertségek területének beépítésére. Kialakulnak a városból kivezető utak mentén felépülő új városrészek. Elsősorban a debreceni út mentén szembetűnő az új beépítések növekedése. Korábban lakatlan határrészek, különösen az egykori Szőlőskertek váltak belterületté.

Nyírbátor belterületének növekedése a XX. század második felében

Jelentősen megfiatalodott a település lakásállománya ebben az időszakban. A település arculatát meghatározó, a XIX.-XX. század fordulóján épült épületek egészen az 1950-es évekig háborítatlanul, épen álltak. A szocialista korszak kezdetétől azonban általánosan megfigyelhető, hogy sok régi épületnek megváltozik a funkciója, ami gyakran átépítést is von maga után. Az új politikai és társadalmi berendezkedés értékrendje, szemlélete következtében erkölcsileg, szellemileg leértékelődtek a régi épületek. A település központját uraló polgári épületek közül több lebontásra került. A falusias beépítést tudatosan városias formára váltó beépítések váltak jellemzővé. Az elmaradott „feudális” viszonyokra emlékeztető, korszerűtlen falusi épületeket modern technológiákkal épült összkomfortos lakó és középületekre cserélték szerte az országban. Ez a hullám Nyírbátort sem kerülte el. A főtéren és Hunyadi utca sarkán álló kaszinó épületét lebontották, helyére egy semmitmondó élelmiszerboltot építettek. A főtéren északi térfalát alkotó üzletsor is teljesen eltűnt, helyére emeletes szalagházak kerültek. A főtér nyugati oldala is elvesztette századfordulós hangulatát. A főtér keleti oldalán a szocreál beépítések kevésbé sikerült példányai a pártház, és mellette az áruház épülete az új szocialista városközpont erőltetett, sablonos emlékei.

Az 1945. előtti időszakot annyira jellemző népi építészetnek gyakorlatilag nyoma sem maradt Nyírbátorban.

2. kép. Kétosztatú, zsúppal fedett, csónakakonyhos tetűjű ház (Gyulaji u. 17.)

3. kép. Háromosztatú, nádített, csónakakonyhos lakóház (Hunyadi u. 93.)

5. kép. Cseréptető, tornácos gazdaház, fűrészelt díszítésű oszlopfejekkel (Árpád u. 16.)

6. kép. Hagyományos homlokzat tapasztott meszelt oromzattal, sötétszürke lábazattal (Hunyadi u. 93.)

7. kép. Házhomlokzat. Falazott oromzatát színes meszelés díszíti. (Bogáti u. 18.)

8. kép. Házhomlokzat szürke meszeléssel, fehér ablakkeretekkel és deszkaoromzattal (Árpád u. 167.)

9. kép. Házhomlokzat, fűrészelt díszítésű deszkaoromzattal (Gyulaji u. 17.)

Az 1960-as évektől számos új ipari üzem települ Nyírbátorba: MEZŐGÉP, Csepel motorkerékpár gyáregysége, Auróra cipőgyár, Növényolajipari és Mosószergyártó Vállalat. A szocialista iparosítás eredményeképpen visszaszerzi regionális központi szerepét. 1973-ban ismét megkapja a városi címet és járási székhely lesz.

A rendszerváltás után a tudatos értékőrzésre helyeződött a hangsúly, amelynek kiteljesedése a helyi értékvédelmi rendelet. A település önkormányzata a helyi értékvédelmi rendelet megalkotása mellett további rendeletekkel törekszik a város építészeti kulturális örökségének megőrzésére.

Nyírbátor Város Önkormányzata rendeletet alkotott a városközponttra vonatkozó arculati stratégiáról¹, a településképi véleményezési eljárásról², városképet meghatározó hirdetőberendezések, hirdetések elhelyezéséről³, homlokzat-felújítási alap létrehozásáról.⁴

A város fent felsorolt rendeletei szorosan kapcsolódnak a helyi értékvédelmi rendelethez, és azok együttesen jelzik az önkormányzat tudatos tevékenységét a város építészeti értékeinek utókorra történő áthagyományozása és megőrzése terén.

A homlokzat-felújítási alap elsősorban a történelmi városmag területén az egységes városkép kialakítását célozza, mind emellett a lakosság épületfelújítási szándékát is támogatja. Fontosnak tartjuk kiemelni, hogy külön rendelet foglalkozik a kereskedelmi- és vendéglátóegységek reklámtábláinak kihelyezésével. A hagyományőrző cégek megjelenése előnyösen befolyásolja a város arculatát.

A fenti rendeletek értékmegőrző hatásukat együttesen fejtik ki, amelyek célja a középkori előzményekkel bíró XIX. század végén XX. század elején kialakult kisvárosi hangulat megőrzése, a városkép javítása.

Az értékőrző szemlélet néhány példaértékű, követendő megnyilvánulása például a főtéren keleti oldalán a Kakukk étterem épületének felújítása, a főtéren és a Szentvér utca sarkán álló, egykori zeneiskola épületének rendbetétele. A Kulturális Központ megépítésével a mai modern építészet is megjelent a Szabadság téren, amely a zárt sorú beépítés megtartásával besimul a panelházak és a városháza közé.

2008-ban jelentős turisztikai célú fejlesztés éri el a várost. A Hit és Egészség – Máriapócs és Nyírbátor összefogása a vallási turizmus fejlesztéséért címet viselő projekt 2,4 milliárd forint uniós támogatással, mintegy 3,5 milliárd forint összköltséggel valósult meg. A beruházás egyik legfontosabb célja, hogy összekapcsolja a kiemelkedő színvonalú vallási turisztikai látnivalókat a gyógyturizmus nyújtotta szolgáltatásokkal. A projekt jelentős változásokat hozott Nyírbátor emblemikus épületeinek tartott református templom, a minorita kolostor és a Báthori várkastély esetében.

¹ Nyírbátor Város Önkormányzata Képviselő-testületének 21/2012. (XII. 22.) önkormányzati rendelete a városközponttra vonatkozó arculati stratégiáról

² Nyírbátor Város Önkormányzata Képviselő-testületének 9/2015. (II. 25.) önkormányzati rendelete a településképi véleményezési, településképi bejelentési és kötelezési eljárásról

³ Nyírbátor Város Önkormányzata Képviselő-testületének 13/2015. (III. 25.) önkormányzati rendelete a városképet meghatározó hirdető-berendezések, és hirdetések elhelyezéséről

⁴ Nyírbátor Város Önkormányzata Képviselő-testületének 14/2013. (III. 28.) önkormányzati rendelete a homlokzat-felújítási alap létrehozásáról

Az egykori minorita templom külső megjelenése, kubatúrája alapvetően megváltozott. A templom mellett álló torony új toronysisakot kapott. A markáns, tűhegyes toronysisak alapvetően új szerepet játszik a város látképének feltárulásában.

A minoritarendház kubatúrája is megváltozott, a keleti eddigi hiányzó szárny felépítésével, ismét a XIX. század közepén meglévő zárt, négyszögletes épülettömb került helyreállításra.

A református templom kubatúrája is alaposan megváltozott az emeletes sekrestye tömegének visszaépítésével.

Nyírbátor védett építészeti öröksége a Báthori várkastély megvalósult rekonstrukciójával egy szintén markáns elemmel bővült, amely jelentős szerepet játszik a város turisztikai kínálatának bővítésében. A szinte csak alapjaiban ismert várkastély műemléki rekonstrukciója nagy vitát indított el a magyar műemlékvédelemben.

Az utóbbi évek, szintén a történeti városmagot érintő, nagy volumenű beépítése a református templomot és katolikus templomot összekötő várostörténeti sétány, ami sajnos nem egy túl szerencsés beavatkozás a kisvárosi arculatban.

1.2. A település régészeti örökségének felmérése

Nyírbátor régészeti örökségének összefoglalása elsősorban adattári kutatásokra épül. Napjainkig a várost és annak környékét elkerülték a nagy infrastrukturális beruházások, így a település teljes területét érintő szisztematikus és szakszerű régészeti topográfiai kutatás még nem történt. A fellelhető adatok a korábbi lelőhely bejelentések és leletmentések eredményei. A lelőhelyekre vonatkozó adatokat a Jósa András Múzeum adattárából, a Forster Gyula Nemzeti Örökségvédelmi és Vagyongvédelmi Központ közhiteles nyilvántartásából⁵, valamint a vonatkozó régészeti és helytörténeti irodalom áttekintése alapján állítottuk össze. A nyilvántartott régészeti lelőhelyek mellett régészeti érdekű területeket is megjelöltünk, ahol nagy valószínűséggel található lelőhely, de ezek pontosítására terepbejárás szükséges.

Régészeti lelőhelynek tekinthető az a földrajzilag körülhatárolható terület, amelyen a régészeti örökség elemei történeti összefüggéseikben találhatók. Régészeti örökség az emberi létnek a föld felszínén, a föld vagy a vizek felszíne alatt és a természetes vagy mesterséges üregekben 1711 előtt keletkezett érzékelhető nyoma, mely segít rekonstruálni az emberiség történetét és kapcsolatát környezetével. Régészeti örökségünk hazánk múltjának és jelenének pótolhatatlan, egyedi és meg nem újítható forrása, amelynek védelméről a 2001. évi LXIV. törvény rendelkezik.

A Kárpát-medence régészeti szempontból nagyon szerencsés természetföldrajzi tényezőkkel rendelkezik. A délről, keletről, vagy akár a nyugatról érkező régészeti kultúrák, népcsoportok megtalálták letelepedésükhöz, gazdálkodásukhoz szükséges feltételeket.

A Kárpátok koszorújából lefutó, az Alföldre érkező, esésüket vesztő folyók gyakran kényszerülnek helyzetük változtatására. A meanderező folyók sűrű vízhálózatot alakítottak ki a síkvidéki területeken, számos ér, patak, folyás, folyócska kanyargott itt. A folyókat, patakokat, ereket kísérő magaspartok, árvízmentes hátak kiváló lehetőségeket kínáltak települések kialakításához a régészeti korokban.

A XIX. századi lecsapolási munkák megkezdése előtt az ország vízben gazdag táj volt. Nem volt ez másképp a Nyírség területén sem. A homokhátak között kialakult szikes tavak, buckaközi mocsarak sűrű hálózata alakult ki. A tavak vízmentes magaspartjai pedig jó körülményeket kínáltak a régészeti korokban a megtelepüléshez.

A régészeti lelőhelyek jelentős része észrevétlenül beolvad a tájba és csak a felszínen, a szántásban gyűjthető kerámiatöredékek alapján, csak a régész szakemberek számára felismerhetőek.

A neolitikum során a Balkán felől érkező innovációk hatására általánossá válik a domesztikált állatok tenyésztése és a növénytermesztés kezdetleges formája. A Nyírbátor közigazgatási határában térképezett régészeti lelőhelyek értékelése alapján megállapíthatjuk, hogy a Nyírség déli részén húzódó települést a Kárpát-medencébe érkező korai földművelő közösségek igen ritkán telepítették be. Ez egyrészt a természetföldrajzi adottságokkal, de

⁵ A Forster Gyula Nemzeti Örökségvédelmi és Vagyongvédelmi Központ jogutódja 2017. január 1-től a Budavári Ingatlanfejlesztési KHT. A régészeti lelőhelyek közhiteles nyilvántartását azonban a Miniszterelnökség vette át.

részben akár kutatási hiányossággal is magyarázható. Nyírbátorban mindösszesen két lelőhelyről ismerünk újkőkori-neolit régészeti leleteket. A Nagy-Bóni szőlőben régészeti terepbejárás során gyűjtöttek neolit településre utaló obszidián pengetőredékeket. Az utóbbi években pedig biogázvezeték fektetése során, Gyékényes határrészen tártak fel néhány objektumot, amelyekből neolit festett kerámia került elő.

Nyírbátor határában a bronzkor idején a neolitikumhoz képest megnő az ismert régészeti lelőhelyek száma. A Pál-kúti-dűlő Uraság tagja, a Vincellér-hátról is előkerültek a jellegzetes bronzkori edénytöredékek. A nyírgyulaji határrészről pedig egy fémedényt utánozó agyagvödört ismerünk.

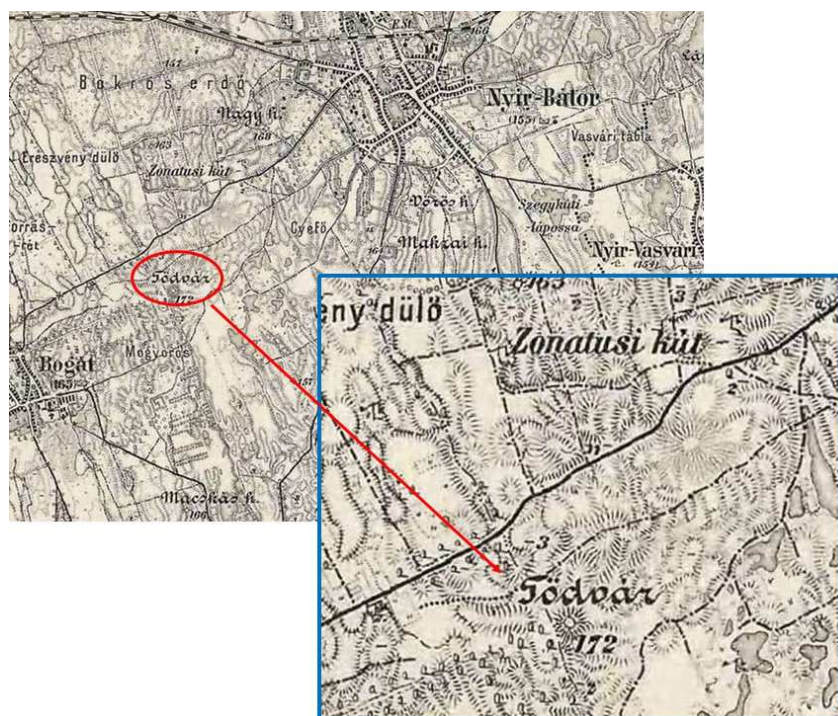
A késő bronzkor idején újabb etnikai változások történnek a Kárpát-medencében, az új népcsoport megjelenésével kialakul a Gáva-kultúra az Alföldön, amely nagy területet népesít be a Tiszántúlon. A Gáva-kultúrához sok Nyírbátor határából származó lelet kapcsolható, amely utal a települések számának növekedésére, a bronzkori gazdaság fejlődésére.

A késő bronzkorban óriási fejlődést ér el a fémművesség, az ékszereken és a használati tárgyakon kívül nagyszámú fegyvert is készítenek ebben a korszakban bronzból. A bronzkori fémművesség jellegzetes darabja az a tokosbalta, amely Liget határrészében került elő.

A vaskorban újabb népesség érkezik a Kárpát-medencébe. A késő vaskorban a kelták népesítették be a Kárpát-medencét, temetőjük részlete a Hunyadi utcában került elő.

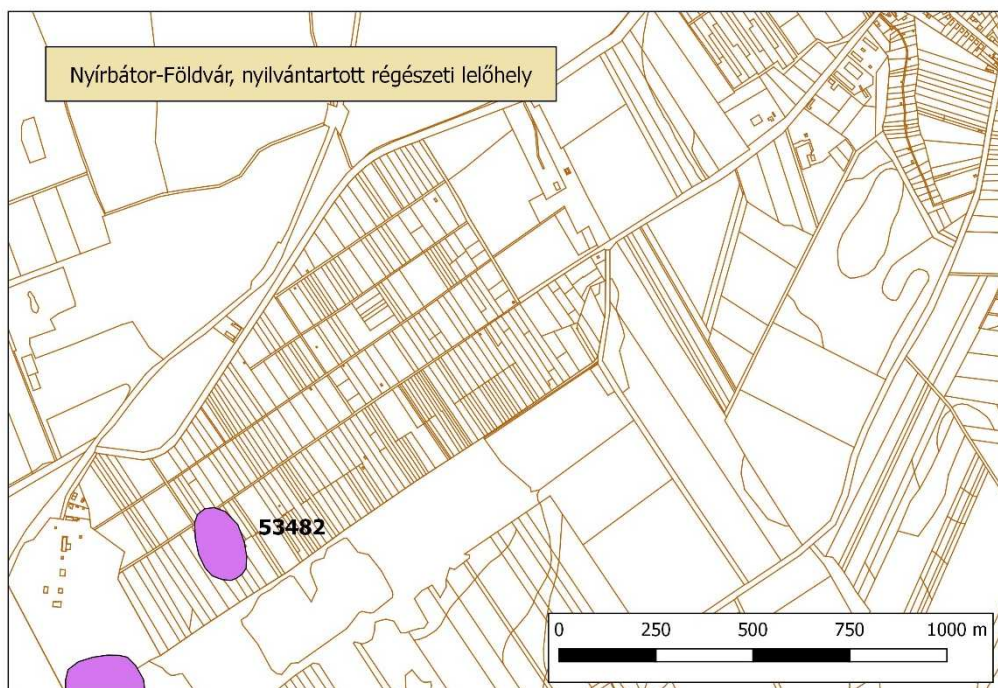
A római császárkor idején sűrűn telepítették be Nyírbátor határát a szarmaták. Legutóbb a Gyékényes határrészen végzett terepbejárások során sikerült településeik maradványait térképezni.

A nyírbátori földvár a harmadik katonai felmérés térképlapján

Nyírbátor határában található két nagyon izgalmas és érdekes régészeti lelőhely, amelyekről sajnos régészeti kutatás hiányában csak nagyon kevés információval rendelkezünk. A földvár földrajzi név ma is élő helynév Nyírbátorban, amely már az 1864-es Pesty Frigyes földrajzinév gyűjtésben is szerepelt. Elhelyezkedéséről a kéziratos térképek vizsgálata alapján szerezhethetünk információkat. A Földvár megnevezés a harmadik katonai felmérés térképlapján szerepel, amely alapján nagy valószínűséggel azonosíthatjuk a határ délnyugati részében húzódó objektumot. Sajnos a térképen az egykori sáncok futását nem ábrázolták. Az egykori erődítés pontos elhelyezkedését valószínűleg már nem ismerték a térkép készítése idején, csak a helynév maradt fenn, amelyet az 1940-es évek elején készített negyedik katonai felmérés térképlapján is feltüntettek. A földvárat az 53482 azonosítószámú nyilvántartott régészeti lelőhely jelöli.

Nyírbátor 53482 azonosítószámú régészeti lelőhelye

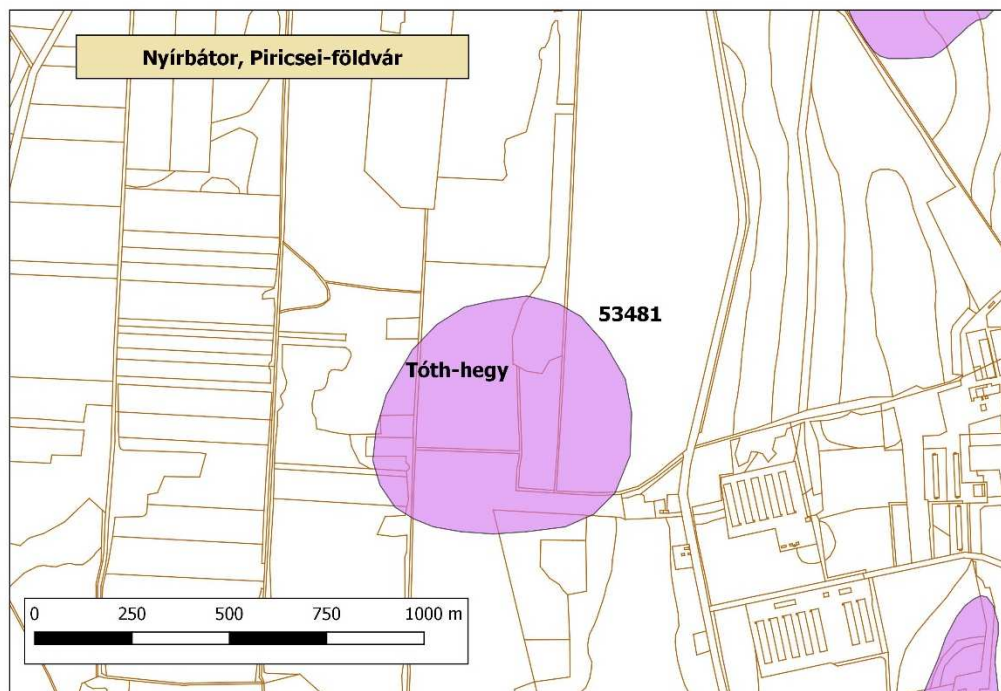
Jakab László és Kálnási Árpád 1987-ben végzett földrajzinév gyűjtése alkalmával még ismerték a helyhez kapcsolódó legendákat. A lelőhely területén a hagyomány szerint valaki itt ásta el a pénzét, szántáskor ugyanis pénzdarabokat találtak itt. Mások azt állítják, hogy elátkozott vár van a föld alatt. Ördögös emberek látták, amikor a föld megnyílt.

Nyírbátor déli határában, Piricse felé is húzódik egy egykori erődített hely. Régészeti kutatás hiányában nem ismerjük az erődítés készítésének pontos korát, és geodéziai felmérés sem készült az erődítés kiterjedéséről, amelynek maradványait a Tóth-hegyen kereshetjük. Az 53481-es azonosítószámú nyilvántartott régészeti lelőhellyel azonosíthatjuk.

Az ország területén található régészeti lelőhelyek speciális csoportját alkotják a földből épített védművek, sáncok, földvárak, erődítések, halmok. Talán a leglátványosabb, legérdekesebb régészeti lelőhelyek tartoznak ebbe a csoportba, azonban ezen lelőhelytípusok a régészeti

lelőhelyek csak apró kis töredékét reprezentálják. Szerencsés esetekben a terepen, a felszínen is jól azonosíthatóak, emiatt nemcsak a régész szakemberek figyelmére tarthatnak számot. A mesterséges építmények már a történeti korokban is felkeltették az emberek érdeklődését. Az egyes objektumokhoz számos legenda, monda, történet kapcsolódik, amelyek esetenként a földrajzi elnevezésekben is fennmaradnak.

Nyírbátor 53481 azonosítószámú régészeti lelőhely

A földvárak, tellek, kurgánok, halmok, sáncok nagy része egyedileg védett régészeti lelőhely, azaz miniszteri határozatban, illetve miniszteri rendeletben kimondott védelem a kulturális örökségvédelmről szóló 2001. évi LXIV. törvény legmagasabb szintű védelmét jelenti. A védelem célja elsősorban a további beépítések, bolygatások megakadályozása, hogy a lelőhely minél nagyobb része eredeti összefüggéseiben maradjon fenn az utókornak. Nyírbátor esetében egyelőre még nem született ilyen típusú régészeti védelem.

A 2001. évi LXIV. törvény kimondja, hogy a tájképi jelentőséggel bíró nyilvántartott régészeti lelőhelyeket a beruházások során el kell kerülni.

A település középkori jelentőségét jelzi az is, hogy régészeti kutatás szinte kizárólag csak a középkori emlékeket érintette Nyírbátorban.

Minorita templom és kolostor

Az egykori ferences templom művészettörténeti, építészettörténeti elemzése rámutat arra, hogy az egyhajós teremtemplom egységes építmény, nem lehet igazolni, hogy a helyén a XIV. században templom állt volna. A mai templom sem mutat korábbi részleteket, bár a hajó és a

szentély tengelye eltér egymástól. A templom és a mellette álló kolostor a XV-XVI. század fordulóján épülhetett.

1976-ban a minorita templomban Juan Cabello által vezetett falkutatás feltárta a gótikus kapu maradványait, amelyet a barokk előcsarnok építése során nagyrészt lefaragtak.

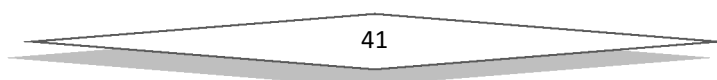
1988-ban Németh Péter és Balázsik Tamás kutatása a keleti, negyedik szárny területén elsősorban a kolostor legkorábbi építési periódusának meghatározására irányult. Nem sikerült XIV. századi falmaradványokat találni, csak egy későbbi épületszárny maradványait. A feltárt maradványok méreteinek összehasonlítása alapján azonban az megállapítható, hogy a folyosó és az épületszárny szélessége alapján az északi és nyugati szárnyat a középkori falak felhasználásával építették. Az udvaron végzett régészeti kutatások során feltárták az udvar téglaburkolatát, amely egy szintben található a kerengő folyosó téglaburkolatával.

A toronyhoz közvetlenül kapcsolódó helyiségben végzett kutatások alapján megállapítható volt, hogy a toronyhoz közvetlenül kapcsolódó sekrestyét az 1490-es években építhették. A kutatások során a torony mellett lévő káptalanterem létét is sikerült igazolni.

2008-ban a templom és kolostor műemléki felújításához kapcsolódóan újabb régészeti és építészettörténeti kutatásokat végez Németh Péter és Balázsik Tamás. Az újabb kutatások eredményei azt támasztják alá, hogy az északi szárny keleti része, valamint a keleti szárny alapfalai összeépültek, tehát azonos koncepció részei voltak. A középkori kolostor bizonyos építészeti elemei faragott kőből épültek. A kolostor keleti, negyedik szárnya helyén végzett régészeti és építészettörténeti kutatások alapján a szentélyhez kapcsolódó torony mellé az 1490-es években építhették a sekrestyét. A belméretét tekintve 5,7 méter széles, 7 méter hosszú helyiség közvetlenül kapcsolódott a toronyhoz, és más középkori ferences kolostorok alaprajzi sajátosságai alapján ez a nagyobb alapterületű helyiség káptalanteremként is értelmezhető, különös tekintettel a helyiség keleti oldala mentén feltárt oltáralapozásra.

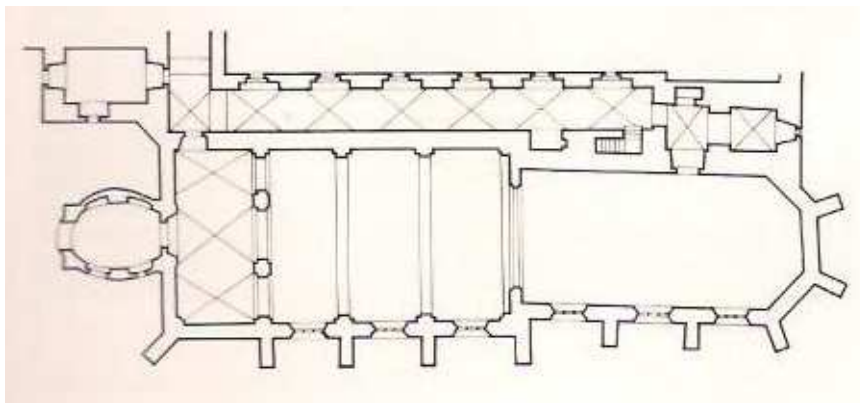
2008-ban átfogó rekonstrukciós munkáknak köszönhetően megépül a kolostor negyedik szárnya, így az épület tömege ismételten eredeti formájában jelenik meg.

A minorita templom egyhajós, hosszú szentélyű, és a szentélyhez észak felől csatlakozó toronnyal ellátott teremtemplom mind szerkezetében, mind részleteiben teljesen egységes alkotás. A hazai késő gótika egyszerű, de mégis nagyszabású művészetéről a déli nézet tökéletes képet nyújt. A magasba szökkenő falakat hármass osztású támpillérek tagolják. Közöttük sorakozik az óriási, csúcsíves, kettes osztósudarú ablakok rendje. A záródásokat változatos rajzú halhólyagalakú, és karéjos kőrácsok alakítják ki. A sokszögzáródású szentély záródásához simul a vaskos négyszögletes torony. Ez az általában szokatlan alaprajzi elhelyezés a ferences építkezések jellegzetessége. A meglehetősen nagyszámú szerzetes a naponta többször végzendő közös imára a templom szentélyében gyűlt össze. A hosszú szentélyre azért volt szükség, hogy a kolostor lakói elférjenek. Mivel zsolozsma közben gyakran kellett megkongatni a harangot, a torony szentély mellé építése szükségszerű volt. A nyíláskeretek és a támpillérek vízvetőit kőből készülték. A teljesen zárt északi és az erősen fellazított déli homlokzat között átmenetet képez a nyugati homlokzat egyetlen széles csúcsíves ablakával. Ez alatt nyílhatott a mára már eltűnt gótikus bejárat.

Az egyszerű építészeti belsőben fokozottan érvényesülnek a formában és színben rendkívül változatos, jó művészi színvonalú, gazdag díszítéssel ellátott oltárok, valamint a szószék. Az oltárokon megjelenő csavart oszlopok hangsúlyos alkalmazása a Nyírbátorban dolgozó szobrászműhely kedvelt sajátossága. Szent Anna oltár, Pieta oltár, Passió, avagy Krucsay oltár. A Krucsay oltár Ecce homo jelenete alá helyezték el az alapítók címerét.

A minorita templom alaprajza

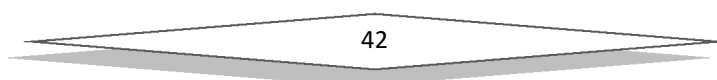
Szent György templom

A plébániatemplomot Szent Györgyről nevezték el. A ma is álló impozáns, késő gótikus, egyetlen teremből álló templom egységes építmény és a XV. század végén építették, 1488-ban fejezték be, de utána még kisebb építési munkák még folytak. Mellette egy sokszögzáródású szentélyből, nyolcszögletű hajóból, és négyszögletes homlokzati toronyból álló, XIII. századból származható templomot tártak fel, amely valószínűleg az 1433-ban említett Krisztus teste kápolna lehet, és nem azonosítható a Szent György plébániatemplommal, annak esetleg temető kápolnája lehetett. Az eredeti plébániatemplomot talán az új templom építésekor bontották el. A Szent György templom korai jelentőségét jelzi, hogy Bátor évi vásárait Szent György napon, a templom búcsúja idején tartották.

Egyetlen hatalmas teremből álló keskeny, magas épület, amelyhez délnyugati sarkán kisméretű, négyszögű torony simul, északkeleten pedig emeletes sekrestye. A templom keleten sokszögzáródással végződik. A karcsú arányokat a merészen égre törő támpillérek, a közöttük nyíló csúcsíves ablakok és főként a meredek tetőzet hatásosan fokozzák. A Báthori család mauzóleumának szánt templom a minorita templomhoz hasonlóan teljesen egységes építészeti alkotás, hazánk egyik legnagyobb szabású késő gótikus alkotása.

A nyugati homlokzaton a torony elhelyezése kis részaránytalanságot eredményez. A nyugati homlokzaton jól érvényesül a pálca és körtetagok fonadékából kialakított, gazdag csúcsíves nyugati kapu és felette a négyosztású gótikus ablak.

A templom déli homlokzatán, a nyugati szélén kis, négyszögletes, kőkeresztes ablak biztosítja a karzat megvilágítását. A déli homlokzatot hét, három lépcsős támpillér támasztja meg. A támpillérek között háromosztású, csúcsíves, nagy ablakok. Az ablakok kőrácsai a késő gótika

jellegzetességeit mutatják. Az osztósudarak fenn félkörívesen záródnak, s felettük sima halhólyagokból és körökből változatos összetett dísz alakul.

A szentélyzáródás déli támpillérenek északi szögletében megmaradt az eredeti kőlabazat, amelybe gótikus évszám – 94 – van bevésve, amelyet nyilván 1494-re lehet kiegészíteni.

A sokszögű szentélyhez északról emeletes sekrestye kapcsolódik, amelynek keleti falán gazdagon tagolt, kettős osztású gótikus, csúcsíves ablak nyílik. A sekrestye belső, délnyugati sarkában egy késő gótikus kézmosófülke, vizet elvezető kőcsatorna töredékével.

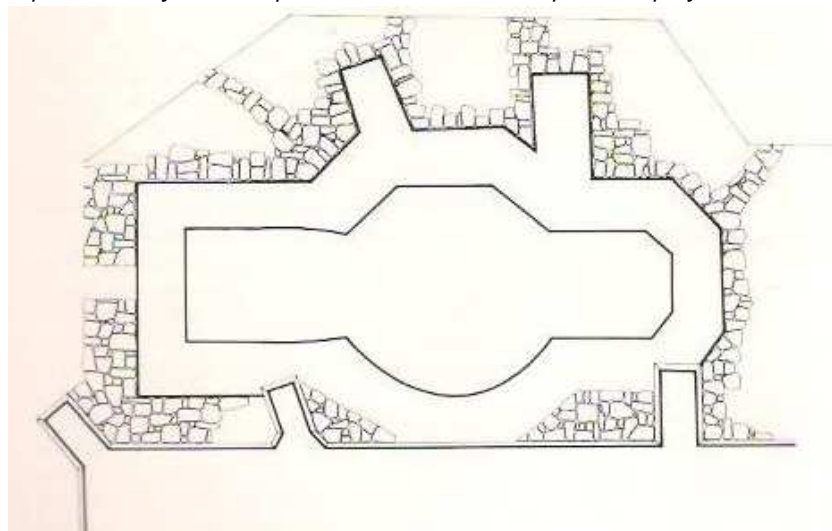
A templom északnyugati fala mellett valamikor kápolna állt, amelynek elfalazott szemöldökgyámos ajtaja a hajófalban belül ma is meg van. A kápolna alapfalait 1958-ban feltárták. A kápolna támpillér nélküli, sokszögzáródású szentélyből, nyolcszögletes hajóból és négyszögletes homlokzati toronyból áll. A nagy templommal nincs egybeépítve. Szerkezete és formái lehetővé teszik, hogy a XIII. századból származtassuk és a Krisztus testéről elnevezett kápolnával azonosítsuk.

A templomot finom osztású hálóboltozat borítja. Báthori István a nyugati és a déli bejárat fölötti sárkányos címerének megfogalmazása már a reneszánsz előszele. Az István vajda halála után, Báthori András megrendelésére készült részletekben a reneszánsz megoldások érvényesülnek. Így például a déli kettős kapu a századforduló legszebb reneszánsz példái közé tartozik. Reneszánsz ajtó nyílik a sekrestyébe, valamint a toronyba is. A szentélyrész déli falába illesztett hármaskégyúri falifülke és a vele szemközt elhelyezett szentségtartó fülke már a firenzei reneszánsz hatását mutatja. A nyírbátori reneszánsz emlékek forrása a királyi udvar lehetett. A pasztofórium felett reneszánsz törpeoszlopos korlát, a kegyurak oratóriuma látszik.

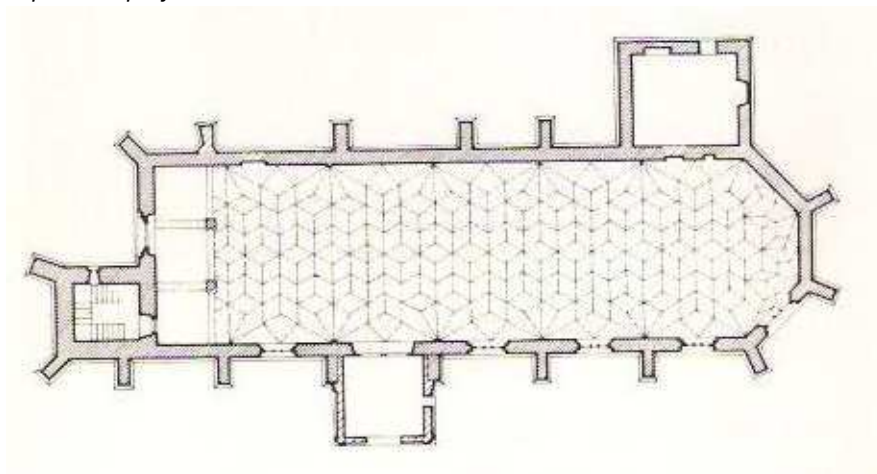
A templom tetőszéke a késő gótika eredeti faszervezetének páratlan példája. A dúcok és kötőgerendák között a támaszok és faáthidalások sűrű rendszere figyelhető meg. A gótikus ácsjegyek az egymáshoz illesztendő gerendavégeket jelölték.

A 2008-as műemléki felújításhoz és rekonstrukcióhoz kapcsolódó újabb régészeti és művészettörténeti kutatások igazolták egy korábbi templom falszövetét a jelenlegi református templomban, sajnos annak építési idejét a templom belsőben végzett kutatások hiányában nem lehetett megállapítani.

A Szent György templom északi falához kapcsolódó Krisztus teste kápolna alaprajza

A református templom alaprajza

A Báthori rezidencia

Kétségtelen, hogy Nyírbátorban, mint birtokközpontban a földesúri család már a középkorban udvarházat tartott fenn magának. Ennek kibővítése, vagy esetleg a régi helyén való teljes átépítése következhetett be a XV. század végén. Az 1955-ben és 1958-ban végzett ásatásokból kitűnt, hogy a mai gimnázium helyén és udvarán nagy kiterjedésű téglapépület állhatott dongaboltozatos helyiségekkel és gótikus, valamint igen jelentős reneszánsz részletekkel. Az ásatások során előkerültek gótikus és reneszánsz kályhacsempe töredékek is. A régészeti kutatásokból egyértelműen kirajzolódik, hogy a református templom mögötti emelkedésen foglalt helyet a Báthoriak uradalmi központja, amely a XVI. században már kastélyként, illetve várként szerepel. Az eredeti épületkomplexum minden hadi szempontot nélkülözve eredetileg udvarháznak épült valamikor az 1500 évek legelején épült. 1549-ben Fráter György és Ferdinánd király megbízottjai nyilván ebben az épületben kötik meg azt az egyezményt, amely szerint Erdély és a Királyi Magyarország egyesül. 1564-ben János Zsigmond ostrommal veszi be a várat. A XVIII. századi urbáriumok még mindig megemlékeznek az akkor már erősen romos épületegyüttesről. Az 1730-as években az írott források a falazott udvarházat és nagy boltozatos pincéjét említik. A legépebben megmaradt északi részt valószínűleg 1730 után alakíthatták át magtárrá. A méter vastag falait a minorita temploméval azonos méretű téglákból rakták.

A falkutatások és a régészeti feltárások során előkerült faragott kőanyag, valamint a régészeti megfigyelések alapján a kiépítésnek legalább 3 fázisa volt, melyből az utolsó az 1530–1540-es évekre datálható. A feltárt kályhacsempék alapján nem az 1500 elején épült udvarház volt a legelső nemesi lakóhely. Az 1500-as évek eleji nagy kiépítés a család ecsedi ágának politikai jelentőségének csúcspontjával esik egybe, kifejezetten lakó- és reprezentációs célból készült. Az ország egyik vezető bárójának és kíséretének nemcsak lakóhelyeül szolgált ez az épületegyüttes, hanem a feltehetően a királyi udvart utánozó udvartartásnak, valamint a családi és országos találkozóknak is díszes, megfelelően reprezentatív teret biztosíthatott.

Reneszánsz erkélykorlátok a Báthori rezidenciából

A régészeti kutatások három épületszárnyat hoztak felszínre, amelyek egy U-alakú reneszánsz várkastély részeit alkották. Az épületkomplexum mintegy 80-100x80-100 méteres területen húzódott. Az első ásatások a déli épületszárnyat érintették, ez volt a leghosszabb. 1998-ban a nyugati szárny kutatására került sor. Intenzív régészeti kutatások 2005-2006-ban folytak a rezidencia területén, amikor is az északi, úgynevezett ebédlőpalota előtt húzódó loggia-t tartó pillérsor is dokumentálásra került. A nyugati szárnyánál feltárt 3-3,5 méter széles folyosó is hasonló loggia lehetett. Az épületkomplexum főbejárata nyugat felé lehetett, ahol a Nemesek utcája haladt a templomdomb déli lábához.

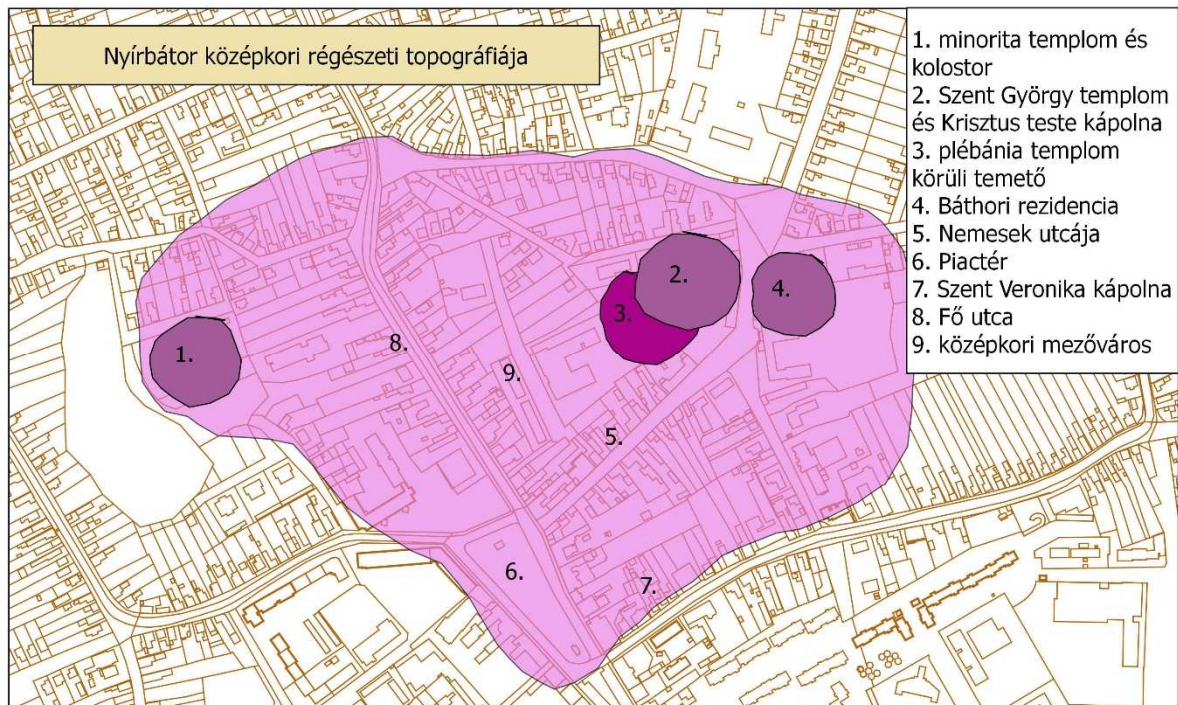
Az 1550-es 1560-as évek belháborúi során azonban gyökeresen megváltozott a politikai helyzet Nyírbátorban. A vidék a Szapolyai és Ferdinánd közötti háborúskodás egyik fő területe lett. Ebben a politikai-hadi környezetben a nagyobb nemesi lakóhelyeket sürgősen megerősítették. Nyírbátorban – a környék rezidenciához hasonlóan – fa-föld szerkezetes sáncot építettek a már álló téglapaloták köré, feltehetően minden sarkán egy-egy kör alakú bástyával, melyek az ágyúk elhelyezésére is szolgálhattak. Bár indirekt irodalmi utalásban szerepel, régészetileg egyelőre nem sikerült a sáncot kerítő árok nyomaira rátalálni. A korábban tehát egyértelműen erődítetlen, bár eleve nagyméretű udvarházon az 1540-es éveknél későbbi építő tevékenység nem mutatható ki. Az 1550-es évek közepe táján viszont egy egyszerű technológiát alkalmazva gyorsan megerősítik.

A legutóbbi régészeti kutatások során a magtár épület északkeleti sarkánál egy köralakú földbástya leégett nyomai kerültek felszínre, a cölöpszerkezetes erődrendszer a palota teljes északi vonalában követhető volt. Nyugati folytatása a jelenlegi utca alá eshet, különböző méretű ágyúgolyók, nyílhegyek számszerűen, lándzsák jelzik, hogy komoly támadások érték.

Az 1550-es évek második felében már aligha beszélhetünk erődített nemesi lakhelyről, mivel épp a hely veszélyeztetettsége és mérsékelt védhetősége miatt a Báthoriak lakóhelyüket ekkor Ecsedre helyezik át.

A hadi helyzet azonban nem lehetett túl kedvező, mert az egész épületcsoportot védőművestől, mindenestül hamarosan (valószínűleg még az 1560-as és az 1580-as évek között) felhagyták, s csak a békésebb idők visszatértével, talán csak a 18 század elejével vették ismét intenzív használatba a megmaradt részeket. Az újjáépítés csak a szükséges javításokra

korlátozódott, mivel rezidencia szerepben többé már nem jelent meg az épület, gazdasági-adminisztrációs feladatkörei azonban úgy tűnik a 19. századig fennmaradtak.

Nyírbátor régészeti lelőhelyeinek fenti, vázlatos áttekintése alapján, a számos ismertté vált régészeti lelet ellenére azt a következtetést vonhatjuk le, hogy Nyírbátor nem tartozik a régészeti szempontból jól kutatott települések közé. A régészeti lelőhelyek térképre vetítése során nagy területek mutatkoznak fehér foltként, kutatatlan területként. A település területén folytatott régészeti ásatások elsősorban különböző építkezésekhez kapcsolódtak. Az utóbbi években a Kossuth utcában, a várostörténeti sétány kialakításához kapcsolódó közműfektetési munkák során a település Árpád-kori előzményei is felszínre kerültek. Majd a Gyékényes határrészen, az egykori Új Barázda Tsz épületei mellett fektetett biogázvezeték földmunkái során egy őskori-újkőkori település maradványait tárták fel a régészek.

A legutóbbi régészeti terepbejárások során térképezett nyilvántartott régészeti lelőhelyek Nyírbátor déli határában

A két ásatás példájának említése jól megvilágítja, hogy tulajdonképpen Nyírbátor határában bárhol lehet régészeti lelőhelyre, régészeti leletekre rábukkanni. A település közigazgatási határában több nyilvántartott régészeti lelőhelyet ismerünk, de ez nem jelenti azt, hogy ismerjük valamennyit. A település határában szisztematikus régészeti topográfiai kutatások még nem történtek, így nem került feltérképezésre a település teljes határa. A mellékelt lista csak egy reprezentatív mintavételnek tekinthető, és nem szabad azt a következtetést levonni belőle, hogy ismerjük Nyírbátor közigazgatási határában található valamennyi régészeti lelőhelyet. A földmunkával járó beruházások tervezése során mindenképpen figyelembe kell venni, hogy a jelenleg lehatárolt területeken kívül is kell régészeti leletek előkerülésére számítani. A fenti körülményt ma már a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény is tükrözi, hiszen a jogszabály legutóbbi módosítása megkülönbözteti a régészeti lelőhely és a nyilvántartott régészeti lelőhely fogalmát.

A településen komoly örökségvédelmi kockázatot jelenthetnek a zöld mezős beruházások. A település teljes határát lefedő régészeti topográfia hiányában újabb régészeti lelőhelyre gyakorlatilag a település határában bárhol rá lehet bukkanni különböző földmunkák során. A nagy területű zöldmezős beruházásoknál mindenképpen számolni kell régészeti lelőhelyek előkerülésével, így különösen fontosnak tartjuk, hogy a zöldmezős beruházások előkészítésénél nagy hangsúlyt kapjon a régészeti örökség felmérése. Javasoljuk, hogy az ilyen típusú beruházások esetén a tervezés legkorábbi fázisában készüljön el a próbafeltárást is magába foglaló előzetes régészeti dokumentáció, vagy örökségvédelmi hatástanulmány, ugyanis csak ennek a dokumentációnak a segítségével lehet csökkenteni a régészeti örökség által jelentett kockázatot. Javasoljuk, hogy a vállalkozások telephelyeinek kiválasztása során a régészeti örökségvédelmi szempontokat is vegyék figyelembe.

A régészeti örökségvédelmi kockázat tovább csökkenthető már korábban kialakított telephelyek korszerűsítésével, azaz a barna mezős beruházások ösztönzésével.

A legutóbbi régészeti terepbejárások során térképezett nyilvántartott régészeti lelőhelyek Nyírbátor északi határában

Nyilvántartási azonosítóval nem rendelkező régészeti lelőhelyek Nyírbátor közigazgatási határában

A nyíregyházi Jósa András Múzeum Régészeti Adattárának feljegyzései alapján további régészeti lelőhelyek valószínűsíthetők még Nyírbátor határában, azonban a kevés és pontatlan helymegjelölések miatt ezek pontos beazonosítása nem lehetséges.

Hunyadi utca

Késő vaskori – kelta női temetkezés maradványai kerültek felszínre, a kelta edények között igen szép kidolgozású, grafitos soványítású, besimított mintákkal díszített darabok is vannak. (Báthori István Múzeum Régészeti Gyűjtemény leltáriszáma: 63. 31. 7)

Szentvér utca 4.

A ház udvarán egy hosszú nyakú, öblös hasú török kori korsó került elő. (Báthori István Múzeum Régészeti Gyűjtemény leltáriszáma: 63. 37. 1)

Szent Veronika kápolna

A XV. században már biztosan megvolt a Szent Veronika kápolna is a róla elnevezett, de később csak rövidítve Szentvérnek nevezett utcában. Ez a Vásár utcától indult keletre, a keleti főutca keleti oldala első déli mellékutcájaként. 1981-ben, az akkori Rózsa F. (ma Szent Vér) u. 21. sz. telken (akkor a református parókia, később a Városi Könyvtár udvara) folytatott feltárások során döngölt, patkó alakú agyagalapozás került elő, melynek belsejében a valamikori fapadló

lenyomata volt megfigyelhető. A megfigyelt régészeti jelenségek és a középkori kápolna összekapcsolása kérdéses.

Vincellér-hát

Nyírgyulaj felé vezető út mellett lévő Földmívesszövetkezet területén krumplisverem ásásakor őskori régészeti leletek kerültek felszínre.

Nyírbátor határa

Nyírgyulaj felé eső határrészen egy fémedényt utánzó agyagvödröt találtak. Az edény hengeralakú, oldalát vízszintesen körbefutó kannelúra, bordázat díszíti, felső harmadában két függőleges szalagfűl.

(Báthori István Múzeum Régészeti Gyűjtemény leltáriszáma: 56. 10. 1.)

Nyírbátor határa

1914-ben szántás során került a felszínre II. Teodosius arany solidusa, amely Erdész Miklós ajándékaaként került múzeumba.

Liget

U. Szabó Elek telkén, az udvar végében 1925-ben több bronzkori bronztárgy került a felszínre, a telken Kiss Lajos hitelesítő ásatást is végzett, amikor további tárgyak kerültek múzeumba.

Nyírbátori Bátorliget

U. Szabó Elek küldött be innen egy bronz köpüs vésőt amely 200 méterre volt az 1925-ben előkerült bronz halmazlelettől.

Lucsik Ferenc tanyája

1925-ben egy középkori vaslándzsa került innen a múzeumba.

Nyírbátor határa

1912-ben Erdélyi Farkas nyírbátori főjegyző ajándékaaként került be a múzeumba egy bronzkori tokosbalta.

Nyírbátor határa

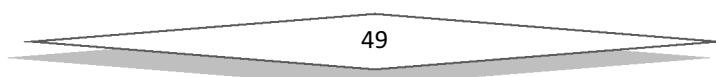
1914-ben Balogh Ferenc nyugalmazott igazgató ajándékaaként került be a múzeumba 5 darab ezüstpénz.

Nyírbátor határa

1929-ben 3 db XIV-XV. századi sarkantyú került be a múzeumba.

Bátor-Császári útépítés

1914-ben Heinz Frigyes államépítészeti mérnök a bátor-császári útépítés alkalmával talált Anjou-királyok korabeli zablát.

Nyírbátor közigazgatási határában húzódó régészeti érdekű területek

Középkori mezőváros környezete

Bátor középkori településének elhelyezkedésére a középkori eredetű, késő gótikus stílusban épült református templom, a Báthori-család rezidenciája, és a szintén középkori előzményekkel rendelkező minorita templom és kolostor elhelyezkedése utal. A település középkori központjában a templom állt. A középkori településhez tartozó épületek, régészeti jelenségek a templom körül húzódtak. A belterületen végzett régészeti kutatások hiányában a középkori település pontos kiterjedésének megrajzolását nem tudjuk elvégezni. A középkori település elhelyezkedésére csak néhány szórványos régészeti adatunk van. A főtéren végzett közműfeltetési munkák során több késő középkori edény, pénzérmék kerültek a felszínre. A Szentvér utcában a Szent Veronika kápolna maradványainak előkerülésére kell számítani. A Szentvér utca 4. szám alatti udvarból török kori korsó került a felszínre. A várostörténeti sétány kialakításához kapcsolódóan a település Árpád-kori rétegeit is sikerült dokumentálni a XVI. századi gabonásvermek mellett.

Az okleveles adatok alapján tudjuk, hogy a jelenlegi Báthori utca helyén már a középkorban is volt utca. A középkori mezőváros lehatárolása elsősorban az okleveles adatok alapján történt, a mezőváros területén ugyanis szisztematikus régészeti feltárások nem történtek, azok csak az álló középkori épületekhez kapcsolódtak. A fentiekre való hivatkozással megállapíthatjuk, hogy a mezőváros nyilvántartott régészeti lelőhely határán kívül is lehet középkori maradványok felszínre kerülésére számítani.

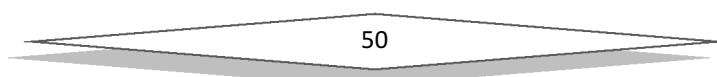
A középkori település maradványait a belterületen modern építési törmelék borítja, amelynek vastagságát régészeti kutatás hiányában nem ismerjük, azonban azt valószínűsíthetjük, hogy egy-egy építkezés pinceszintjén már lehet számítani késő középkori-kora újkori településmaradványok előkerülésére. A fentieknek megfelelően a település központjában, a mélyebb alapozási síkkal rendelkező építkezések esetén különös gonddal kell eljárni. Az építkezések földmunkáihoz pedig javasolt a régészeti felügyelet megrendelése.

Hunyadi utca

A Hunyadi utca területén vaskori-kelta temető részlete került felszínre, sajnos a rendelkezésünkre álló feljegyzések alapján a leletek pontos előkerülési helyét nem tudjuk meghatározni. A Hunyadi utcában tervezett új építkezések során számítani kell további vaskori leletek előkerülésére.

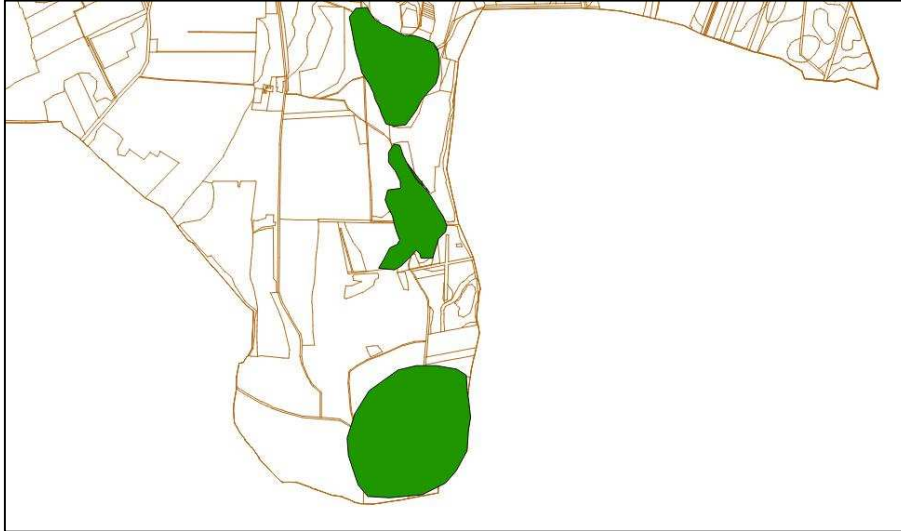
Kispircse

Az okleveles adatokból ismerjük, hogy a számos családtagból álló Pircsei család a XIV. század közepére kettévált, birtokaikat is megosztották, így jött létre Kispircse, míg az ősi falurész Nagypircse maradt. 1378-ban a Kispircsére való György, László, János és Péter a Rádaiak status perében. 1406-ban a Kispircsei Csomaz János fiai újra járatták Kispircse határát. A határjárásban említett Kismező a nyírbátori határban található.

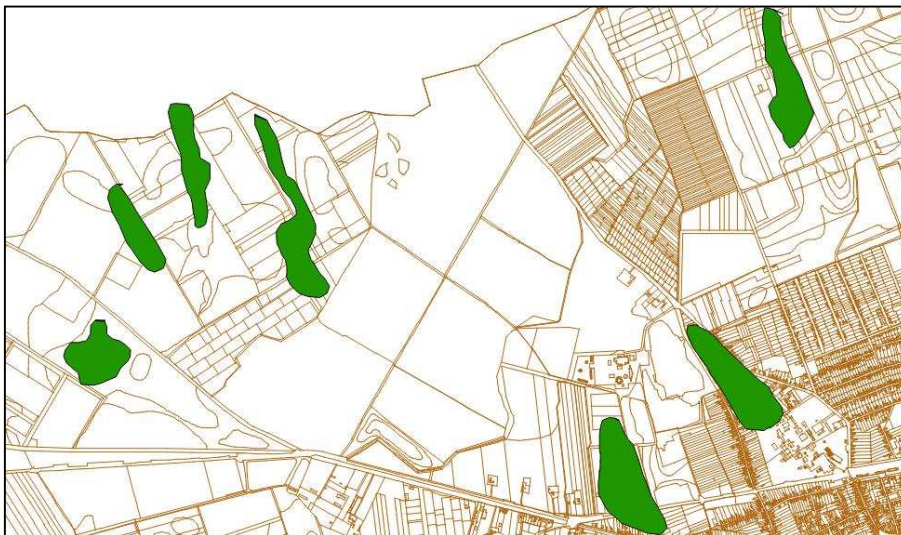
Nyírbátor határába olvadt a középkori Kispircse falu. Az egykori település helyét Pircse-pusztta földrajzinév őrízte meg, ahol régészeti leletek előkerülésére kell számítani. Szisztematikus régészeti kutatások hiányában a középkori település pontos kiterjedésének megrajzolását nem tudjuk elvégezni.

Régészeti érdekű területek Nyírbátor déli, Pircsével határos területén

Nyírbátor határában további régészeti érdekű területeket találunk az egykori szikes tavak, mocsarak, lápok magas partjain, így például Nyírbátor északnyugati határában húzódó Hordós-kút határrészen.

Régészeti érdekű területek Nyírbátor északnyugati, Hordós-kúti határrészen

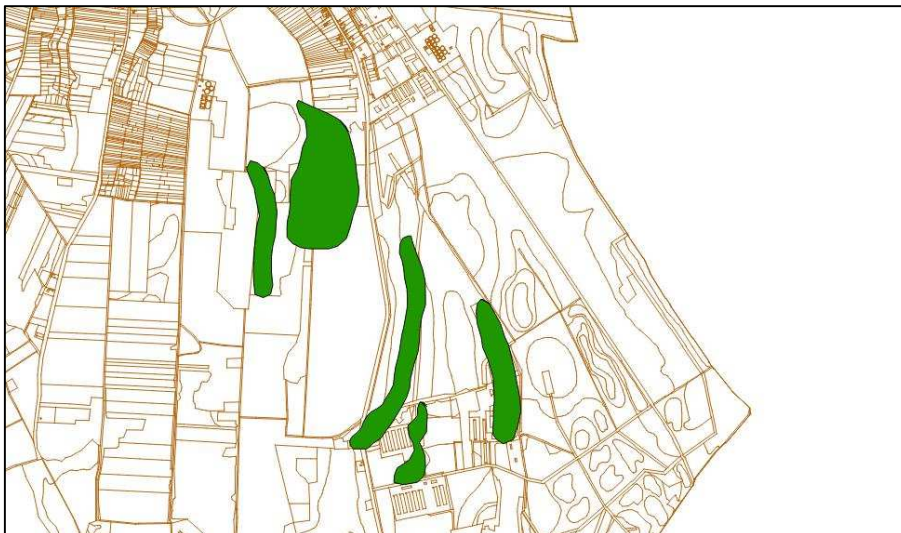

Nyírbátor keleti határában húzódik a Nyírbátor-Vasvári-folyás, amely egy egykori nyírvízfolyás, ami több egykoron vízjárta medencét kapcsol össze. Nyírbátor közigazgatási határába eső vízmentes magaspartja régészeti érdekű területnek minősül, ahol a kulturális örökség védelméről szóló törvény értelmében régészeti leletek előkerülésére kell számítani. Különösen a Bodin-lapos, Gebei-úti-dűlő, Kátai-dűlő területén.

Régészeti érdekű területek Nyírbátor keleti határában, a Bodin-lapos, Gebei-úti-dűlő, Kátai-dűlő területén

Régészeti érdekű területek Nyírbátor délkeleti határában, Közép-úti és a Király-völgyi dűlőkben

1.3. A védett műemléki értékek települési értékleltára

1.3.1. A világörökségi és a világörökségi várományos helyszínek és területek

Világörökségi terület nem található Nyírbátor közigazgatási határában. A református templom mellett álló fa harangtorony, mint a Felső-Tisza-vidéki fa harangtoronyok közé tartozó elem, kulturális kategóriában világörökségi várományos terület.⁶

Megnevezés	Cím, hrsz	A védelem ideje, módja	Sorszám
Református templom mellett álló faharangtorony	Báthori utca 2031/1 hrsz	műemléki törzsszám: 6141	1.
Leírás	Megjegyzés, javaslat		
A középkori református templom délnyugati sarka közelében álló hatalmas, közel 30 méter magas késő reneszánsz fa harangtorony. A harangtorony szerkezeti váza faragott tölgygerendákból készült. A harangtorony törzséhez felül galéria kapcsolódik. A favázás szerkezetet András-kereszt merevítések fogják össze. A konzolosan túlnyúló galériát szépen faragott oszlopok és fűrészelt deszka mellvéd keretezi, s legfelül a tornyot jellegzetes formájú, négyzetes gúlára épült, nyolcszögbe átmenő, csúcsos sisak fedi. A sisak négy sarkán négy faragott oszlopos fiatorony helyezkedik el.		A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes épület, kvalitásos építészeti értékekkel rendelkező, építészettörténeti, kultúrtörténeti, helytörténeti, szempontból pótolhatatlan emlék. Felújított, jó műszaki állapotban van.	

Kép

⁶ A Világörökségi Várományos Helyszínek Jegyzékéről szóló 27/2015. (VI. 2.) MvM rendelet

1.3.2. Az országos építészeti örökség elemei

Megnevezés	Cím, hrsz	A védelem ideje, módja	Sorszám
Református templom	Báthori utca 2031/1 hrsz	műemléki törzsszám: 6140	2.
Leírás		Megjegyzés, javaslat	
Késő gótikus teremtemplom, egykorú oratóriummal ellátott emeletes sekrestyével és kisméretű nyugati toronnyal, jelentős gótikus és reneszánsz stílusú részletekkel. A négyszintes, négyszögű torony a homlokzat déli feléhez kapcsolódik. A teljesen zárt északi homlokzat keleti végén, közvetlenül a szentélyzáródás mellett helyezkedik el a négyszögű sekrestye. A templombelső legszebb díszé a monumentális hálóboltozat és a reneszánsz stallum. A 2000-es években a templom kubatúráját is érintő műemlékfelújítás történik. Visszaépítik az emeletes sekrestyét.		A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes épület, magas építészeti értékekkel rendelkező, építészettörténeti, kultúrtörténeti, helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék. Az épület felújított, jó műszaki állapotban van.	
Kép			
			

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Megnevezés	Cím, hrsz	A védelem ideje, módja	Sorszám
Római katolikus, egykori minorita templom	Károlyi utca 1939/1 hrsz	műemléki törzsszám: 6143	3.
Leírás	Megjegyzés, javaslat		
Az 1480-as években épült, sokszög záródású, hosszú, tengelyében dél felé kissé elhajló szentéllyel ellátott, támpilléres, egyhajós, késő gótikus templom, ferences szokás szerint a szentély mellett négyszögű gótikus toronnyal és ovális, barokk nyugati előcsarnokkal. A déli homlokzatot háromlépcsős támpillérek tagolják, a támpillérek között háromosztatú, magas, csúcsíves ablakok, amelyeket változatosan elhelyezkedő halhólyagokból és karéjos idomokból álló kőrácsok díszítenek. A templomon a 2010-es években jelentős, a templom kubatúráját is érintő műemléki felújítást végeztek.		A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes épület, minőségi építészeti értékekkel rendelkező, építészettörténeti, kultúrtörténeti, helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék. Felújított, jó műszaki állapotban van.	
Kép			
			

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Megnevezés	Cím, hrsz	A védeés ideje, módja	Sorszám
Báthori Múzeum, volt minorita rendház	Károlyi utca 17. 1940/8; 1940/9 hrsz	műemléki törzsszám: 6144	4.
Leírás		Megjegyzés, javaslat	
Késő gótikus kolostor helyén emelt U alakú, emeletes barokk épület, amely a templom északi falához csatlakozik, 6+10+8 tengellyel, nyugati bejárattal. A homlokzatot vízszintesen és függőlegesen egyszerű, oszlopot utánzó, fehér vakolatszalagok osztják sárga mezőkre, amelyek közepén egy-egy vakolatkeretes, téglány alakú barokk ablak foglal helyet. A 2010-es években jelentős, a kolostorépület kubatúráját is érintő műemléki felújítás történt, amelynek keretében megépítették a hiányzó keleti szárnyat.		A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes épület, minőségi építészeti értékekkel rendelkező, építészettörténeti, kultúrtörténeti, helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék.	
Kép			

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Megnevezés	Cím, hrsz	A védelem ideje, módja	Sorszám
Báthori várkastély	Vár utca 1. 2451/1; 2451/2 hrsz	műemléki törzsszám: 6145	5.
Leírás		Megjegyzés, javaslat	
A régészeti kutatások alapján több traktusból álló reneszánsz várkastély, amelyből felmenő falakkal a XVIII. században magtárrá alakított egykori ebédlőpalota rendelkezik. A régészeti ásatások feltárták a rezidencia reprezentatív reneszánsz ajtó- és ablakkeretezéseket, báboskorlát maradványokat. A régészeti és épület kutatások alapján elkészített rekonstrukciós tervek alapján a 2000-es években gyakorlatilag teljesen átépítik a máig álló magtárat, és visszaállítják az épület reneszánsz arculatát.		A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes épület, minőségi építészeti értékekkel rendelkező, építészettörténeti, kultúrtörténeti, helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék. Helyreállított, jó műszaki állapotban van.	
Kép			
			

1.3.3. Történelmi emlékhely

A nemzet történelme és fejlődése szempontjából kiemelkedő *történelmi* és kegyeleti jelentőséggel bíró helyszínek megőrzése céljából a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvényben történelmi emlékhellyé nyilvánították a Báthori-várkastélyt és a református templomot.

A nyírbátori református templom a XVI. század elején érte el mai formáját, részben Báthori István (1430-1493) erdélyi vajda építette, akinek síremléke itt található. A fogadópalota az egykori várkastély megmaradt része. Nyírbátor a középkori gótikus és reneszánsz kultúra emlékeztetőjének helyszíne, a magyar történelemben nagy szerepet játszó Báthori család névadó települése.

1.3.4. A védetté nyilvánított és nyilvántartott régészeti lelőhelyek

Nyírbátor közigazgatási határában miniszteri rendelettel védetté nyilvánított régészeti lelőhely nem található.

Nyírbátor közigazgatási határában található nyilvántartott régészeti lelőhelyek⁷

azonosító	név	leírás	HRSZ
22730	Báthori rezidencia	A Báthori-család középkori rezidenciájának maradványai húzódnak a lelőhelyen.	2507, 2506, 2450, 2508, 2549, 2451/1, 2451/2
30692	Református templom	Gótikus templom és kápolna maradványai.	2030, 2029, 2027, 2031/1
32025	Minorita templom	Gótikus templom és barokk kolostor maradványai.	1939/1, 1939/2, 1940/8, 1940/9, 1945, 1930
53481	Piricsei földvár	Ismeretlen korú mesterséges erődítés.	0248/3, 0248/5, 0248/6, 0248/7, 0248/8, 0246/1, 0245/28, 0245/9, 0244/6, 0234/38, 0244/4, 0243
53482	Földvár	Ismeretlen korú mesterséges erődítés.	7730/2, 7731, 7733, 7734, 7741/2, 7742, 7743, 7744, 7745, 7746, 7747, 7748, 7749, 7750
53483	Ófehértó felé vezető út	A nyíregyházi Jósza András Múzeum régészei 1972-ben tartott helyszíni szemle során egy késő bronzkori településre utaló kerámiatöredékeket gyűjtöttek.	0383/15, 0383/3, 0383/7, 0383/10, 0383/12, 0383/13
54212	Kőolajtárolótól K-re	Helyszíni szemle során ismeretlen korú településre utaló kerámiatöredékek kerültek felszínre.	0298/1, 0297/31, 0297/29

⁷ A Miniszterelnökség 2017. 06. 29-i adatszolgáltatása alapján

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

54861	Bátori utca	A középkori mezőváros már a középkorban is meglévő utcája. Az utcában a középkori mezőváros maradványai húzódnak.	2526, 2508, 2548, 2549, 2012/1, 2013, 2014, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2026, 2027, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2524/1, 2524/2, 2524/3, 2039, 2004/4, 2010/8, 2011/1, 2011/2, 2010/4, 2523, 2525/8, 2010/7, 2010/3
55151	Ipari park, egykori lőtér területe	A 2006-ban végzett helyszíni szemle és rövid ásatás során egy őskori, bronzkori település maradványai kerültek felszínre.	081/3
55334	Ipari park, Derzsi-út mente	A tervezett ipari park területén 2006-ban végzett helyszíni szemle során egy őskori, bronzkori település maradványai kerültek felszínre.	0119/23, 0119/12
55335	Ipari park, Derzsi-út mente II.	A tervezett ipari park területén 2006-ban végzett helyszíni szemle során egy őskori, bronzkori település maradványai kerültek felszínre.	0119/14, 0119/15, 0119/17, 0119/12, 0119/35, 0119/48, 0119/49
55336	Borbély-kúti-tábla	A tervezett ipari park területén 2006-ban végzett helyszíni szemle során egy őskori, bronzkori település maradványai kerültek felszínre.	0115/6, 0112, 0113, 0115/7, 0115/8, 0115/9
58718	Debreceni út	2008-ban végzett helyszíni szemle során őskori-bronzkori településre utaló kerámiatöredékeket gyűjtöttek a felszínen.	0309/54, 0309/14, 0309/9
67027	Derzsi út mente	A Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat által 2008-ban végzett régészeti terepbejárás során gyűjtöttek a felszínen kerámiatöredékeket.	0119/17
65494	Gyékényes	A Bátortrade Kft tervezett biogázvezetéke nyomvonalában került a felszínre a lelőhely.	0214, 0218, 0207/4, 0207/3
67619	Király-völgyi-dűlő I.	A Bátortrade Kft tervezett biogázvezetéke nyomvonal mentén végzett terepbejárás során gyűjtöttek a felszínen, őskori, Árpád-kori, középkori kerámiatöredékeket.	0207/4, 0214, 0218
67629	Király-völgyi-dűlő II.	2009-ben végzett régészeti terepbejárás során gyűjtöttek a felszínen Árpád-kori, középkori kerámiatöredékeket a felszínen.	0218
67633	Király-völgyi-dűlő III.	2009-ben végzett régészeti terepbejárás során gyűjtöttek a felszínen szarmata és Árpád-kori kerámiatöredékeket.	0207/4, 0214, 0218
66842	Kátai-dűlő	2009-ben végzett régészeti terepbejárás során gyűjtöttek a felszínen bronzkori, Árpád-kori, középkori kerámiatöredékeket.	0196, 0195, 0197/11, 0193, 0194

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

71045	Pál-kúti-dűlő	2009-ben végzett régészeti terepbejárás során gyűjtöttek a felszínen őskori kerámiatöredékeket.	030/2, 030/3, 030/4, 030/5, 030/6, 030/7, 030/8, 030/9, 030/1
71047	Pál-kúti-dűlő II.	2009-ben végzett régészeti terepbejárás során gyűjtöttek a felszínen őskori és szarmata kerámiatöredékeket.	0174/42, 029, 030/9, 030/8, 028, 030/7, 030/6, 030/5, 030/4, 030/3, 030/2
71049	Uraság tagja I.	2009-ben végzett régészeti terepbejárás során gyűjtöttek a felszínen őskori, vaskori kerámiatöredékeket.	053/5, 053/4
71051	Uraság tagja II.	2009-ben végzett régészeti terepbejárás során gyűjtöttek a felszínen őskori kerámiatöredékeket.	031/1, 053/2, 030/4, 030/3, 053/4, 053/3, 030/2
71053	Bodin-lapos	2009-ben végzett régészeti terepbejárás során gyűjtöttek a felszínen Árpád-kori, középkori kerámiatöredékeket.	0169
73281	Szennyvíztelep	2010-ben végzett régészeti terepbejárás során gyűjtöttek a felszínen Árpád-kori, középkori kerámiatöredékeket.	0241
74147	Nagy-bóni-szőlő, Vajai (III.)-főfolyástól északra	2010-ben Nyírbátor szennyvízcsatornázásához készített örökségvédelmi hatástanulmány készítése során került sor az őskori-neolit, és Árpád-kori lelőhely térképezésére.	016/1, 015, 016/2, 016/3, 016/4, 016/5, 016/6, 016/7
74145	Új Barázda Tsz-től keletre 1.	2010-ben Nyírbátor szennyvízcsatornázásához készített örökségvédelmi hatástanulmány készítése során került sor a szarmata, és Árpád-kori lelőhely térképezésére.	0207/2, 0207/5
75713	Hordós-kút	2010-ben végzett terepbejárás során került sor a lelőhely térképezésére.	0371/5
77799	Középkori település	A középkori mezőváros maradványai.	1874, 2069/2, 1940/8, 1930, 1939/1, 1939/2, 1927/1, 1927/4, 1940/9, 1945, 1931/2, 1931/4, 1970/6, 1938, 1937, 1936, 1935, 1934/2, 1934/1, 1933/2, 1933/1, 1932, 1926, 1957, 1962, 1963, 1964, 1970/5, 1970/1, 1970/3, 1965, 1966/1, 1969, 1931/5, 1968/2, 1970/4, 1966/2, 2525/5, 1987/2, 2004/5, 2003/1, 2520, 1987/1, 1987/3, 2002, 2010/3, 2025, 2039, 2004/4, 2003/2, 2005, 2004/1, 2010/4, 2009, 2008/2, 2007, 2006/1, 2004/3, 2508, 2526, 2524/1, 2524/3, 2524/2, 2523, 2525/8, 2014, 2016, 2019, 2018, 2017, 2012/1, 2010/7, 2525/4, 2006/2, 2522, 2521, 2013, 2525/7, 2011/1, 2011/2, 2010/8, 2006/3, 2008/1, 2525/6, 1948, 1820, 1830, 2117, 1867, 1868, 1869, 1946, 1940/3, 1940/6, 1944/1, 1943/1, 1942/1, 1941/2, 1942/2, 1943/2,

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

			1944/2, 1940/4, 1940/5, 1940/7, 1947, 1949, 1865, 1866, 1870, 1871, 1873, 1872, 1863, 1862, 1861, 1860, 1859, 1951/2, 1951/1, 2001/3, 2001/4, 2030, 2029, 2450, 2549, 2225, 2527/4, 2535, 2548, 2536, 2546/1, 2546/2, 2547, 2546/3, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2026, 2027, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2031/2, 2033, 2034, 2035, 2036/1, 2036/2, 2036/3, 2037, 2226, 2069/1, 2068, 2063, 2062, 2059, 2058, 2055, 2054, 2040/1, 2032, 2040/2, 2451/2, 2031/1, 2507, 2451/1, 2506, 1950, 1952/1, 1953, 1954, 1955, 1952/3, 1952/4, 1858, 1857, 1959/2, 1959/1, 1994/6, 1993, 1997/1, 1999, 1994/1, 1959/3, 1992, 1994/5, 1991, 1990, 1988, 2070, 1856, 1854, 1853, 1989/1, 2076, 2075, 1997/2, 1998, 2000/1, 2000/2, 1994/3, 1994/4, 1989/2, 2051, 2056, 2050/2, 2049, 2050/1, 2048, 2047, 2046/2, 2041, 2042, 2044, 2043, 2045, 1995, 1994/2, 2053, 2052, 2038, 1996, 2074/2, 2527/3, 2527/1, 2528/3, 2528/5, 2528/6, 2528/2, 2057, 2073, 2160/1, 2157, 2156, 2072, 2071, 2155, 2065, 2061, 2066, 2064, 2060, 2067, 2228, 2227, 2453/2, 2505/6, 2230, 2452, 2229/2, 2229/1, 2504, 2503/1, 2533, 2532, 2534/2, 2534/1, 2537, 2543, 2545, 2501/6, 2540, 2541, 2539, 2492, 2493, 2494, 2496, 2497, 2503/2, 2501/4, 2501/3, 2501/2, 2501/7, 2531/3, 2531/2, 2531/1, 2530/2, 2530/1
77983	Váradi-tag	2011-ben végzett terepbejárás során került sor a lelőhely térképezésére.	0392/3, 0386/1, 0390/9, 0392/4, 0392/2, 0391/1
77815	Kossuth utca	A Várostörténeti Sétány kivitelezése során kerültek felszínre a középkori mezőváros maradványai.	1987/3, 1957, 1962, 1963, 1964, 1965, 2000/1, 2000/2, 1987/2, 1987/1, 1959/2, 1959/1, 1959/3, 2002, 2001/3
84347	Nyírjes- dűlő		0194/13, 0194/11, 0194/7, 0232/2, 0232/3, 0232/4

1.3.5. A helyi építészeti örökség települési értékleltára

Nyírbátor Város Önkormányzati Testülete a 17/2008. (X. 31.) számú rendelettel fogatta el Nyírbátor város településrendezési terve, szabályozási terv és helyi építési szabályzatát, amely még mindig hatályban van. Az önkormányzati rendelet melléklete sorolja fel a helyi védelem alatt álló építészeti értékeket.

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Nyírbátor közigazgatási határában lévő helyi védelem alatt álló épületek

Megnevezés	Cím, hrsz	A védelem ideje, módja	Sorszám
Polgármesteri Hivatal	Szabadság tér 7. hrsz.: 26/B	Nyírbátor Város Önkormányzati Testülete 17/2008. (X. 31.) számú rendelete Nyírbátor város településrendezési tervéről, szabályozási tervéről és helyi építési szabályzatáról	6.
Megjegyzés, javaslat		Leírás	
A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes épület, minőségi építészeti értékekkel rendelkező, helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék. Az épület- és tetőtömege eredeti, homlokzati kialakítása, nyílászárók rendszere is eredetinek mondható. Felújított, jó műszaki állapotban van.		A főter nyugati oldalán, zárt sorú beépítésben álló, szabálytalan U-alaprajzú, neogótikus stílusban épült, alapincézett középület. Földszinti utcafronti homlokzata 1+3+1+4+1 tengelyű, emeleti homlokzata 2+3+6+3. Az utcai homlokzata hullámszerű, a tűztoronytól délre konzolokon nyugvó, kiugró erkély, az erkély ablakok körül gazdagon díszített vakolatdíszek. A földszinti ablakok félköríves záródásúak, az emeleti ablakok az erkélyablakok kivételével egyenes záródásúak. 1912-ben eredetileg is városházának épült épület, tűztoronnyal. A tornyon óralapok, az óraszint fölött körüljárós erkély, egyszerű vaskorláttal, gúla alakú toronysisakkal. Az épület déli szélén lévő dufartban kovácsoltvas kapuval, süttői vörös mészkőből készült lábazat és kerékvető. 1912-ben épült Papp Gyula és Szabolcs Ferenc tervei alapján.	

Kép

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Megnevezés	Cím, hrsz	A védeés ideje, módja	Sorszám
Kakukk étterem	Szabadság tér 20. hrsz.: 2526	Nyírbátor Város Önkormányzati Testülete 17/2008. (X. 31.) számú rendelete Nyírbátor város településrendezési tervéről, szabályozási tervéről és helyi építési szabályzatáról	7.
Megjegyzés, javaslat		Leírás	
A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes épület, minőségi építészeti értékekkel rendelkező, helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék. Az épület- és tetőtömege eredeti, homlokzati megjelenése, a nyílászárók kiosztási rendje átalakított. Az épület felújított, jó műszaki állapotban van, kisebb karbantartási javítások szükségesek.		A főter keleti oldalán zárt sorú beépítésben álló, szabálytalan alaprajzú, földszintes épület. A szecessziós stílusú épület a XIX. század utolsó harmada XX. század eleji kisvárosi polgári építészeti hagyományt őrzi. A jelenlegi Kakukk étterem az egykori Róth-házban került kialakításra. Az utcai homlokzata 2+2+2 tengelyű, az utcai homlokzaton a nyílászárókat kicserélték, az ablakok mérete és osztása nem azonos az eredeti ablakokéval. A főbejárat fölött, az utcai homlokzat közepén, az ereszpárkánynál ballusztrádos korlát, a korlát közepén kialakított vakolatfűzőkörben a korábbi Báthori Szálloda cégére. Az ablakok fölött új, angolkás vakolatdíszek, a lábazati kőburkolat a legutóbbi felújítás eredménye.	
Kép			

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Megnevezés	Cím, hrsz	A védelem ideje, módja	Sorszám
Egykori takarékszövetkezet	Szabadság tér 22. hrsz.: 2527/1	Nyírbátor Város Önkormányzati Testülete 17/2008. (X. 31.) számú rendelete Nyírbátor város településrendezési tervéről, szabályozási tervéről és helyi építési szabályzatáról	8.
Megjegyzés, javaslat		Leírás	
Az épület tömege eredeti, homlokzati megjelenése a kevés átalakítástól eltekintve, a nyílászárók kiosztási rendje is eredetinek mondható. Az épület tetőszerkezete 1932-ben leégett, az eredeti manzárd tető nem kerül visszaépítésre. A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes épület, minőségi építészeti értékekkel rendelkező, helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék. Karbantartásra szoruló.		A főter keleti oldalán zárt sorú beépítésben álló, szabálytalan alaprajzú, egyemeletes épület, függőfolyosós udvari homlokzattal. A szecessziós stílusú épület a XIX. század utolsó harmada XX. század eleji kisvárosi polgári építészeti hagyományt őrzi, eredetileg takarékpénztárnak épült. Az utcai homlokzaton alig kiugró középrizalittal, a rizalit fölött hullámszerű, íves lezárási oromzati fallal. A rizalitot pilaszterek szegélyezik, a pilaszterek túlnyúlnak az ereszpárkányon és az oromfal szélén egyenes lezárással végződnek, rajtuk vakolatdísz. Az utcai homlokzat a földszinten 2+3+2 tengelyű, az emeleti szinten 3+3+3. A földszinten a nyílások félköríves záródásúak, az emeleten vízszintesek. Az utcai homlokzaton copf-stílusú vakolatdíszek. A középső tengelyben nyíló három félköríves záródású ajtó fölött kialakított vakolattükörben domborművek díszítik a homlokzatot. Az épület megőrizte eredeti osztású gerébtokos nyílászáróit, a lépcsőházban díszes üvegablak, a főbejáraton kovácsoltvas kapu, boltozott kocsibehajtó, sütőti mészkőből készült lábazat. Az utcai homlokzaton, a középrizalitban aranyozott háttérben Nyírbátori Takarékpénztár felirat. 1911-ben épült Papp Gyula és Szabolcs Ferenc tervei alapján.	

Kép

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Megnevezés	Cím, hrsz	A védelem ideje, módja	Sorszám
Egykori bútorbolt épülete	Szabadság tér 4. hrsz.: 8/3, 7/2, 2/23	Nyírbátor Város Önkormányzati Testülete 17/2008. (X. 31.) számú rendelete Nyírbátor város településrendezési tervéről, szabályozási tervéről és helyi építési szabályzatáról	9.
Megjegyzés, javaslat		Leírás	
A településkarakter, a történeti városmag századfordulós hangulatának megőrzése szempontjából jellegzetes épület, kvalitásos építészeti értékekkel rendelkező, helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék. Az épület felújított, jó műszaki állapotban van. Az épület- és tetőtömege eredeti, homlokzati megjelenése átalakított, vakolatdíszei egyszerűsödtek, homlokzati kialakítása, a nyílászárók kiosztási rendje is eredetinek mondható.		A főtér keleti oldalán, zárt sorú beépítésben álló, téglalapalaprajzú, földszintes saroképület, az egykori Friedmann-ház. A főtérről néző utcai homlokzata 2+4+3+4+2 tengelyű. A homlokzatot alig kiugró sarok és középrizalit tagolja. A rizalitok fölött háromszög alakú, timpanonos lezárási oromfal. A rizalitok szélén sarokkváderezés. A középrizalitot pilaszterek tagolják, amelyek korinthuszi oszlopfejekben végződnek. Az ablaknyílásokat szintén korinthuszi oszlopfejes pilaszterek keretezik. A középrizalit oromfalának közepén címerábrázolás. A neoklasszicista stílusú épület a XIX. század végi XX. század eleji kisvárosi polgári építészeti hagyományait őrzi. Az épület városháza felé eső falán Mandel Eduárd emléktáblája.	

Kép

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Megnevezés	Cím, hrsz	A védelem ideje, módja	Sorszám
Régi „Nagyvendéglő”	Szabadság tér 6. hrsz.: 26/A.	Nyírbátor Város Önkormányzati Testülete 17/2008. (X. 31.) számú rendelete Nyírbátor város településrendezési tervéről, szabályozási tervéről és helyi építési szabályzatáról	10.
Leírás		Megjegyzés, javaslat	
A főtér keleti oldalán, zárt sorú beépítésben álló, szabálytalan téglalap alaprajzú saroképület. Az utcai homlokzat 1+8+1 tengelyű. A nyílászárók modernnek, az épület déli végén az eredeti ajtók helyére ablakok kerültek. Az épület északi és déli végén az eredeti bejáratoknál korinthoszi oszlopfőkben végződő pilaszterek tagolják az utcai homlokzatot. Az ablakok körül az eredetitől egyszerűbb vakolatkeretezés.		A településkarakter, a századfordulós történeti városmag hangulatának megőrzése szempontjából jellegzetes épület, kvalitásos építészeti értékekkel nem rendelkező, azonban helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék. Az épület a XIX. század végi XX. század eleji kisvárosi polgári építészeti hagyományt őrzi. Neoklasszicista stílusú középület. Az épület- és tetőtömege eredeti, homlokzati megjelenése átalakított, homlokzati díszei egyszerűsödtek, nyílászárók kiosztási rendje is eredetinek mondható. Az udvari homlokzata erősen modernizált, átalakított. Az egykori nagyvendéglő épületében jelenleg a Kormányablak működik.	
Kép			
			

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Megnevezés	Cím, hrsz	A védelem ideje, módja	Sorszám
Munkaügyi Központ	Kossuth u. 14. hrsz.: 1966/2	Nyírbátor Város Önkormányzati Testülete 17/2008. (X. 31.) számú rendelete Nyírbátor város településrendezési tervéről, szabályozási tervéről és helyi építési szabályzatáról	11.
Leírás		Megjegyzés, javaslat	
A Kossuth utca nyugati oldalán, zárt sorú beépítésben álló, szabálytalan L-alaprajzú, földszintes épület. Az épület hosszabb tengelye merőleges az utca vonalára. Az eklektikus stílusú épület déli végén íves záródású kapubejárat. Az utcai homlokzat 1+1+2+1 tengelyű, a harmadik tengelyében az ereszpárkány fölött félköríves záródású oromfal, a második és negyedik tengelyében csúcsos záródású, az előzőnél kisebb oromfal. Az ablakok körül vakolatkeretezés.		A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes épület, kvalitásos építészeti értékekkel nem rendelkező, azonban helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék. Az eklektikus stílusú középület a XIX. század végi XX. század eleji kisvárosi polgári építészeti hagyományt őriz. Az épület felújított, jó műszaki állapotban van. Az utcai homlokzat megjelenése modernizált, az ablakok modernnek, az eredetieket kicserélték. Az épület tömege, tetőformája, nyílászárók rendszere eredetinek mondható.	
Kép			
  			

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Megnevezés	Cím, hrsz	A védelem ideje, módja	Sorszám
Régi zeneiskola épülete	Szentvér u. 1. hrsz.: 2686	Nyírbátor Város Önkormányzati Testülete 17/2008. (X. 31.) számú rendelete Nyírbátor város településrendezési tervéről, szabályozási tervéről és helyi építési szabályzatáról	12.
Megjegyzés, javaslat		Leírás	
A településkarakter, a századfordulós történeti városmag hangulatának megőrzése szempontjából jellegzetes épület, kvalitásos építészeti értékekkel rendelkező, helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék. A szecessziós stílusú saroképület a XIX. század végi XX. század eleji kisvárosi polgári építészeti hagyományt őrzi. Az épület tömege, a tető formája, nyílászárók kiosztása eredeti.		A főtér délkeleti sarkán álló, zártosorú beépítésben álló, szabálytalan téglalap alakú, földszintes épület. Az épület hosszabb tengelye párhuzamos a Szabadság térrel. A hosszabbik utcai homlokzata 1+2+2+3+1 tengelyű. A sarokra nyíló bejárat fölött timpanon, fölötté félköríves záródású oromfal. A harmadik tengelyében egyszerű, téglalap alakú oromfal, a tetején kagylós vakolatdísszel. Az oromfal közepén az épület felújítására utaló évszám. Az eresz alatt vakolatdíszes párkány fut körbe. Az épülettel szemben, a főtér délnyugati sarkán ehhez az épülethez külső megjelenésében nagyon hasonló Magyar Királyi Szálló és Úri Kaszinó épülete állt. Az épület felújított, a nyílászárókat modernre cserélték.	

Kép

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Megnevezés	Cím, hrsz	A védelem ideje, módja	Sorszám
Báthori István Általános Iskola	Édesanyák útja 7. hrsz.: 2506	Nyírbátor Város Önkormányzati Testülete 17/2008. (X. 31.) számú rendelete Nyírbátor város településrendezési tervéről, szabályozási tervéről és helyi építési szabályzatáról	13.
Leírás		Megjegyzés, javaslat	
Szabadonálló, U-alaprajzú, egyemeletes épület. Az épület északi végénél árkádos főbejárat. A főbejáratnál alig kiugró rizalit. A rizalit fölött timpanonos oromfal. Az utcai homlokzat 3+18 tengelyes.		A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes épület, minőségi építészeti értékekkel nem rendelkező, azonban helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék. XX. század eleji, neoklasszicista építészeti hagyományokat őrző középület. Az ingatlanon a Báthori várkastély maradványai húzódnak a földben. Az épület tömege, a tető formája, a nyílászárók kiosztása eredeti.	

Kép

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Megnevezés	Cím, hrsz	A védelem ideje, módja	Sorszám
Lakóház	Damjanich u. 1. hrsz.: 1860	Nyírbátor Város Önkormányzati Testülete 17/2008. (X. 31.) számú rendelete Nyírbátor város településrendezési tervéről, szabályozási tervéről és helyi építési szabályzatáról	14.
Leírás	Megjegyzés, javaslat		
Fésűs beépítésben, utcavonalon álló, szabálytalan négyzetes alaprajzú, nyeregtetős, oromfalas, földszintes lakóház. Az utcai homlokzatra három ablak nyílik, amelyek közül az egyik dupla. Az utcai homlokzaton mészhomoktégla borítás. Az ablakok körül egyszerű vakolatkeretezés, fél pálcából álló ereszpárkány.	A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes épület, kvalitásos építészeti értékekkel nem rendelkező, azonban helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék. Az utcakép megőrzése szempontjából a beépítési vonal, beépítési mód, homlokzati kialakítás, épület- és tetőtömeg megőrzése indokolt. A lakóépület a XIX. század végi XX. század eleji kisvárosi polgári építészeti hagyományt őrzi.		

Kép

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Megnevezés	Cím, hrsz	A védelem ideje, módja	Sorszám
Lakóház	Damjanich u. 3. hrsz.: 1861	Nyírbátor Város Önkormányzati Testülete 17/2008. (X. 31.) számú rendelete Nyírbátor város településrendezési tervéről, szabályozási tervéről és helyi építési szabályzatáról	15.
Leírás	Megjegyzés, javaslat		
Fésűs beépítésben, utcavonalon álló, szabálytalan L-alaprajzú, nyeregtetős, oromfalas, földszintes lakóház. Az épület hosszabbik tengelye merőleges az utca vonalára. Az utcai homlokzatra négy ablak nyílik. Az utcai homlokzaton az ablakpárkányok vonala és a terméskő alap közötti sávban mészhomoktégla borítás. Az ablakok fölött összetett íves lezárású vakolatkeretezés, a vakolattükrben címer jellegű vakolatdís, konzolokon álló ereszpárkány. Az eresz alatt gazdagon díszített fríz fut végig.		A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes épület, minőségi építészeti értékekkel rendelkező, helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék. Az utcakép megőrzése szempontjából a beépítési vonal, beépítési mód, homlokzati kialakítás, épület- és tetőtömeg megőrzése indokolt. A lakóépület a XIX. század végi XX. század eleji kisvárosi polgári építészeti hagyományt őrz. Az épület tömege, tetőformája, homlokzati megjelenése, vakolatdíszei eredetiek.	

Kép

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Megnevezés	Cím, hrsz	A védelem ideje, módja	Sorszám
Lakóház	Várad u. 1. hrsz.: 1989/1	Nyírbátor Város Önkormányzati Testülete 17/2008. (X. 31.) számú rendelete Nyírbátor város településrendezési tervéről, szabályozási tervéről és helyi építési szabályzatáról	16.
Leírás	Megjegyzés, javaslat		
Utcavonalon álló, szabálytalan alaprajzú, földszintes lakóépület. Az utcai homlokzaton 3+3ablak nyílik, az egyik ezek közül alsó részén vakablak. Az utcai homlokzat mészhomoktégglával borított a terméskő alapozás vonaláig. A gerébtokos ablakok körül egyszerű vakolatkeretezés. A téglák rövidebb oldalával kirakott ereszpárkány.	A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes épület, kvalitásos építészeti értékekkel nem rendelkező, azonban helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék. Az utcakép megőrzése szempontjából a beépítési vonal, beépítési mód, homlokzati kialakítás, épület- és tetőtömeg megőrzése indokolt. A saroképület a XIX. század végi XX. század eleji kisvárosi polgári építészeti hagyományt őrzi. Az épület tömege, tetőformája, homlokzati kialakítása, nyílászárók rendszere, osztása eredeti.		

Kép

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Megnevezés	Cím, hrsz	A védelem ideje, módja	Sorszám
Hotel Hódi	Báthori u. 11. hrsz.: 2517	Nyírbátor Város Önkormányzati Testülete 17/2008. (X. 31.) számú rendelete Nyírbátor város településrendezési tervéről, szabályozási tervéről és helyi építési szabályzatáról	17.
Megjegyzés, javaslat		Leírás	
A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes épület, kvalitásos építészeti értékekkel rendelkező, helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék. A szecessziós stílusú lakóépület a XIX. század végi XX. század eleji kisvárosi polgári építészeti hagyományt őrzi. Az utcai homlokzaton eredeti gerébtokos ablakok, egyszerű copf-stílusú vakolatdíszek.		Fésűs beépítésben, utcavonalon álló, L-alaprajzú, földszintes, manzárdtetős épület. Az épület hosszabbik tengelye merőleges az utca vonalára. Az utcai épületszárny alápincézett. Az utcai homlokzat 1+3+1 tengelyű. A középső tengelyében a kilencosztású gerébtokos ablak mellett mindkét oldalról két keskeny, kétosztású gerébtokos ablak. A második tengelyben alig kiugró rizalit, amelyet pilaszter szegélyez, rajta copf-stílusú vakolatdísz, az ereszpárkány fölött íves záródású oromfal, amelynek közepén ovális ablak, körülötte volutás vakolatdíszek. Az épület tömege, tetőformája, homlokzati kialakítása eredeti, felújításra szorul.	

Kép

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Megnevezés	Cím, hrsz	A védelem ideje, módja	Sorszám
Városi Bíróság	Báthori u. 4. hrsz.: 2016	Nyírbátor Város Önkormányzati Testülete 17/2008. (X. 31.) számú rendelete Nyírbátor város településrendezési tervéről, szabályozási tervéről és helyi építési szabályzatáról	18.
Megjegyzés, javaslat		Leírás	
A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes épület, kvalitásos építészeti értékekkel nem rendelkező, azonban helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék. A XIX. század végi XX. századi kisvárosi építészeti hagyományokat őrző, szecessziós középület. Az épület felújított, jó műszaki állapotban van.		Fésűs beépítésben, utcavonalon álló, szabálytalan négyzetes alaprajzú, nyeregtetős, oromfalas földszintes épület. A XX. század elején a Földműves és Gazdakör működött az épületben. Az utcai homlokzata 2+1+3+1+2 tengelyű. A középső tengelyében összetett íves záródású oromfal, közepén ovális ablak. Az ablakok sokosztásúak, félköríves záródásúak. A második, harmadik, negyedik tengelyben az ablakok felett íves párkány. A két szélső tengelyben az ablakok vakolatkeretesek. Az utcai homlokzaton tulipános vakolatdísz. Az épület nyugati végéhez pillérekkel álló, árkádos kapubejáró kapcsolódik. Az épület tömege, tető formája, homlokzati kialakítása eredeti.	

Kép

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Megnevezés	Cím, hrsz	A védelem ideje, módja	Sorszám
Lakóház	Báthori u. 6. hrsz.: 2017	Nyírbátor Város Önkormányzati Testülete 17/2008. (X. 31.) számú rendelete Nyírbátor város településrendezési tervéről, szabályozási tervéről és helyi építési szabályzatáról	19.
Megjegyzés, javaslat		Leírás	
A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes épület, kvalitásos építészeti értékekkel nem rendelkező, azonban helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék. A lakóépület a XIX. század végi XX. század eleji kisvárosi polgári építészeti hagyományt őrzi.		Fésűs beépítésben, utcafronton álló, négyzetes alaprajzú, földszintes, manzárd jellegű nyeregtetős, oromfalas, alapincézett lakóépület. Az utcai homlokzaton négy, vakolatkeretezésű ablak nyílik, az ablakok részben eredeti gerébtokos ablakok. Az egyiket azonban már modernre, az eredeti osztásokat meg nem tartóra cserélték. Az épület tömege, tető formája, homlokzati kialakítása eredeti.	

Kép

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Megnevezés	Cím, hrsz	A védelem ideje, módja	Sorszám
Lakóház	Szentvér u. 6. hrsz.: 2530/1	Nyírbátor Város Önkormányzati Testülete 17/2008. (X. 31.) számú rendelete Nyírbátor város településrendezési tervéről, szabályozási tervéről és helyi építési szabályzatáról	20.
Megjegyzés, javaslat		Leírás	
A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes épület, kvalitásos építészeti értékekkel nem rendelkező, azonban helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék. A lakóépület a XX. század eleji kisvárosi polgári építészeti hagyományt őrzi.		Szabadonálló, utcafronti, négyzetes alaprajzú, magaspöldszintes, nyeregtetős, oromfalas lakóépület, enyhén kiugró sarokrizalittal, a rizalitok fölött egyszerű, négyszögletes oromfal. Utcai homlokzata 1+3+1 tengelyű. Az udvari homlokzaton kiugró bejárat. Az utcai homlokzaton eredeti gerébtokos ablakok, tagolt ereszpátkány. Az épület tömege, homlokzati kialakítása eredeti.	

Kép

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Megnevezés	Cím, hrsz	A védés ideje, módja	Sorszám
Alkotóház	Szentvér u. 7. hrsz.: 2683	Nyírbátor Város Önkormányzati Testülete 17/2008. (X. 31.) számú rendelete Nyírbátor város településrendezési tervéről, szabályozási tervéről és helyi építési szabályzatáról	21.
Megjegyzés, javaslat		Leírás	
A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes épület, kvalitásos építészeti értékekkel nem rendelkező, azonban helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék. A lakóépület a XIX. század végi XX. század eleji kisvárosi polgári építészeti hagyományt őrzi.		Szabadonálló, szabálytalan téglalap alakú, földszintes, nyeregtetős, oromfalas épület. Az udvari homlokzaton 2+6+2 tengelyű. Az utcai homlokzaton az ablakok vakolatkeretezésűek. Az ablakokat modernre cserélték. Az udvari homlokzaton kiugró bejárat. Az épület utcai homlokzatán a zsidók deportálásának 70. évfordulójára állított emléktábla. Az épület tömege, tető formája, homlokzati kialakítása eredeti.	

Kép

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Megnevezés	Cím, hrsz	A védés ideje, módja	Sorszám
Lakóház	Szentvér u. 9. hrsz.: 2682	Nyírbátor Város Önkormányzati Testülete 17/2008. (X. 31.) számú rendelete Nyírbátor város településrendezési tervéről, szabályozási tervéről és helyi építési szabályzatáról	22.
Megjegyzés, javaslat		Leírás	
A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes épület, kvalitásos építészeti értékekkel nem rendelkező, azonban helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék. A lakóépület a XIX. század végi XX. század eleji kisvárosi polgári építészeti hagyományt őrzi.		Fésűs beépítésben, utcáfronton álló, szabálytalan L-alakú, nyeregtetős, oromfalas, földszintes lakóépület. Az utcai homlokzata 1+2+1 tengelyű. A középső tengelyben alig kiugró középrizalit. Az ablakokat eredeti osztásokat megtartó modernekre cserélték. Az utcai homlokzaton tagolt ereszpárkány. Az udvari homlokzaton pillérek nyugvó, árkádos tornác. Az épület tömege, tető formája, homlokzati kialakítása eredeti.	

Kép

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Megnevezés	Cím, hrsz	A védés ideje, módja	Sorszám
Lakóház	Szentvér u. 11. hrsz.: 2681	Nyírbátor Város Önkormányzati Testülete 17/2008. (X. 31.) számú rendelete Nyírbátor város településrendezési tervéről, szabályozási tervéről és helyi építési szabályzatáról	23.
Megjegyzés, javaslat		Leírás	
A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes épület, kvalitásos építészeti értékekkel nem rendelkező, azonban helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék. A lakóépület a XIX. század végi XX. század eleji kisvárosi polgári építészeti hagyományt őrzi.		Fésűs beépítésben, utcafronton álló, L-alakú, nyeregtetős, oromfalas, földszintes lakóépület. Az utcai homlokzata 1+3+1 tengelyű. Az utcai homlokzatot függőlegesen pilaszterek tagolják. A középső tengelyben a nyílászárók rendszere teljesen átalakított. A csatorna alatt konzolokon álló ereszpárkány. Az épület szélén is kicserélték az ablakokat, azonban ide az eredeti osztásokat megtartó darabok, de egyszerűbb kivitelű darabok kerültek. Az épület tömege, tető formája, homlokzati kialakítása eredeti, nyílászáró kiosztása átalakított.	

Kép

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Megnevezés	Cím, hrsz	A védelem ideje, módja	Sorszám
Lakóház	Kossuth u. 28. hrsz.: 1955	Nyírbátor Város Önkormányzati Testülete 17/2008. (X. 31.) számú rendelete Nyírbátor város településrendezési tervéről, szabályozási tervéről és helyi építési szabályzatáról	24.
Leírás	Megjegyzés, javaslat		
Fésűs beépítési módban, utcafronton álló, téglalapalakú, nyeregtetős, oromfalas földszintes lakóház. Az épület hosszabbik tengelye merőleges az utca vonalára. Az utcai homlokzat déli végén félköríves záródású oromfal. Az utcai homlokzaton mészhomoktégla burkolat. Az utcai homlokzaton az ablakokat modernre cserélték. Az utcai épületrész alapincézett.	A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes épület, minőségi építészeti értékekkel nem rendelkező, azonban helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék. A lakóépület a XX. század eleji kisvárosi polgári építészeti hagyományt őrzi. Az épület tömege, tető formája, homlokzati kialakítása eredeti.		

Kép

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Megnevezés	Cím, hrsz	A védelem ideje, módja	Sorszám
Lakóház	Kossuth u. 30. hrsz.: 1954	Nyírbátor Város Önkormányzati Testülete 17/2008. (X. 31.) számú rendelete Nyírbátor város településrendezési tervéről, szabályozási tervéről és helyi építési szabályzatáról	25.
Megjegyzés, javaslat		Leírás	
A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes épület, kvalitásos építészeti értékekkel nem rendelkező, azonban helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék. A lakóépület a XIX. század végi XX. század eleji kisvárosi polgári építészeti hagyományt őrzi. Karbantartásra szorul.		Fésűs beépítési módban, utcafronton álló, téglalapalakú, nyeregtetős, oromfalas földszintes lakóház. Az épület hosszabbik tengelye merőleges az utca vonalára. Az utcai homlokzatra négy ablak nyílik, az ablakok egyszerű vakolatkeretezésűek. Az utcai homlokzaton mészhomoktégla burkolat. Eltérő színű téglákból geometrikus minta került kialakítva. Gazdagon díszített, tagolt ereszpárkány. Az utcai homlokzaton az ablakokat kicserélték. Az épület tömege, tető formája, homlokzati kialakítása, vakolatdíszei eredeti.	

Kép

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Megnevezés	Cím, hrsz	A védelem ideje, módja	Sorszám
Lakóház	Kossuth u. 33. hrsz.: 1992	Nyírbátor Város Önkormányzati Testülete 17/2008. (X. 31.) számú rendelete Nyírbátor város településrendezési tervéről, szabályozási tervéről és helyi építési szabályzatáról	26.
Leírás	Megjegyzés, javaslat		
Szabadonálló, szabálytalan téglalap-alaprajzú, nyeregtetős, oromfalas földszintes lakóépület. Keskeny előkerttel kapcsolódik az utcavonalához. Az utcai homlokzaton egyszerű, háromszög alakú oromfal, benne kör alakú ablak.	A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes épület, kvalitásos építészeti értékekkel nem rendelkező, azonban helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék. A lakóépület a XX. század eleji kisvárosi polgári építészeti hagyományt őrzi.		

Kép

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Megnevezés	Cím, hrsz	A védelem ideje, módja	Sorszám
Lakóház és rendelő	Ady Endre u. 11. hrsz.: 2116	Nyírbátor Város Önkormányzati Testülete 17/2008. (X. 31.) számú rendelete Nyírbátor város településrendezési tervéről, szabályozási tervéről és helyi építési szabályzatáról	27.
Megjegyzés, javaslat		Leírás	
A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes épület, kvalitásos építészeti értékekkel rendelkező, helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék. A saroképület a XIX. század végi XX. század eleji kisvárosi polgári építészeti hagyományt őrzi. Karbantartásra, felújításra szorul.		Fésűs beépítésben, utcáfronton álló, szabálytalan négyszöges alaprajzú, földszintes saroképület. A főbejárata a sarokra nyílik. A homlokzatot klinker téglából rakott pilaszterek tagolják. Szintén klinkertéglából rakott ereszpárkány a csatorna alatt. Az Ady Endre utcai homlokzaton három nagyméretű összetett ablak nyílik, a Martinovics utcai homlokzaton két nagy méretű, összetett ablak nyílik, valamint egy udvari bejárat. Az ablaknyílások körül téglából kirakott keretezés, a nyílások fölött téglából kirakott félköríves lezárású keret. Az épület tömege, tető formája, homlokzati kialakítása, nyílászárói, és kiosztási rendszere eredeti.	

Kép

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Megnevezés	Cím, hrsz	A védelem ideje, módja	Sorszám
Egyéb épület	Ady Endre u. 19. hrsz.: 2205	Nyírbátor Város Önkormányzati Testülete 17/2008. (X. 31.) számú rendelete Nyírbátor város településrendezési tervéről, szabályozási tervéről és helyi építési szabályzatáról	28.
Leírás	Megjegyzés, javaslat		
Utcafronton álló, szabadonálló, téglalap alaprajzú, földszintes, nyeregtetős, oromfalas ipari épület. Hosszabbik tengelye párhuzamos az utca vonalával. Az Ady Endre utca felé eső utcai homlokzata 3+7+3 tengelyű, az udvari homlokzaton kiugró bejárattal.	A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes épület, minőségi építészeti értékekkel nem rendelkező, azonban helytörténeti szempontból pótolhatatlan ipartörténeti emlék. Az épület tömege, tető formája, nyílászárók rendszere eredeti. Karbantartásra szorul.		

Kép

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Megnevezés	Cím, hrsz	A védelem ideje, módja	Sorszám
Lakóház	Vasvári P. u. 4. hrsz.: 2109	Nyírbátor Város Önkormányzati Testülete 17/2008. (X. 31.) számú rendelete Nyírbátor város településrendezési tervéről, szabályozási tervéről és helyi építési szabályzatáról	29.
Leírás	Megjegyzés, javaslat		
Fésűs beépítési módban, utcafronton álló, sokszög alaprajzú, földszintes lakóépület. Mészhomoktéglából rakott utcai homlokzat, terméskő alapok. Az épület keleti végén, az udvari homlokzaton félköríves kiugrás. Az utcai homlokzaton eredeti többszűrésű, gerébtokos ablakok. Az ablakok körül vakolatkeretezés.	A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes épület, minőségi építészeti értékekkel nem rendelkező, azonban helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék. A lakóépület a XX. század eleji kisvárosi polgári építészeti hagyomány pótolhatatlan emléke. Jó műszaki állapotban van.		

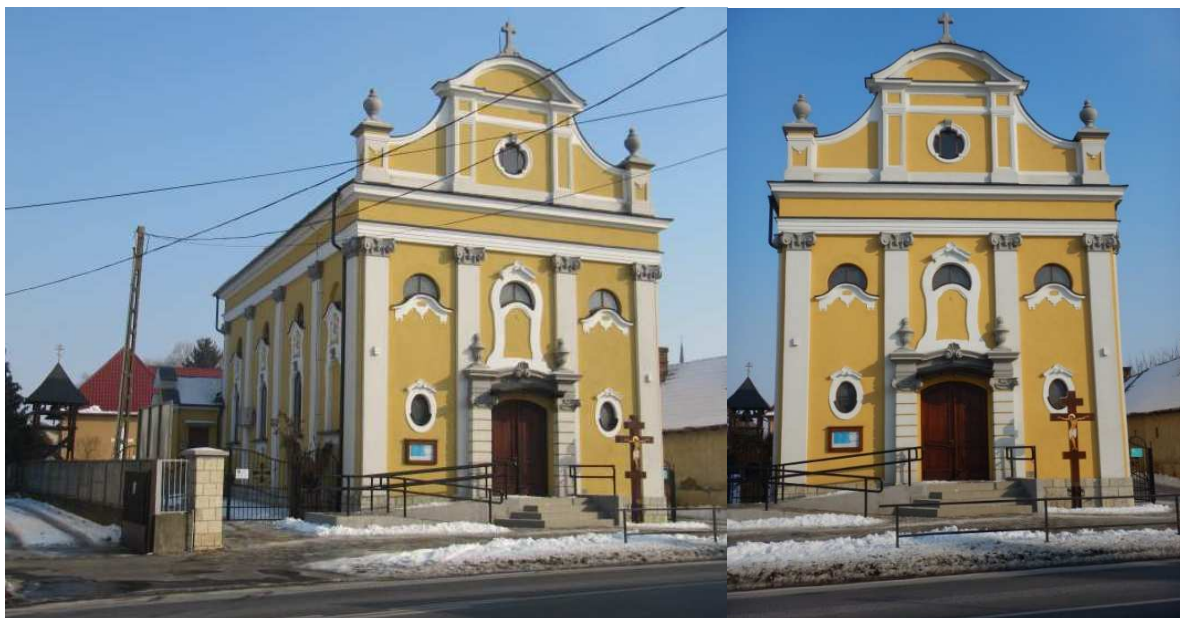
Kép

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Megnevezés	Cím, hrsz	A védés ideje, módja	Sorszám
Görög katolikus templom	Bajcsy-Zsilinszky u. hrsz.: 1887	Nyírbátor Város Önkormányzati Testülete 17/2008. (X. 31.) számú rendelete Nyírbátor város településrendezési tervéről, szabályozási tervéről és helyi építési szabályzatáról	30.
Leírás		Megjegyzés, javaslat	
1932-ben épült neobarokk stílusú egyhajós templom. Szabadonálló, hosszabbik tengelye merőleges az utca vonalára. A homlokzatot függőlegesen jón oszlopfőben végződő pilaszterek tagolják. A nyugatra néző főbejárat fölött lantalakú vakolatkeretezés, felső végében kis íves ablak. Lécekkal tagolt ereszpárkány.		A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes épület, kvalitásos építészeti értékekkel rendelkező, neobarokk stílusú épület egyháztörténeti, helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék. Az épület felújított, jó műszaki állapotban van.	

Kép

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Megnevezés	Cím, hrsz	A védelem ideje, módja	Sorszám
Malomüzem irodaépület	Bajcsy-Zsilinszky u. 102. hrsz.: 573	Nyírbátor Város Önkormányzati Testülete 17/2008. (X. 31.) számú rendelete Nyírbátor város településrendezési tervéről, szabályozási tervéről és helyi építési szabályzatáról	31.
Leírás		Megjegyzés, javaslat	
Szabadonálló, téglalap alaprajzú, kontyolt nyeregtetős, földszintes épület. A hosszabbik tengelye párhuzamos az utca vonalával. Az udvari homlokzaton kiugró bejárattal. Az utcai homlokzata 2+1+2 tengelyű, eredeti, többszátú gerébtokos ablakokkal.		A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes épület, minőségi építészeti értékekkel nem rendelkező, azonban helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék. Az épület tömege, tető formája, homlokzati kialakítása, nyílászárók kiosztása eredeti. A XIX. század végi XX. század eleji alföldi kúriaépítészet hagyományait őrzi.	

Kép

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Megnevezés	Cím, hrsz	A védelem ideje, módja	Sorszám
Dohánygyári épületek	Madách u. 32. hrsz.: 2224/12	Nyírbátor Város Önkormányzati Testülete 17/2008. (X. 31.) számú rendelete Nyírbátor város településrendezési tervéről, szabályozási tervéről és helyi építési szabályzatáról	32.
Leírás	Megjegyzés, javaslat		
Szabadonálló, téglalap alaprajzú, oromfalas, nyeregvetős, több szintes ipari épületek. A homlokzatot függőlegesen pilaszterek tagolják. A kisméretű ablakok fölött téglából rakott íves áthidalás.	A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes épület, kvalitásos építészeti értékekkel nem rendelkező, azonban helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék. Az épület tömege, tető formája, homlokzati kialakítása, nyílászáró rendszere eredeti.		

Kép

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Nyírbátor közigazgatási határában lévő helyi védelemre javasolt épületek

Megnevezés	Cím, hrsz	A védés ideje, módja	Sorszám
egykori Báthori István laktanya	Bocskai utca hrsz: 1421/1		33.
Leírás		Megjegyzés, javaslat	
A kivitelezést Faragó Sándor és Miholetz (Máté) János nyírbátori építőmester és kőműves vállalta, az építőanyagot a BONI gyártelep biztosította az általa gyártott mészhomok téglából. Az építkezés első ütemében elkészült egy legénységi épület, a parancsnoki épület és a tiszti kaszinó. A szintén egyemeletes parancsnoksági épületben kapott helyet a zászlóalj parancsnokság összes irodája, valamint az ügyeletes tiszt szobája, itt volt az őrség, valamint a legénységi fogda is A kaszinó épületét is emeletesre építették, tetején toronnyal, melyben a laktanya vízellátását biztosító tartályt helyezték el. A földszinten a vívó- és táncterem, az olvasószoba és az ebédlő kapott helyet, az emeleti szobák a nőtlen és átvonuló tisztek szállásul szolgáltak. Az építkezés második ütemében, 1928-29-ben a Dömény és Ehrlich budapesti építési vállalkozók kivitelezésében elkészült még egy legénységi épület, szintén két század részére. Felépült a tiszti és altiszti lakóépület, a gyengélkedő és az istálló. A tiszti lakóépület 8 családos tisztnek adott otthont, az altiszti épületben 8 egyszobás és 4 kétszobás lakást alakítottak ki A második világháború végétől a Báthori István laktanya adott otthont a határvadász illetve a határőrség alakulatainak egészen 2008-ig.		A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes épület, magas minőségű építészeti értékekkel rendelkező, helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék. Neoklasszicista stílusú laktanya. Az épület tömege, tető formája, homlokzati kialakítása eredeti. A trianoni békeszerződést követő laktanyaépítési program jellegzetes példája. 1927-ben Raichle Ferenc tervei szerint épült.	
Kép			
 			

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Megnevezés	Cím, hrsz	A védés ideje, módja	Sorszám
Ady Endre utca – Martinovics utca sarka	Ady Endre u. 13. hrsz: 2118		34.
Leírás		Megjegyzés, javaslat	
Fésűs beépítési módban, utcafronton álló földszintes L-alakú épület. Sarokra nyíló főbejáráttal. Az épület tömege, tető formája, nyílászárók kiosztása eredeti. Felújításra, karbantartásra szorul.		A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes beépítési vonal, beépítési mód, homlokzatképzés, vakolatdíszek, párkánymagasság, épület- és tetőtömeg védelme indokolt. Településképi, utcaképi jelentőségű beépítési mód védelme indokolt. A saroképület a XX. század eleji kisvárosi polgári építészeti hagyomány pótolhatatlan emléke.	

Kép

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Megnevezés	Cím, hrsz	A védés ideje, módja	Sorszám
Kossuth utca – Vasvári Pál utca sarok	Dezső u. 1. hrsz: 1749		35.
Leírás	Megjegyzés, javaslat		
A Kossuth utcai épületszárny zárt sorú beépítésben álló, téglalapalakú, földszintes, nyeregtetős lakóépület. Lecsapott sarkú, főbejárata a sarok felé néz. A sarkon lévő főbejárat fölött íves záródású oromfal, az oromfal közepén kialakított vakolatűtkörben copf-stílusú vakolatdísz. Konzolokon nyugvó ereszpárkány, alatta gazdagon díszített fríz fut végig. Az épület tömege, tető formája, homlokzatképzése, nyílászárók rendszere eredeti. Felújításra, karbantartásra szorul.		A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes beépítési vonal, beépítési mód, homlokzatképzés, vakolatdíszek, párkánymagasság, épület- és tetőtömeg védelme indokolt. Településképi, utcaképi jelentőségű beépítési mód védelme indokolt. A saroképület a XX. század eleji kisvárosi polgári építészeti hagyomány pótolhatatlan emléke.	
Kép			
 			

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Megnevezés	Cím, hrsz	A védés ideje, módja	Sorszám
Kossuth Lajos u. 73-61.	Kossuth Lajos utca hrsz: 2096-2102		36.
Leírás		Megjegyzés, javaslat	
Fésűs beépítési módban, utcafronton álló, téglalap alaprajzú, nyeregtetős, oromfalas, földszintes lakóépületek sora. Ereszpárkánnyal tagolt utcai homlokzat.		A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes beépítési vonal, beépítési mód, homlokzatképzés, vakolatdíszek, párkánymagasság, épület- és tetőtömeg védelme indokolt. Településképi, utcaképi jelentőségű beépítési mód védelme indokolt.	

Kép

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Megnevezés	Cím, hrsz	A védés ideje, módja	Sorszám
Kossuth Lajos utca 55-41.	Kossuth Lajos utca hrsz.: 2078-2080; 2083; 2084/1; 2085/1; 2085/2; 2086; 2088		37.
Leírás	Megjegyzés, javaslat		
Fésűs beépítési módban, utcafronton álló, L-alaprajzú, hosszabbik tengelye merőleges az utca vonalára, nyeregtetős, oromfalas, földszintes lakóépületek sora. Ereszpárkánnyal tagolt utcai homlokzat.	A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes beépítési vonal, beépítési mód, homlokzatképzés, vakolatlás, párkánymagasság, épület- és tetőtömeg védelme indokolt. Településképi, utcaképi jelentőségű beépítési mód védelme indokolt.		

Kép

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Megnevezés	Cím, hrsz	A védés ideje, módja	Sorszám
Szabadság tér 26-27	Szabadság tér hrsz.: 2694/1; 2694/2; 2696		38.
Leírás		Megjegyzés, javaslat	
Zárt sorú beépítésben, utcafronton álló, sokszögű alaprajzú, földszintes, nyeregtetős épületek. A történelmi városmag századfordulós hangulata megőrzése szempontjából jellegzetes beépítési mód és épülettömeg.		A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes beépítési vonal, zárt sorú beépítés, párkánymagasság, épület- és tetőtömeg védelme indokolt. Településképi, utcaképi jelentőségű beépítési mód védelme indokolt.	

Kép

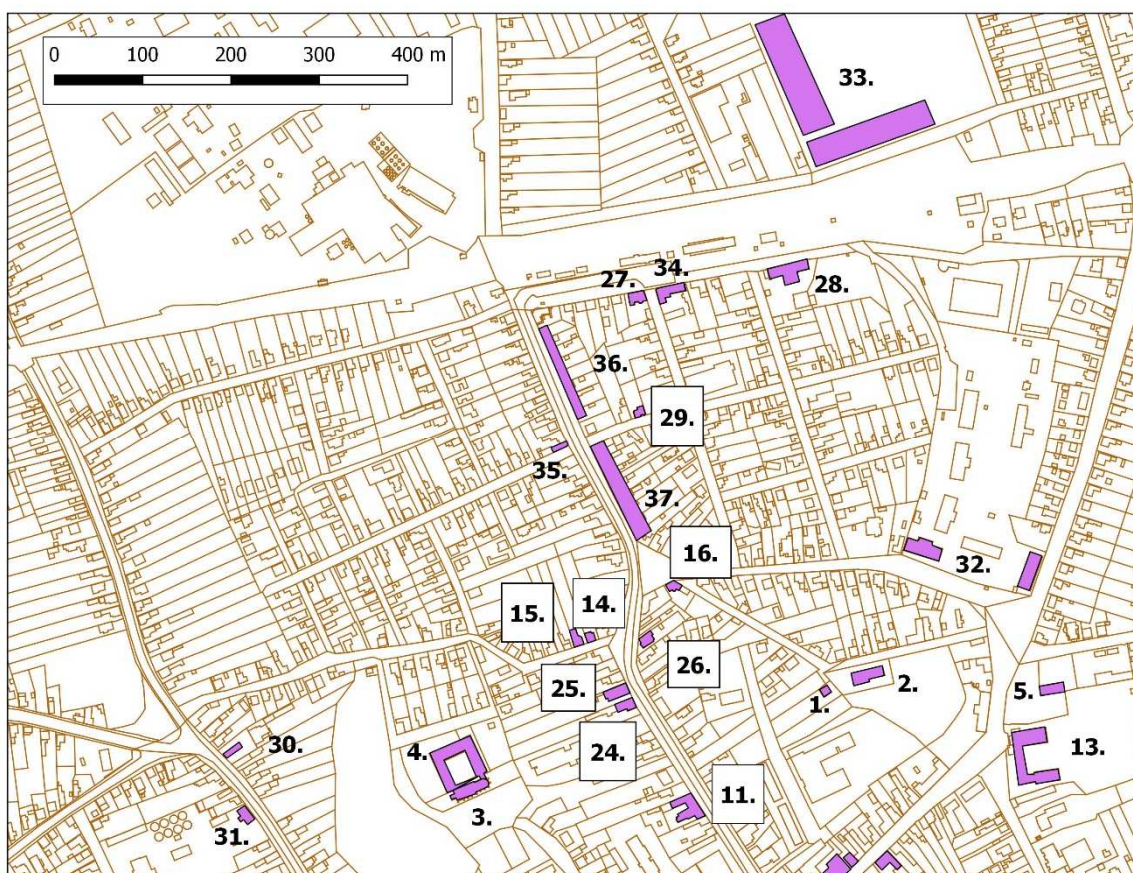
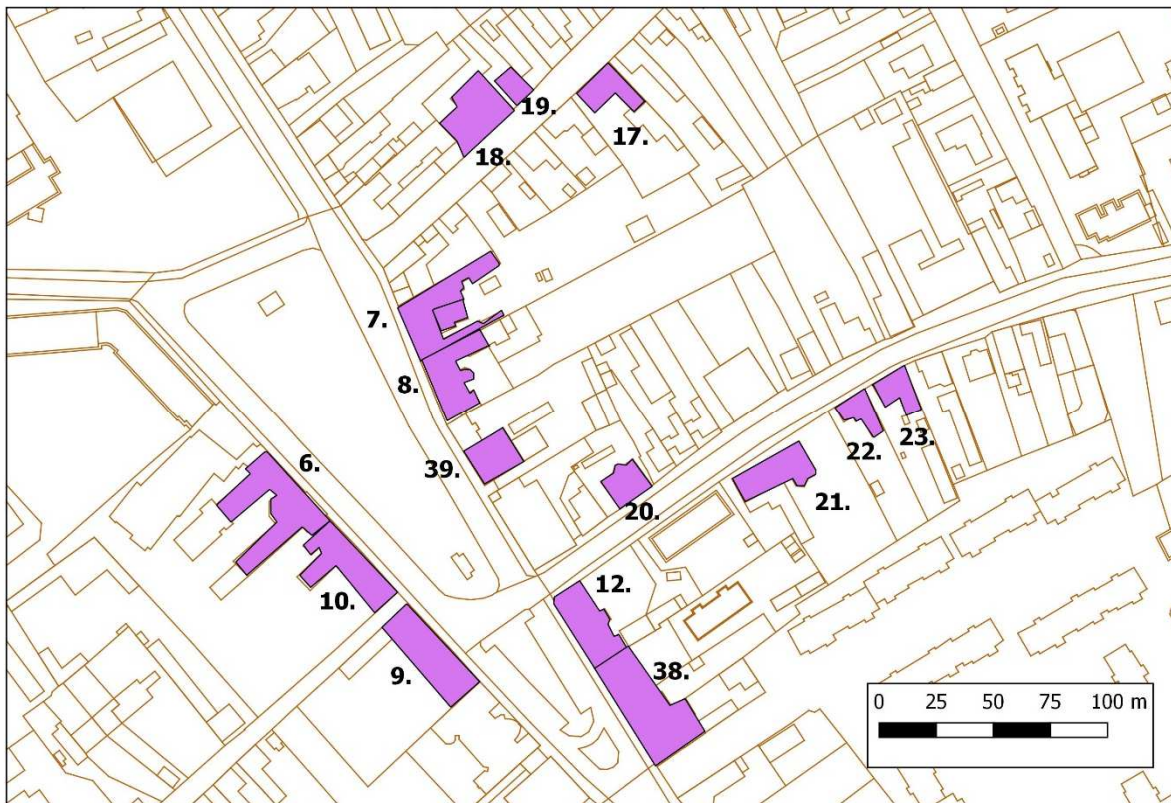

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Megnevezés	Cím, hrsz	A védelem ideje, módja	Sorszám
Szabadság tér 24. a könyvtár homlokzata	Szabadság tér hrsz.: 2528/5		39.
Leírás		Megjegyzés, javaslat	
A Szabadság tér keleti oldalán álló szocreál épület korábban az MSZMP székháza volt, most a Városi Könyvtár működik itt. Az épület a második világháború utáni szocialista beépítés terméke. A bejárat mellett a homlokzatot Simó József 28 m²-es zöld színű kerámia alkotása díszíti. A stilizált emberalakok, a fegyveres vitézek a Báthory családot, és a város történelmét szimbolizálják. Simó József építész, keramikus 1972-ben készítette az alkotást.		A helyi védelem részleges, amely a bejárat melletti kerámiadombormű védelmére korlátozódna. A védelem feladata a szocialista-realista építőművészet helyi alkotásának megőrzése, kultúrtörténeti, helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék a Nyírbátor történetét feldolgozó épületdíszítő alkotás.	

Kép

2. A rendezés során tervezett változások hatáselemzése

A települési értékleltárban szereplő elemek vonatkozásában releváns rövid és középtávon tervezett változások ismertetése, változások hatásai a régészeti örökségre, a történeti településre, település- és tájszerkezetre, a települési értékleltárban szereplő műemléki értékekre.

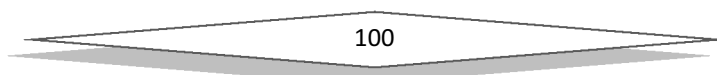
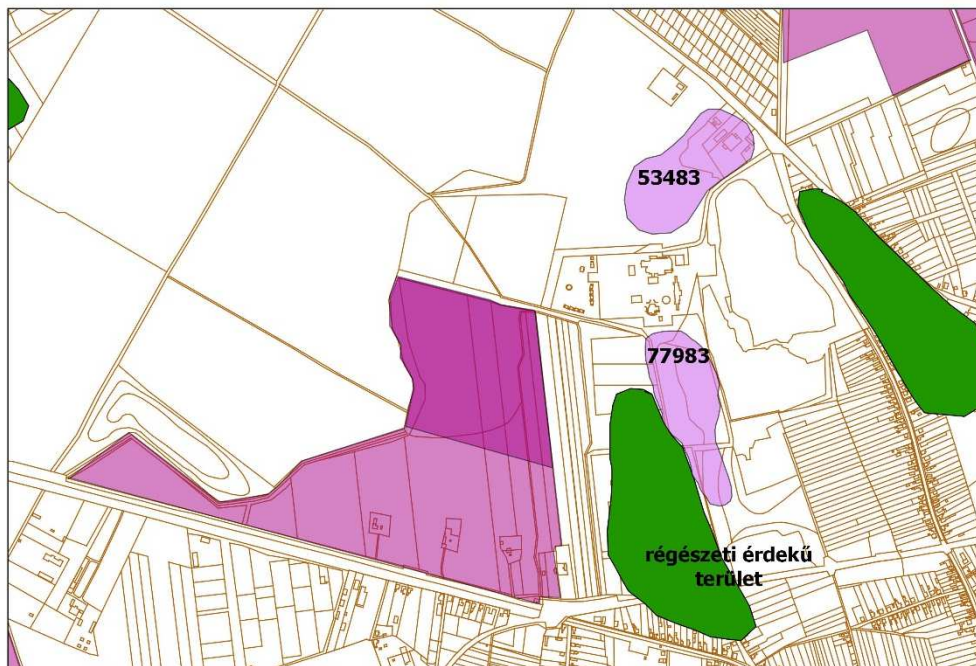
A tervezett módosítások és hatásuk

Változás sorszáma	Érintett terület, fő változástartalom	A rövid és középtávon tervezett változtatások ismertetése
1.	0353/1 helyrajzi számú ingatlanon különleges terület kijelölése	településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változás - általános mezőgazdasági területből különleges terület
Hatáselemzés A területhasználati változással érintett területen esetlegesen megvalósuló zöldmezős beruházás jelentős örökségvédelmi kockázatot rejt magában. A rendelkezésünkre álló adatok alapján megállapíthatjuk, hogy a területhasználati változással érintett területen régészeti kutatás még nem történt, a növényborítás miatt a változással érintett terület régészeti érintettségének vizsgálata nem lehetséges. Nem érint országos, vagy helyi védelem alatt álló, illetve helyi védelemre javasolt települési építészeti értéket. A módosítás a történeti településre, település- és tájszerkezetre, a települési értékleltárban szereplő építészeti értékekre hatást nem gyakorol.		
Változás sorszáma	Érintett terület, fő változástartalom	A rövid és középtávon tervezett változtatások ismertetése
2.	0348/10 helyrajzi számú ingatlanon különleges terület kijelölése	településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változás – különleges mezőgazdasági területből különleges terület
Hatáselemzés A tervezett területhasználati változás örökségvédelmi szempontból bolygatott területet érint. A terület átminősítése a régészeti örökségre hatást nem gyakorol. Nem érint országos, vagy helyi védelem alatt álló, illetve helyi védelemre javasolt települési építészeti értéket. A módosítás a történeti településre, település- és tájszerkezetre, a települési értékleltárban szereplő építészeti értékekre hatást nem gyakorol.		
Változás sorszáma	Érintett terület, fő változástartalom	A rövid és középtávon tervezett változtatások ismertetése
3.	0350/1 helyrajzi számú ingatlanon különleges terület kijelölése	településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változás - általános mezőgazdasági területből különleges terület

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Hatáselemzés		
A területhasználati változással érintett területen esetlegesen megvalósuló zöldmezős beruházás jelentős örökségvédelmi kockázatot rejt magában. A rendelkezésünkre álló adatok alapján megállapíthatjuk, hogy a területhasználati változással érintett területen régészeti kutatás még nem történt, a növényborítás miatt a változással érintett terület régészeti érintettségének vizsgálata nem lehetséges. Nem érint országos, vagy helyi védelem alatt álló, illetve helyi védelemre javasolt települési építészeti értéket. A módosítás a történeti településre, település- és tájszerkezetre, a települési értékleltárban szereplő építészeti értékekre hatást nem gyakorol.		
Változás sorszáma	Érintett terület, fő változástartalom	A rövid és középtávon tervezett változtatások ismertetése
4.	0341, 0339, 0327/5 helyrajzi számú ingatlanokon különleges terület kijelölése	településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változás – gazdasági erdő területből különleges terület
Hatáselemzés		
A területhasználati változással érintett területen esetlegesen megvalósuló zöldmezős beruházás jelentős örökségvédelmi kockázatot rejt magában. A rendelkezésünkre álló adatok alapján megállapíthatjuk, hogy a területhasználati változással érintett területen régészeti kutatás még nem történt, a növényborítás miatt a változással érintett terület régészeti érintettségének vizsgálata nem lehetséges. Nem érint országos, vagy helyi védelem alatt álló, illetve helyi védelemre javasolt települési építészeti értéket. A módosítás a történeti településre, település- és tájszerkezetre, a települési értékleltárban szereplő építészeti értékekre hatást nem gyakorol.		
Változás sorszáma	Érintett terület, fő változástartalom	A rövid és középtávon tervezett változtatások ismertetése
5.	0390/34-37, 0390/43-44, 0390/22, 0390/32 helyrajzi számú területeken kereskedelmi-szolgáltató gazdasági terület kijelölése	településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változás - általános mezőgazdasági területből kereskedelmi-szolgáltató gazdasági terület
Hatáselemzés		
A területhasználati változással érintett területen esetlegesen megvalósuló zöldmezős beruházás jelentős örökségvédelmi kockázatot rejt magában. A rendelkezésünkre álló adatok alapján megállapíthatjuk, hogy a területhasználati változással érintett területen régészeti kutatás még nem történt. A változással érintett terület szomszédságában több nyilvántartott régészeti lelőhely húzódik, valamint közvetlenül mellette régészeti érdekű terület található. Az örökségvédelmi kockázat csökkentése érdekében javasoljuk, hogy még tervezési fázisban készüljön el a teljes terület régészeti érintettségét feltérképező előzetes régészeti dokumentáció, amely alapján a beépítéshez kapcsolódó régészeti feltárások pontos idő- és költségvonzata megállapítható. Nem érint országos, vagy helyi védelem alatt álló, illetve helyi védelemre javasolt települési építészeti értéket. A módosítás a történeti településre, település- és tájszerkezetre, a települési értékleltárban szereplő építészeti értékekre hatást nem gyakorol.		

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

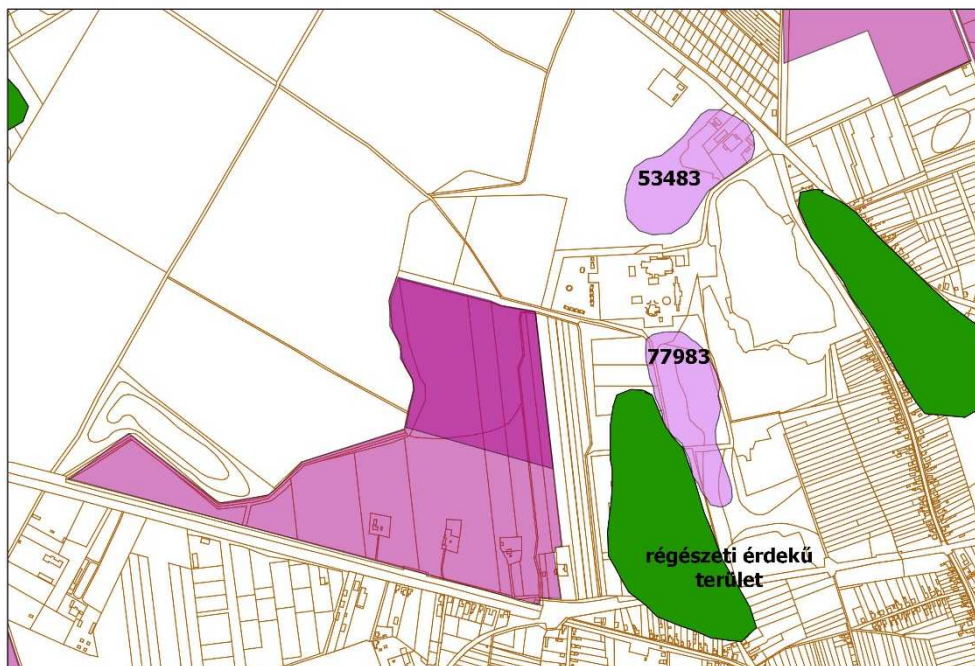
Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Változás sorszáma	Érintett terület, fő változástartalom	A rövid és középtávon tervezett változtatások ismertetése
6.	0390/37, 0390/43-44, 0390/22, 0390/32 helyrajzi számú területeken különleges terület kijelölése	településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változás - általános mezőgazdasági területből különleges terület

Hatáselemzés

A területhasználati változással érintett területen esetlegesen megvalósuló zöldmezős beruházás jelentős örökségvédelmi kockázatot rejt magában. A rendelkezésünkre álló adatok alapján megállapíthatjuk, hogy a területhasználati változással érintett területen régészeti kutatás még nem történt. A változással érintett terület szomszédságában több nyilvántartott régészeti lelőhely húzódik, valamint közvetlenül mellette régészeti érdekű terület található. Az örökségvédelmi kockázat csökkentése érdekében javasoljuk, hogy még tervezési fázisban készüljön el a teljes terület régészeti érintettségét feltérképező előzetes régészeti dokumentáció, amely alapján a beépítéshez kapcsolódó régészeti feltárások pontos idő- és költségvonzata megállapítható.

Nem érint országos, vagy helyi védelem alatt álló, illetve helyi védelemre javasolt települési építészeti értéket. A módosítás a történeti településre, település- és tájszerkezetre, a települési értékleltárban szereplő építészeti értékekre hatást nem gyakorol.

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Változás sorszáma	Érintett terület, fő változástartalom	A rövid és középtávon tervezett változtatások ismertetése
7.	031/1 – 6171 – 05/1 – Nyírbátort elkerülő út tervezett nyomvonala által határolt területen erdő terület kijelölése	településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változás – kiskertes és általános mezőgazdasági területből erdő terület
Hatáselemzés A területhasználati változással érintett területen esetlegesen megvalósuló zöldmezős beruházás jelentős örökségvédelmi kockázatot rejt magában. A rendelkezésünkre álló adatok alapján megállapíthatjuk, hogy a területhasználati változással érintett területen régészeti kutatás még nem történt, a növényborítás miatt a változással érintett terület régészeti érintettségének vizsgálata nem lehetséges. Nem érint országos, vagy helyi védelem alatt álló, illetve helyi védelemre javasolt települési építészeti értéket. A módosítás a történeti településre, település- és tájszerkezetre, a települési értékleltárban szereplő építészeti értékekre hatást nem gyakorol.		

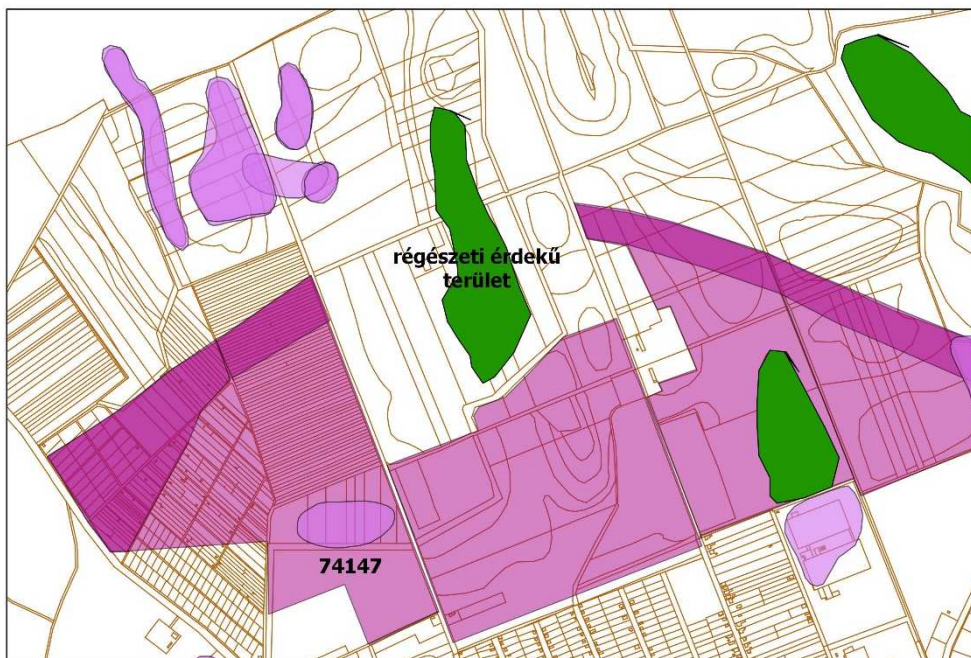
Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Változás sorszáma	Érintett terület, fő változástartalom	A rövid és középtávon tervezett változtatások ismertetése
8.	031/1 – 048-050 – 057 – 076/2 – 061 – 044/1 – 014/6 – 015 – 017 helyrajzi számú ingatlanok által határolt területen különleges terület kijelölése	településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változás – kiskertes és általános mezőgazdasági területből, gazdasági erdő területből, kereskedelmi-szolgáltató területből különleges terület

Hatáselemzés

A beépítési változással érintett területen zöldmezős beruházként különleges terület kialakítása valósulna meg. A zöldmezős beruházás jelentős örökségvédelmi kockázatot rejt magában. A rendelkezésünkre álló adatok alapján megállapíthatjuk, hogy a területhasználati változással érintett területen nyilvántartott régészeti lelőhely található, azonban a teljes változással érintett terület régészeti érintettségének vizsgálata nem történt meg. Javasoljuk, hogy még tervezési fázisban készüljön el a teljes terület régészeti érintettségét feltérképező előzetes régészeti dokumentáció, amely alapján a beépítéshez kapcsolódó régészeti feltárások pontos idő- és költségvonzata megállapítható. A tervezett beépítés során a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény rendelkezéseit be kell tartani. A tervezésnél és a kivitelezésnél a régészeti feltárás idő- és költségigényével számolni kell.

Nem érint országos, vagy helyi védelem alatt álló, illetve helyi védelemre javasolt települési építészeti értéket. A módosítás a történeti településre, település- és tájszerkezetre, a települési értékleltárban szereplő építészeti értékekre hatást nem gyakorol.

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

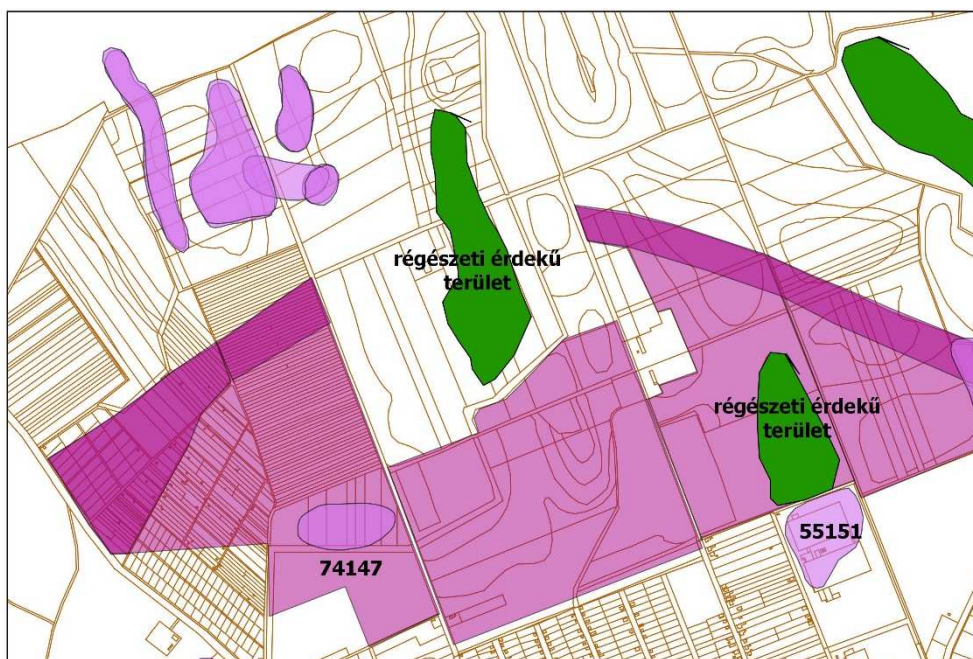
Változás sorszáma	Érintett terület, fő változástartalom	A rövid és középtávon tervezett változtatások ismertetése
9.	076/2 – 082 – 093 - Nyírbátort elkerülő út tervezett nyomvonala által határolt területen kereskedelmi-szolgáltató gazdasági terület kijelölése	településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változás – védelmi erdő területből kereskedelmi-szolgáltató gazdasági terület

Hatáselemzés

A beépítési változással érintett területen zöldmezős beruházásként gazdasági kereskedelmi szolgáltató terület kialakítása valósulna meg. A zöldmezős beruházás jelentős örökségvédelmi kockázatot rejt magában. A rendelkezésünkre álló adatok alapján megállapíthatjuk, hogy a területhasználati változással érintett terület régészeti érdekű terület, ahol régészeti leletek előkerülésére kell számítani. A kijelölt terület déli határa mentén nyilvántartott régészeti lelőhely húzódik, amelynek pontos kiterjedését nem ismerjük, régészeti kutatás csak a korábbi beruházási területet érintette. Régészeti objektumok, régészeti jelenségek áthúzódhatnak a területfelhasználási változással érintett területre is.

A zöldmezős beruházás örökségvédelmi kockázatát a teljes változással érintett terület régészeti érintettségének vizsgálatával jelentősen csökkenthetjük. Javasoljuk, hogy még tervezési fázisban készüljön el a teljes terület régészeti érintettségét feltérképező előzetes régészeti dokumentáció, amely alapján a beépítéshez kapcsolódó régészeti feltárások pontos idő- és költségvonzata megállapítható. A tervezett beépítés során a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény rendelkezéseit be kell tartani. A tervezésnél és a kivitelezésnél a régészeti feltárás idő- és költségigényével számolni kell.

Nem érint országos, vagy helyi védelem alatt álló, illetve helyi védelemre javasolt települési építészeti értéket. A módosítás a történeti településre, település- és tájszerkezetre, a települési értékleltárban szereplő építészeti értékekre hatást nem gyakorol.

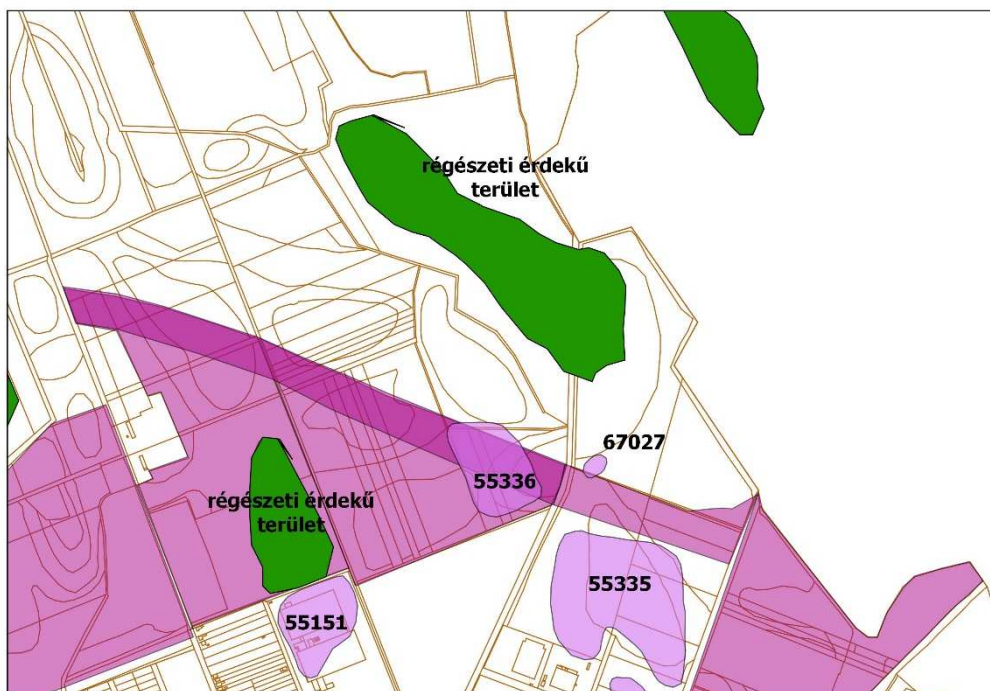
Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Változás sorszáma	Érintett terület, fő változástartalom	A rövid és középtávon tervezett változtatások ismertetése
10.	093 hrsz-ú út– 0116 hrsz-ú út - Nyírbátort elkerülő út tervezett nyomvonala által határolt területen ipari gazdasági terület kijelölése	településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változás – védelmi erdő területből ipari gazdasági terület

Hatáselemzés

A beépítési változással érintett területen zöldmezős beruházásként gazdasági terület kialakítása valósulna meg. A zöldmezős beruházás jelentős örökségvédelmi kockázatot rejt magában. A rendelkezésünkre álló adatok alapján megállapíthatjuk, hogy a területhasználati változással érintett területen nyilvántartott régészeti lelőhely található, azonban a teljes változással érintett terület régészeti érintettségének vizsgálata nem történt meg. Javasoljuk, hogy még tervezési fázisban készüljön el a teljes terület régészeti érintettségét feltérképező előzetes régészeti dokumentáció, amely alapján a beépítéshez kapcsolódó régészeti feltárások pontos idő- és költségvonzata megállapítható. A tervezett beépítés során a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény rendelkezéseit be kell tartani. A tervezésnél és a kivitelezésnél a régészeti feltárás idő- és költségigényével számolni kell.

Nem érint országos, vagy helyi védelem alatt álló, illetve helyi védelemre javasolt települési építészeti értéket. A módosítás a történeti településre, település- és tájszerkezetre, a települési értékleltárban szereplő építészeti értékekre hatást nem gyakorol.

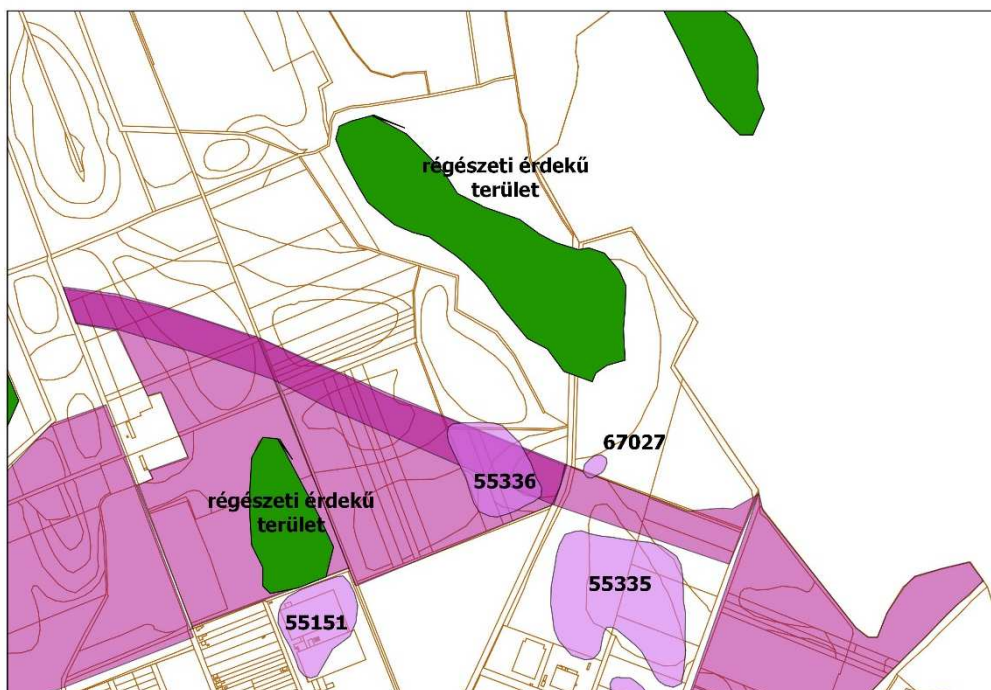
Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Változás sorszáma	Érintett terület, fő változástartalom	A rövid és középtávon tervezett változtatások ismertetése
11.	Nyírbátort elkerülő út tervezett nyomvonalát délről kísérő területen védelmi erdő kijelölése	településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változás –általános mezőgazdasági és ipari gazdasági területből védelmi erdő terület

Hatáselemzés

A területhasználati változással érintett területen zöldmezős beruházként gazdasági terület kialakítása valósulna meg. A zöldmezős beruházás jelentős örökségvédelmi kockázatot rejt magában. A rendelkezésünkre álló adatok alapján megállapíthatjuk, hogy a területhasználati változással érintett területen nyilvántartott régészeti lelőhely található, azonban a teljes változással érintett terület régészeti érintettségének vizsgálata nem történt meg. Javasoljuk, hogy még tervezési fázisban készüljön el a teljes terület régészeti érintettségét feltérképező előzetes régészeti dokumentáció, amely alapján a beépítéshez kapcsolódó régészeti feltárások pontos idő- és költségvonzata megállapítható. A tervezett beépítés során a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény rendelkezéseit be kell tartani. A tervezésnél és a kivitelezésnél a régészeti feltárás idő- és költségigényével számolni kell.

Nem érint országos, vagy helyi védelem alatt álló, illetve helyi védelemre javasolt települési építészeti értéket. A módosítás a történeti településre, település- és tájszerkezetre, a települési értékleltárban szereplő építészeti értékekre hatást nem gyakorol.

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Változás sorszáma	Érintett terület, fő változástartalom	A rövid és középtávon tervezett változtatások ismertetése
12.	0123/1-4, 0123/12, 0123/24-25, 0123/16 helyrajzi számú területen ipari gazdasági terület kijelölése	településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változás –általános mezőgazdasági területből ipari gazdasági terület
Hatáselemzés A területhasználati változással érintett területen esetlegesen megvalósuló zöldmezős beruházás jelentős örökségvédelmi kockázatot rejt magában. A rendelkezésünkre álló adatok alapján megállapíthatjuk, hogy a területhasználati változással érintett területen régészeti kutatás még nem történt. Nem érint országos, vagy helyi védelem alatt álló, illetve helyi védelemre javasolt települési építészeti értéket. A módosítás a történeti településre, település- és tájszerkezetre, a települési értékleltárban szereplő építészeti értékekre hatást nem gyakorol.		
Változás sorszáma	Érintett terület, fő változástartalom	A rövid és középtávon tervezett változtatások ismertetése
13.	0137 helyrajzi számú területen ipari gazdasági terület kijelölése	településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változás –erdő területből ipari gazdasági terület
Hatáselemzés A területhasználati változással érintett területen esetlegesen megvalósuló zöldmezős beruházás jelentős örökségvédelmi kockázatot rejt magában. A rendelkezésünkre álló adatok alapján megállapíthatjuk, hogy a területhasználati változással érintett területen régészeti kutatás még nem történt, a növényborítás miatt a változással érintett terület régészeti érintettségének vizsgálata nem lehetséges. Nem érint országos, vagy helyi védelem alatt álló, illetve helyi védelemre javasolt települési építészeti értéket. A módosítás a történeti településre, település- és tájszerkezetre, a települési értékleltárban szereplő építészeti értékekre hatást nem gyakorol.		
Változás sorszáma	Érintett terület, fő változástartalom	A rövid és középtávon tervezett változtatások ismertetése
14.	2590, 2591, 6533 – 6549, 6567 – 6592, 6525-6529/2, 6521/4, 6518/5-6, 6517/4, 0143/12, 6566, 6563-6564, 6562/1-2, 6561/1, 6551-6560, 6593-6595, 0143/2-4, 0143/6, 0143/9-10, 0143/16-17, 6504-6506 kertvárosi lakóterület kijelölése	településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változás –általános mezőgazdasági területből kertvárosi lakóterület
Hatáselemzés A területhasználati változással érintett területen esetlegesen megvalósuló zöldmezős beruházás jelentős örökségvédelmi kockázatot rejt magában. A rendelkezésünkre álló adatok alapján megállapíthatjuk, hogy a területhasználati változással érintett területen régészeti kutatás még nem történt, a növényborítás miatt a változással érintett terület régészeti érintettségének vizsgálata nem lehetséges. Nem érint országos, vagy helyi védelem alatt álló, illetve helyi védelemre javasolt települési építészeti értéket. A módosítás a történeti településre, település- és tájszerkezetre, a települési értékleltárban szereplő építészeti értékekre hatást nem gyakorol.		

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

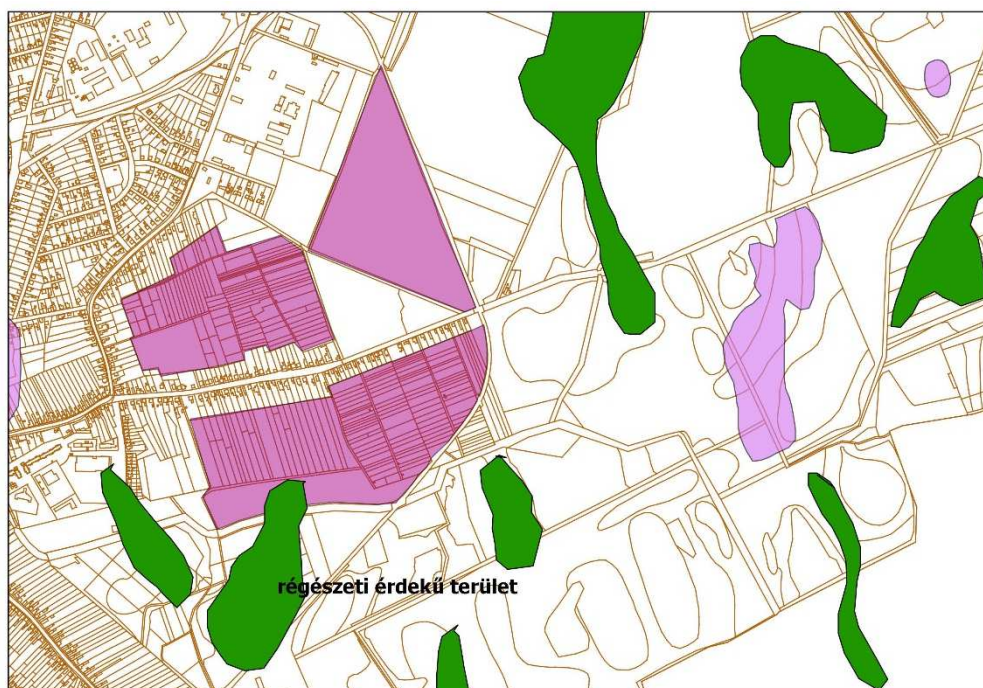
Változás sorszáma	Érintett terület, fő változástartalom	A rövid és középtávon tervezett változtatások ismertetése
15.	Rózsa Ferenc utca – 0161 hrsz-ú iparvágány – 0151 hrsz-ú csatorna – 2636 hrszú út által határolt területen kertvárosi lakóterület kijelölése	településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változás –általános mezőgazdasági területből kertvárosi lakóterület

Hatáselemzés

A beépítési változással érintett területen zöldmezős beruházásként, korábban nem beépített területen kertvárosi lakóterület fejlesztés valósulna meg. A zöldmezős beruházás jelentős örökségvédelmi kockázatot rejt magában. A rendelkezésünkre álló adatok alapján megállapíthatjuk, hogy a területhasználati változással érintett terület régészeti érdekű terület, ahol régészeti leletek előkerülésére kell számítani. A kijelölt terület a Szentvér utcai-rét, egykoron vízborította terület partján húzódik. A Nyírségben a régészeti lelőhelyek jelentős része az ilyen egykori tavak, vízállásos helyek vízmentes partjain helyezkednek el. A változtatással érintett területen régészeti kutatás, terepbejárás nem folyt, így annak régészeti érintettségét nem ismerjük.

A zöldmezős beruházás örökségvédelmi kockázatát a teljes változással érintett terület régészeti érintettségének vizsgálatával jelentősen csökkenthetjük. Javasoljuk, hogy még tervezési fázisban készüljön el a teljes terület régészeti érintettségét feltérképező előzetes régészeti dokumentáció, amely alapján a beépítéshez kapcsolódó régészeti feltárások pontos idő- és költségvonzata megállapítható. A tervezett beépítés során a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény rendelkezéseit be kell tartani. A tervezésnél és a kivitelezésnél a régészeti feltárás idő- és költségigényével számolni kell.

Nem érint országos, vagy helyi védelem alatt álló, illetve helyi védelemre javasolt települési építészeti értéket. A módosítás a történeti településre, település- és tájszerkezetre, a települési értékleltárban szereplő építészeti értékekre hatást nem gyakorol.

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

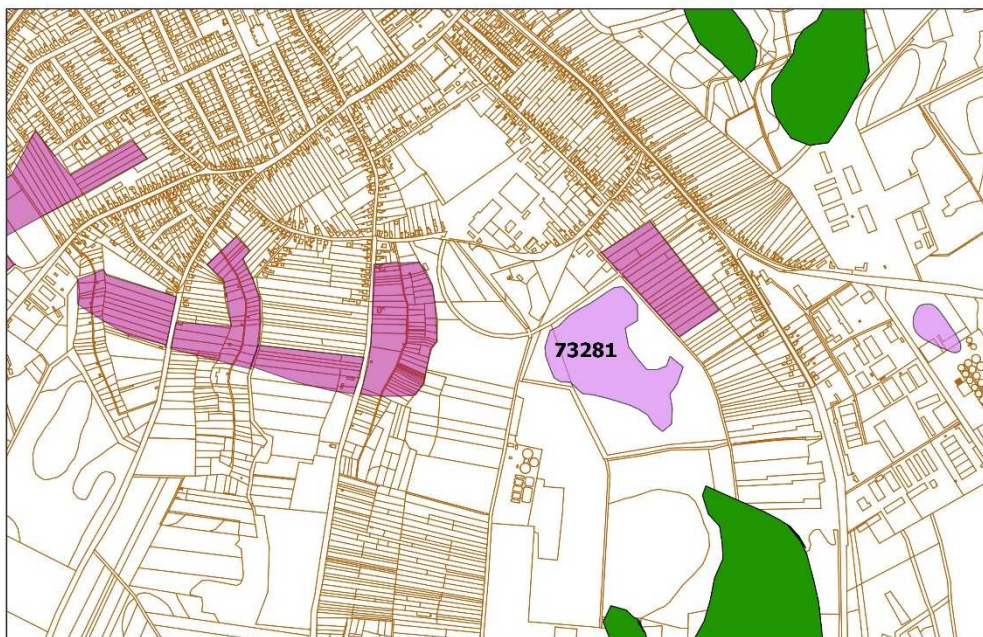
Változás sorszáma	Érintett terület, fő változástartalom	A rövid és középtávon tervezett változtatások ismertetése
16.	0236/16-19, 0236/11-14, 0236/21-22, 0237/1-3 helyrajzi számú ingatlanokat érintő területen falusias lakóterület kijelölése	településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változás –kertes mezőgazdasági területből falusias lakóterület

Hatáselemzés

A beépítési változással érintett területen zöldmezős beruházként, korábban nem beépített területen falusias lakóterület fejlesztés valósulna meg. A zöldmezős beruházás jelentős örökségvédelmi kockázatot rejt magában. A rendelkezésünkre álló adatok alapján megállapíthatjuk, hogy a területhasználati változással érintett terület régészeti érdekű terület, ahol régészeti leletek előkerülésére kell számítani. A kijelölt terület keleti határa mentén nyilvántartott régészeti lelőhely húzódik, amelynek pontos kiterjedését nem ismerjük, régészeti kutatás csak a korábbi kutatási területet érintette. Régészeti objektumok, régészeti jelenségek áthúzódhatnak a területfelhasználási változással érintett területre is.

A zöldmezős beruházás örökségvédelmi kockázatát a teljes változással érintett terület régészeti érintettségének vizsgálatával jelentősen csökkenthetjük.

Nem érint országos, vagy helyi védelem alatt álló, illetve helyi védelemre javasolt települési építészeti értéket. A módosítás a történeti településre, település- és tájszerkezetre, a települési értéktárban szereplő építészeti értékekre hatást nem gyakorol.

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Változás sorszáma	Érintett terület, fő változástartalom	A rövid és középtávon tervezett változtatások ismertetése
17.	6902-6905, 8827-8831, 8833, 6917, 6934, 6937-6944, 6947-6948, 6950-6951, 6953-6969, 6972/1-3, 6973-6978 helyrajzi számú ingatlanokat érintő területen falusias lakóterület kijelölése	településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változás –kertes mezőgazdasági területből falusias lakóterület
Hatáselemzés A területhasználati változással érintett területen esetlegesen megvalósuló zöldmezős beruházás jelentős örökségvédelmi kockázatot rejt magában. A rendelkezésünkre álló adatok alapján megállapíthatjuk, hogy a területhasználati változással érintett területen régészeti kutatás még nem történt, a növényborítás miatt a változással érintett terület régészeti érintettségének vizsgálata nem lehetséges. Nem érint országos, vagy helyi védelem alatt álló, illetve helyi védelemre javasolt települési építészeti értéket. A módosítás a történeti településre, település- és tájszerkezetre, a települési értékleltárban szereplő építészeti értékekre hatást nem gyakorol.		
Változás sorszáma	Érintett terület, fő változástartalom	A rövid és középtávon tervezett változtatások ismertetése
18.	0286/3-4, 0286/31, 0286/19-21, 7300-7320, 7227-7247, 7214-7215, 7217-7222 helyrajzi számú ingatlanokat érintő területen falusias lakóterület kijelölése	településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változás – általános mezőgazdasági területből falusias lakóterület
Hatáselemzés A területhasználati változással érintett területen esetlegesen megvalósuló zöldmezős beruházás jelentős örökségvédelmi kockázatot rejt magában. A rendelkezésünkre álló adatok alapján megállapíthatjuk, hogy a területhasználati változással érintett területen régészeti kutatás még nem történt, a növényborítás miatt a változással érintett terület régészeti érintettségének vizsgálata nem lehetséges. Nem érint országos, vagy helyi védelem alatt álló, illetve helyi védelemre javasolt települési építészeti értéket. A módosítás a történeti településre, település- és tájszerkezetre, a települési értékleltárban szereplő építészeti értékekre hatást nem gyakorol.		
Változás sorszáma	Érintett terület, fő változástartalom	A rövid és középtávon tervezett változtatások ismertetése
19.	7469-7477, 7403, 7405, 7407-7412, 7414-7417, 7437-7447 helyrajzi számú ingatlanokat érintő területen falusias lakóterület kijelölése	településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változás –kertes és általános mezőgazdasági területből falusias lakóterület
Hatáselemzés A területhasználati változással érintett területen esetlegesen megvalósuló zöldmezős beruházás jelentős örökségvédelmi kockázatot rejt magában. A rendelkezésünkre álló adatok alapján megállapíthatjuk, hogy a területhasználati változással érintett területen régészeti kutatás még nem történt, a növényborítás miatt a változással érintett terület régészeti érintettségének vizsgálata nem lehetséges. Nem érint országos, vagy helyi védelem alatt álló, illetve helyi védelemre javasolt települési építészeti értéket. A módosítás a történeti településre, település- és tájszerkezetre, a települési értékleltárban szereplő építészeti értékekre hatást nem gyakorol.		

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

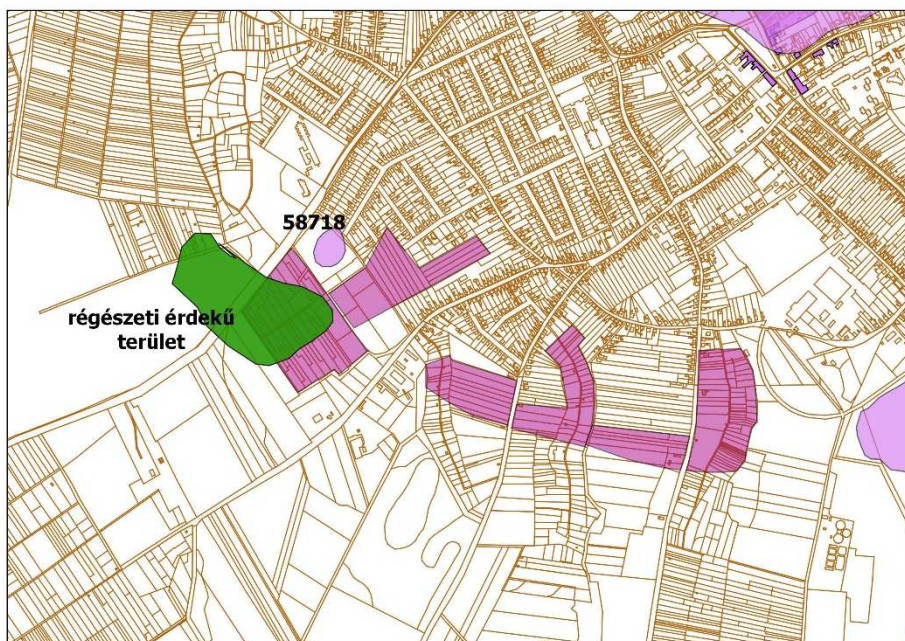
Változás sorszáma	Érintett terület, fő változástartalom	A rövid és középtávon tervezett változtatások ismertetése
20.	8834, 8836-8840, 0310/1-3, 0311/1-3, 0309/46-47, 0309/50-51 helyrajzi számú ingatlanokat érintő területen kertvárosi lakóterület kijelölése	településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változás –általános mezőgazdasági területből kertvárosi lakóterület

Hatáselemzés

A beépítési változással érintett területen zöldmezős beruházként, korábban nem beépített területen kertvárosi lakóterület fejlesztés valósulna meg. A zöldmezős beruházás jelentős örökségvédelmi kockázatot rejt magában. A rendelkezésünkre álló adatok alapján megállapíthatjuk, hogy a területhasználati változással érintett terület régészeti érdekű terület, ahol régészeti leletek előkerülésére kell számítani. A kijelölt terület északi határa mentén nyilvántartott régészeti lelőhely húzódik, amelynek pontos kiterjedését nem ismerjük, régészeti kutatás csak a korábbi beruházási területet érintette. Régészeti objektumok, régészeti jelenségek áthúzódhatnak a területfelhasználási változással érintett területre is.

A zöldmezős beruházás örökségvédelmi kockázatát a teljes változással érintett terület régészeti érintettségének vizsgálatával jelentősen csökkenthetjük. Javasoljuk, hogy még tervezési fázisban készüljön el a teljes terület régészeti érintettségét feltérképező előzetes régészeti dokumentáció, amely alapján a beépítéshez kapcsolódó régészeti feltárások pontos idő- és költségvonzata megállapítható. A tervezett beépítés során a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény rendelkezéseit be kell tartani. A tervezésnél és a kivitelezésnél a régészeti feltárás idő- és költségigényével számolni kell.

Nem érint országos, vagy helyi védelem alatt álló, illetve helyi védelemre javasolt települési építészeti értéket. A módosítás a történeti településre, település- és tájszerkezetre, a települési értékleltárban szereplő építészeti értékekre hatást nem gyakorol.

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

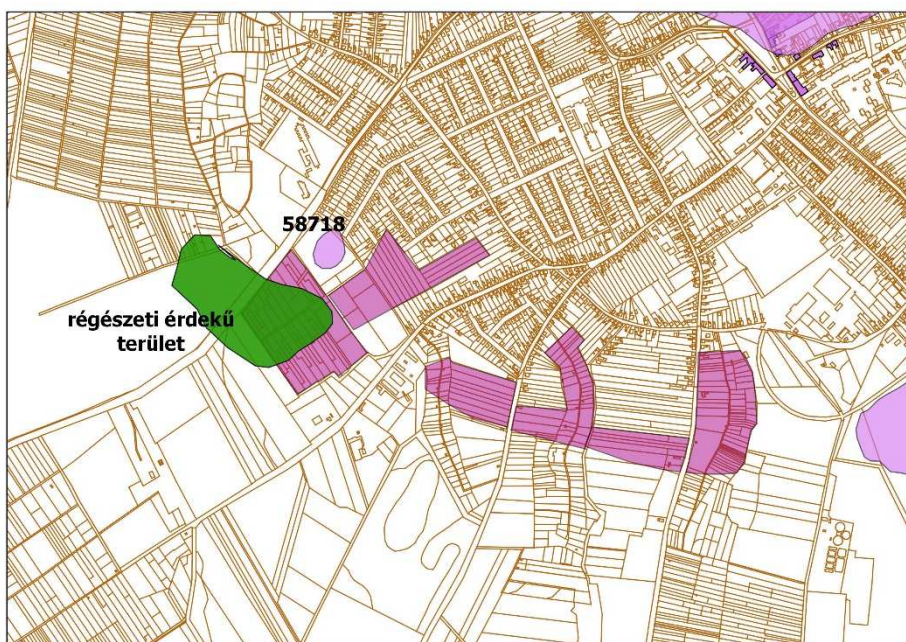
Változás sorszáma	Érintett terület, fő változástartalom	A rövid és középtávon tervezett változtatások ismertetése
21.	0309/36-45, 0309/55-56, 0309/14-34 helyrajzi számú ingatlanokat érintő területen kereskedelmi-szolgáltató gazdasági terület kijelölése	településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változás –általános mezőgazdasági területből kereskedelmi-szolgáltató gazdasági terület

Hatáselemzés

A beépítési változással érintett területen zöldmezős beruházként gazdasági kereskedelmi szolgáltató terület kialakítása valósulna meg. A zöldmezős beruházás jelentős örökségvédelmi kockázatot rejt magában. A rendelkezésünkre álló adatok alapján megállapíthatjuk, hogy a területhasználati változással érintett terület régészeti érdekű terület, ahol régészeti leletek előkerülésére kell számítani. A kijelölt terület keleti határa mentén nyilvántartott régészeti lelőhely húzódik, amelynek pontos kiterjedését nem ismerjük, régészeti kutatás csak a korábbi beruházási területet érintette. Régészeti objektumok, régészeti jelenségek áthúzódhatnak a területfelhasználási változással érintett területre is.

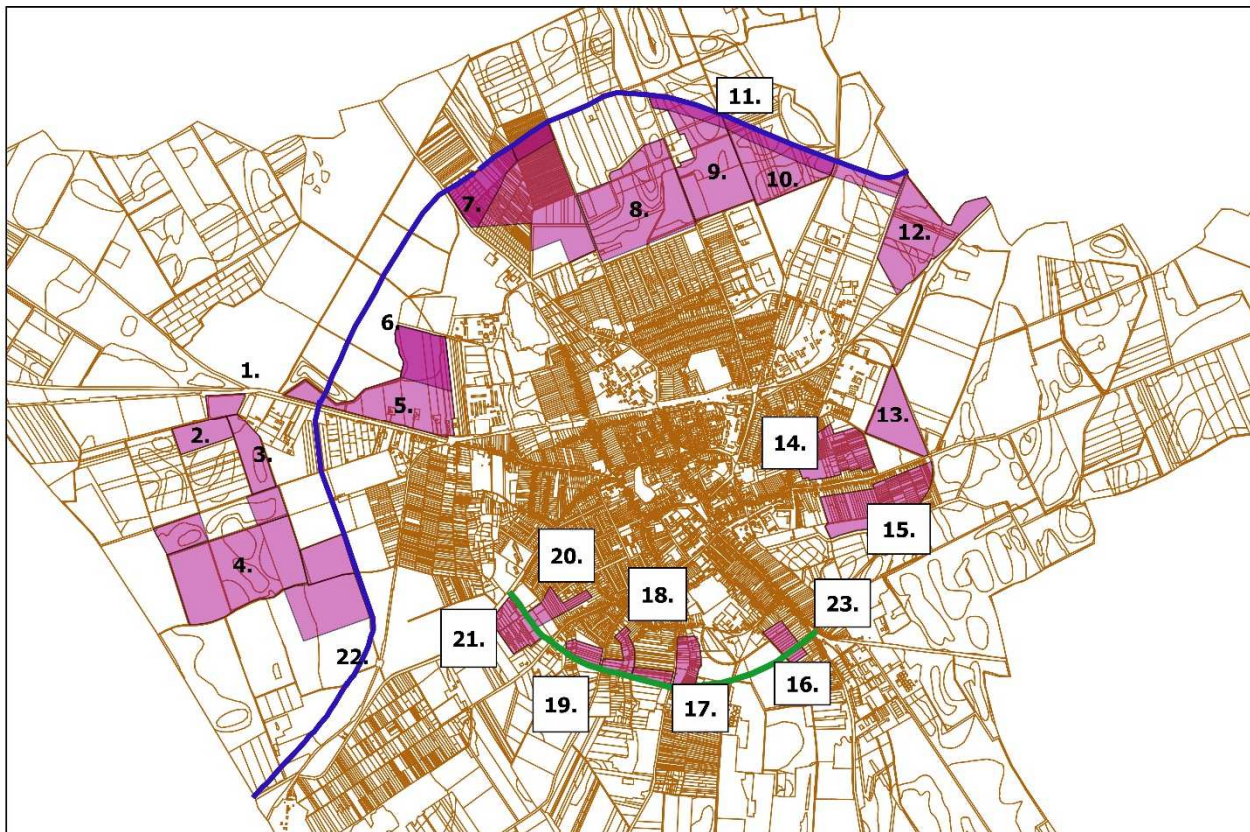
A zöldmezős beruházás örökségvédelmi kockázatát a teljes változással érintett terület régészeti érintettségének vizsgálatával jelentősen csökkenthetjük. Javasoljuk, hogy még tervezési fázisban készüljön el a teljes terület régészeti érintettségét feltérképező előzetes régészeti dokumentáció, amely alapján a beépítéshez kapcsolódó régészeti feltárások pontos idő- és költségvonzata megállapítható. A tervezett beépítés során a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény rendelkezéseit be kell tartani. A tervezésnél és a kivitelezésnél a régészeti feltárás idő- és költségigényével számolni kell.

Nem érint országos, vagy helyi védelem alatt álló, illetve helyi védelemre javasolt települési építészeti értéket. A módosítás a történeti településre, település- és tájszerkezetre, a települési értékleltárban szereplő építészeti értékekre hatást nem gyakorol.

Nyírbátor Településrendezési Tervéhez
ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

Változás sorszáma	Érintett terület, fő változástartalom	A rövid és középtávon tervezett változtatások ismertetése
22.	a 471. számú II. rendű főútból leágazó, Nyírbogát és Nyírcsászári között Nyírbátort nyugatról, és északról elkerülő közút új nyomvonalon történő kijelölése	infrastrukturális változás – új nyomvonalon megvalósuló közút
Hatáselemzés A beépítési változással érintett területen zöldmezős beruházásként új nyomvonalon megvalósuló közút kialakítása valósulna meg. A zöldmezős beruházás jelentős örökségvédelmi kockázatot rejt magában. A tervezett területhasználati változással érintett területen több nyilvántartott régészeti lelőhely található, azonban a teljes változással érintett terület régészeti érintettségének vizsgálata nem történt meg. Javasoljuk, hogy még tervezési fázisban készüljön el a teljes terület régészeti érintettségét feltérképező előzetes régészeti dokumentáció, amely alapján a beépítéshez kapcsolódó régészeti feltárások pontos idő- és költségvonzata megállapítható. A tervezett beépítés során a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény rendelkezéseit be kell tartani. A tervezésnél és a kivitelezésnél a régészeti feltárás idő- és költségigényével számolni kell. Nem érint országos, vagy helyi védelem alatt álló, illetve helyi védelemre javasolt települési építészeti értéket. A módosítás a történeti településre, település- és tájszerkezetre, a települési értékleltárban szereplő építészeti értékekre hatást nem gyakorol.		
Változás sorszáma	Érintett terület, fő változástartalom	A rövid és középtávon tervezett változtatások ismertetése
23.	a 471. számú II. rendű főútból leágazó, Nyírbogát és Nyírcsászári között Nyírbátort délről, és keletről elkerülő közút új nyomvonalon történő kijelölése	infrastrukturális változás – új nyomvonalon megvalósuló közút
Hatáselemzés A beépítési változással érintett területen zöldmezős beruházásként új nyomvonalon megvalósuló közút kialakítása valósulna meg. A zöldmezős beruházás jelentős örökségvédelmi kockázatot rejt magában. A tervezett területhasználati változással érintett területen több nyilvántartott régészeti lelőhely található, azonban a teljes változással érintett terület régészeti érintettségének vizsgálata nem történt meg. Javasoljuk, hogy még tervezési fázisban készüljön el a teljes terület régészeti érintettségét feltérképező előzetes régészeti dokumentáció, amely alapján a beépítéshez kapcsolódó régészeti feltárások pontos idő- és költségvonzata megállapítható. A tervezett beépítés során a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény rendelkezéseit be kell tartani. A tervezésnél és a kivitelezésnél a régészeti feltárás idő- és költségigényével számolni kell. Nem érint országos, vagy helyi védelem alatt álló, illetve helyi védelemre javasolt települési építészeti értéket. A módosítás a történeti településre, település- és tájszerkezetre, a települési értékleltárban szereplő építészeti értékekre hatást nem gyakorol.		

Nyírbátor struktúra tervében feltüntetett változtatási szándékok

3. Értékvédelmi terv

Nyírbátor, mint a Báthori-család ecsedi ágának, a későközépkori Magyarország egyik legjelentősebb, leggazdagabb családjának rezidenciális települése, a későközépkori főúri rezidencia három funkciójában meghatározott fő területének, az egyházi (plébánia templom) és a világi (várkastély) reprezentáció, valamint a lelkiüdv biztosítása (kolostor – temetkezőhely) céljából emelt olyan színvonalú épületekkel és anyagi kultúrával rendelkezett, melyek a kortárs emlékek első sorába tartoznak. Ez a három épület, amelynek mindegyike a korabeli magyar művészet élvonalába sorolható, egy kb. 70-80 éves periódus terméke, egy olyan időszaké, amely joggal tekinthető a család története legfontosabb szakaszának és ezzel összefüggésben a birtokközpontjuknak tartott mezőváros fénykorának.

Nyírbátor városa a Tiszántúl egyik legjelentősebb, leggazdagabb műemléki együttesével büszkélkedő települése, a település szerkezete, a református templom a fa harangtoronnyal, a minorita templom oltáraival és kolostora a múzeummal, a Báthori várkastély, a Báthori család elszármazott műtárgyai (reneszánsz stallum, Báthori madonna), a város 1900 körüli szecessziós épületei, népi építészeti emlékei, ipari emlékei mind mind ezt mutatják. Nyírbátor kulturális hagyományai is jelentősek, egyre nagyobb hírnévnek örvend a Zenei napok rendezvénysorozata és az utóbbi évek társadalmi kezdeményezése a Szárnyas sárkány ünnepe.

A jelenlegi belterület közvetlen Árpád-kori, középkori előzményekkel rendelkezik. A település utcaszerkezete, telekrendszere XV. századi előzményeken nyugszik. A XVIII-XIX. századi kéziratos térképművek térképlapjainak tanulmányozása alapján megállapíthatjuk, hogy erre az időre, a településszerkezetet meghatározó terek, utcák, főutak vonala kialakult, a későbbiek folyamán elsősorban a település terjeszkedése, területi növekedése volt nyomon követhető. Nyírbátor jelentős középkori hagyományokkal rendelkező mezőváros. A település fénykorát a XV-XVI. században élte. A település meghatározó épületei a XV-XVI. század fordulóján késő gótikus-kora reneszánsz stílusban épült egyházi épületek. A település képének feltárulásában ma is elsődleges szerepet a templomtornyok játszanak. Nyírbátor emblematisztikus épületei mind országos műemléki védelem alatt állnak.

A XIX. század második feléből és XX. század elejéről újabb építészeti konjunktúra éri el a települést. A századfordulón alakul ki a főtér jelenlegi arculata, megépül a főtér északi, keleti és nyugati térfalát alkotó üzletsor. A zárt sorú beépítésű üzletsor kisvárosi hangulatot kölcsönöz a település központjába. Az eklektikus, szecessziós stílusban épült épületek jelentős szerepet játszanak a városkép formálásában.

Műemléki védettség

A református templom, minorita templom és kolostor, és a Báthori várkastély esetén az országos műemléki védelme továbbra is szükséges. A műemlékek védelmére vonatkozóan a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény rendelkezéseinek betartása, betartatása elsődleges fontosságú.

Történeti településközpont

A jelenlegi Szabadság teret tekinthetjük Nyírbátor történeti városközpontjának. A tér négy korszak jegyeit viseli magán. A tér a középkori piactérre vezethető vissza, topográfiája és

formája már a középkorban kialakult, két fontos kereskedelmi út metszéspontjában jött létre. A XIX. század végi és a XX. század eleji polgári eklektikus, szecessziós zárt sorú üzletsorok, középületek határozzák meg jelenlegi hangulatát, amelyet a szocreál beépítések zavarják meg. A XXI. század építészetének lenyomatát a városháza mellett felépült Kulturális Központ képezi.

A történeti városmagot alapvetően meghatározza a beépítési mód, beépítési vonal, párkánymagasság, amelynek megőrzése az értékvédelem alapvető feladata.

Zárt sorú beépítés a történeti településközpontban

Helyi védetség

Nyírbátor arculatát alapvetően befolyásoló, helytörténeti jelentőségű épületek nagy része helyi védelem alatt áll. Nyírbátor Város Önkormányzati Testülete a 17/2008. (X. 31.) számú rendelettel fogatta el Nyírbátor város településrendezési terve, szabályozási terv és helyi építési szabályzatát, amelynek melléklete 27 épületet, építményt helyezett helyi védelem alá.

A helyi védelem célja elsősorban a századfordulón létrejövő polgári építkezések karakterének, épülettömegnek, az eklektikus, szecessziós, neoklasszicista homlokzatokkal jellemezhető utcakép megőrzése. A jellegzetes, értékes, helyi hagyományt őrző építészeti arculat megőrzése, a településkép kedvező alakítása.

Javasolt helyi védettség

A település számos építészeti, örökségi értékkel rendelkezik, amelyek jelenleg nem állnak védelem alatt. A településképi arculati kézikönyv és a településképi rendelet elkészítése folyamatban van. A települési értéktár felhasználásával a településképi rendeletben kerülhetnek meghatározásra a helyi védett terület, az egyedi helyi védett értékek, valamint a településképhez való illeszkedést biztosító anyaghasználatra, tömegformálásra, homlokzati kialakításra és zöldfelületek kialakításának módjára vonatkozó településképi követelmények.

A néhány országos műemléki érték mellett a településen nagy számban találhatóak megőrzésre méltó helyi építészeti emlékek. Elsődleges feladat a településképi rendelet megalkotásakor a helyi védett értékek számbavétele. Az értékek kibontakozásának feltétele a műemléki igényességgel végzett szakszerű helyreállítás. Építészeti és helytörténeti értékei miatt helyi védelemre javasolt:

Megnevezés	Cím, hrsz	Megjegyzés	Sorszám
egykori Báthori István laktanya	Bocskai utca hrsz: 1421/1	A neoklasszicista stílusú laktanya településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes épület, kvalitásos építészeti értékekkel nem rendelkező, azonban helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék.	33.
Ady Endre utca – Martinovics utca sarka	Ady Endre u. 13. hrsz: 2118	A saroképület a XX. század eleji kisvárosi polgári építészeti hagyomány pótolhatatlan emléke. A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes beépítési vonal, beépítési mód, homlokzatképzés, vakolatdíszek, párkánymagasság, épület- és tetőtömeg védelme indokolt. Településképi, utcafépí jelentőségű beépítési mód védelme indokolt.	34.
Kossuth utca – Vasvári Pál utca sarok	Dezső u. 1. hrsz: 1749	A saroképület a XX. század eleji kisvárosi polgári építészeti hagyomány pótolhatatlan emléke. A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes beépítési vonal, beépítési mód, homlokzatképzés, vakolatdíszek, párkánymagasság, épület- és tetőtömeg védelme indokolt. Településképi, utcafépí jelentőségű beépítési mód védelme indokolt.	35.
Kossuth Lajos u. 73-61.	Kossuth Lajos utca hrsz: 2096-2102	A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes beépítési vonal, beépítési mód, homlokzatképzés, vakolatdíszek, párkánymagasság, épület- és tetőtömeg védelme indokolt. Településképi, utcafépí jelentőségű beépítési mód védelme indokolt.	36.
Kossuth Lajos utca 55-41.	Kossuth Lajos utca hrsz.: 2078-2080; 2083; 2084/1; 2085/1; 2085/2; 2086; 2088	A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes beépítési vonal, beépítési mód, homlokzatképzés, vakolatdíszek, párkánymagasság, épület- és tetőtömeg védelme indokolt. Településképi, utcafépí jelentőségű beépítési mód védelme indokolt.	37.

Szabadság tér 26-27.	Szabadság tér hrs.: 2694/1; 2694/2; 2696	A településkarakter megőrzése szempontjából jellegzetes beépítési vonal, zárt sorú beépítés, párkánymagasság, épület- és tetőtömeg védelme indokolt. Településképi, utcaképi jelentőségű beépítési mód védelme indokolt.	38.
Szabadság tér 24. a könyvtár homlokzata	Szabadság tér hrs.: 2528/5	A helyi védelem részleges, amely a bejárat melletti kerámiadombormű védelmére korlátozódna. A védelem feladata a szocialista-realista építőművészet helyi alkotásának megőrzése, kultúrtörténeti, építészettörténeti, helytörténeti szempontból pótolhatatlan emlék.	39.

A helyi értékek védelmét a megfelelő helyi jogszabályi környezet biztosíthatja. A helyi építési szabályzat és a helyi értékvédelmi rendelet felülvizsgálatához kapcsolódóan javasolt a településképi rendelet megalkotása, amely tartalmazza a településképi véleményezésre, a településképi bejelentésre és kötelezésre, a helyi építészeti értékek védelmére és a településképi követelményekre vonatkozó előírásokat, a helyi értékvédelem alá helyezett értékekre vonatkozó településképi követelményeket, az új beépítések meglévő építészeti értékekhez történő illeszkedését biztosító előírásokat.

A településképi rendeletben a helyi védett épületek, építmények esetén meg kell határozni a következőket:

- településképhez való illeszkedést biztosító anyaghasználatra, tömegformálásra, homlokzati kialakításra, zöldfelület kialakításának módjára vonatkozó előírásokat.
- reklámok, reklámberendezések, cégerek, és egyéb műszaki berendezések elhelyezésére és alkalmazására, illetve tilalmára vonatkozó rendelkezéseket.

Az országos védelemmel nem rendelkező értékek esetén legfontosabb feladat a településképi rendeletben belül a helyi építészeti értékek védelmére vonatkozó előírások megalkotása.

A helyi lakosság bevonása és a cél érdekében történő összefogása komoly jelentőséggel bírhat az értékek megőrzése terén.

Az országosan védett értékek szinte teljes hiánya mellett jobban kellene tudatosítani a település arculata szempontjából fontos, a környezet minőségére kisugárzó hatással bíró építészeti értékeket. Ebből a szempontból indokolt lehet a helyi védett értékek listájának bővítése.

A település régészeti örökségének védelmével kapcsolatosan hangsúlyozzuk, hogy a településen komoly örökségvédelmi kockázatot jelenthetnek a zöld mezős beruházások. Ahogyan fentebb említettük, Nyírbátor nem tartozik a régészeti szempontból jól kutatott települések közé, így újabb régészeti lelőhelyre gyakorlatilag a település határában bárhol rá lehet bukkanni különböző földmunkák során. A nagyfelületű zöldmezős beruházásoknál mindenképpen számolni kell régészeti lelőhelyek előkerülésével, így különösen fontosnak tartjuk, hogy a zöldmezős beruházások előkészítésénél nagy hangsúlyt kapjon a régészeti örökség felmérése. Javasoljuk, hogy az ilyen típusú beruházások esetén a tervezés legkorábbi

fázisában készüljön el a próbafeltárást is magába foglaló előzetes régészeti dokumentáció, ugyanis csak ennek a dokumentációnak a segítségével lehet csökkenteni a régészeti örökség által jelentett kockázatot. Javasoljuk, hogy a vállalkozások telephelyeinek kiválasztása során a régészeti örökségvédelmi szempontokat is vegyék figyelembe.

A régészeti örökségvédelmi kockázat tovább csökkenthető már korábban kialakított telephelyek korszerűsítésével, azaz a barna mezős beruházások ösztönzésével.

Felhasznált források

Az Első Katonai Felmérés. A Magyar Királyság teljes területe. 1782-1785. ARCANUM DVD-ROM. 2004.

A Második Katonai Felmérés. A Magyar Királyság és a Temesi Bánság. 1819-1869. ARCANUM DVD-ROM. 2005.

A Harmadik Katonai Felmérés. 1869-1887. ARCANUM DVD-ROM. 2007.

A Dél-Nyírség és a Hortobágy-Melléke parasztjainak vallomása 1772-ből. A forrásokat összegyűjtötte és jegyzetekkel ellátta Takács Péter. Nyíregyháza, 1988.

Lipszky János: A Magyar Királyság és társországai térképe és névtára. 1804-1810. ARCANUM DVD-ROM. 2004.

Az 1715. évi országos összeírás. ARCANUM DVD-ROM. 2004.

Google Street View

Felhasznált irodalom

Balázsik Tamás: Beszámoló a nyírbátori minorita kolostor 2008. márciusi kutatásáról. Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle XLIII (2009/1) 130-134.

Balázsik Tamás – Juan Cabello – Németh Péter: Nyírbátor, minorita templom és kolostor. Régészeti kutatások Magyarországon 2009. Budapest, 2010. 295.

Balogh István: Történeti adatok Nyírbátorra Szabolcs megye levéltárában (1512-1715). In: Adatok Nyírbátor történetéhez. szerk.: Németh Péter. A Báthori István Múzeum Kiadványai 25. szám. Nyíregyháza, 1983. 7-16.

Bárányné Oberschall Magda: A nyírbátori stallumok. Bibliotheca Humanitatis Historica, Budapest, 1937.

Bársony István: Nyírbátor történetének egy nehéz szakasza. Szabolcs-Szatmári Szemle XIV. (1979) 3. szám 44-51.

Bársony István: A város története a XVI-XVIII. században. In: Tanulmányok Nyírbátor monográfiájához. szerk.: Dám László – Ujváry Zoltán. Debrecen, 1998. 49-96.

Juan Cabello: Nyírbátor minorita templom. Régészeti Füzetek I/30. 1977. 33.

Entz Géza – Szalontai Barnabás: Nyírbátor. Budapest, 1969.

Dankó Imre: A hajdúváros Nyírbátor. In: Tanulmányok Nyírbátor monográfiájához. szerk.: Dám László – Ujváry Zoltán. Debrecen, 1998. 26-48.

Dám László: Nyírbátor város műemlékeinek hasznosítása. In: Műemlékvédelem és Településfejlesztés. XVII. Országos Műemlékvédelmi Konferencia. 1993. Nyírbátor

Dám László – D. Rác Magdolna: Népi építészet és lakáskultúra. In: Tanulmányok Nyírbátor monográfiájához. szerk.: Dám László – Ujváry Zoltán. Debrecen, 1998. 253-292.

Feld István: A Bátoriak kegyúri temploma. Megjegyzések az újabb nyírbátori épületrégészeti kutatások értékeléséhez. Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle XLIII (2009/1) 155-158.

B. Gyürky Margit: A Báthoryak nyírbátori templomai. Budapest, 1942.

Hidegkúti Mihály: A nyírbátori minorita templom. Szeged, 1941.

Jakab Attila: Nyírbátor, Gyékényes. Régészeti kutatások Magyarországon 2009. Budapest, 2010. 295.

Jakab Attila: Nyírbátor, Kossuth u. 22. Régészeti kutatások Magyarországon 2009. Budapest, 2010. 295.

Kiss Lajos: Földrajzi nevek etimológiai szótára. Budapest, 1997.

Kubinyi András: Városfejlődés és vásárhálózat a középkori Alföldön és Alföld szélén. Dél-Alföldi Évszázadok 14. Szeged, 2000.

Magyarország Műemléki Topográfiája. Szabolcs-Szatmár megye műemlékei. szerkesztette Entz Géza. Budapest, 1987.

Maksay Ferenc: A középkori Szatmár megye. Település és népiségtörténeti értekezések. Budapest, 1940.

https://mult-kor.hu/20080404_hetvegi_varkalauz_nyirbator

Németh Péter: Nyírbátor: Egy mezőváros a középkorban. Szabolcs-Szatmári Szemle 1979/3. 41-43.

Németh Péter-Balázsik Tamás: A nyírbátori ferences kolostor. In: Haris Andrea (szerk.): Koldulórendi építészet a középkori Magyarországon. Művészettörténet-Műemlékvédelem 7. Országos Műemlékvédelmi Hivatal 1994. 377-395.

Németh Péter: A középkori Szatmár megye települései a XV. század elejéig. Nyíregyháza, 2008.

Nyírbátor, 1973. Képek Nyírbátor fejlődéséről. Szerk.: Szalontai Barnabás – Jánvári Tibor – Koncsek Pál
Nyírbátor/1978. Szerk.: Koncsek Pál – Szalontay Barnabás – Pásztor István.

Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képben. Budapest, 1891.

Papp Szilárd: A királyi udvar építkezései Magyarországon 1480-1515. Budapest, 2005. 67-76.; 194-201.

Reszler Gábor: Nyírbátor az új-, legújabb korban. In: Adatok Nyírbátor történetéhez. szerk.: Németh Péter. A Báthori István Múzeum Kiadványai 25. szám. Nyíregyháza, 1983. 31-58.

Simon Zoltán: Adalékok a nyírbátori református templom építéstörténetéhez. Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle XLIII (2009/1) 135-154.

Szabolcs megye Pesty Frigyes 1864. évi helynévtárában. A szöveget gondozta és a mutatót készítette: Mizser Lajos. In: Jóna András Múzeum Évkönyve XLII (2000) Nyíregyháza, 227-372.

Szabolcs vármegye. Magyarország vármegyéi és városai. A „Magyarország vármegyéi és városai” állandó munkatársainak közreműködésével szerkeszti Dr. Sziklay János és Dr. Borovszky Samu. Budapest, 1896.

Szabó Géza: Nyírbátor gazdaságának és társadalmának átalakulása a dualizmus korában. In: Tanulmányok Nyírbátor monográfiájához. szerk.: Dám László – Ujváry Zoltán. Debrecen, 1998. 136-177.

Szabó Géza: Városgazdálkodás a dualizmuskori Nyírbátorban. Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltári Évkönyv, 13. 1999. 133-138.

Takács Péter: A városi lét utolsó szakasza. In: Tanulmányok Nyírbátor monográfiájához. szerk.: Dám László – Ujváry Zoltán. Debrecen, 1998. 97-135.

C. Tóth Norbert: Észrevételek a nyírbátori stallum egykori elhelyezéséről. Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle XLIII (2009/1) 159-164.

Az ezerarcú Nyírség. Varázsos tájak. szerk.: Tóth M. Ildikó. Nyíregyháza, 2000.

Pintye Gábor: Nyírbátor határa. Régészeti kutatások Magyarországon 2010. 308.

Szalontai Barnabás: Nyírbátor története és középkori cserépedényei. Szabolcs-Szatmári Szemle XIII (1978) 2. szám 73-95.

Szalontai Barnabás: Nyírbátori parasztházak. In: Adatok Nyírbátor történetéhez. szerk.: Németh Péter. A Báthori István Múzeum Kiadványai 25. szám. Nyíregyháza, 1983. 17-30.

Szabó Géza: Városgazdálkodás a dualizmuskori Nyírbátorban. Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltári Évkönyv, 13. 1999. 133-138.

Szekér György-Tamási Judit: A nyírbátori Báthori várkastély. Előzetes jelentés a 1987-1990. évi kutatásról. Szabolcs-Szatmár Szemle, 26. 1991. 5-24.

Tamási Judit: Bátor kúria – Bátor várkastély. Előzetes jelentés a nyírbátori műemlékmagtár 1992. évi kutatásáról. Műemlékvédelmi Szemle 1992. 44-48.

Szalontai Barnabás: Nyírbátor. Minorita templom és Krucsay-oltár. Tájak, Korok, Múzeumok Kiskönyvtára, 2000.

Entz Géza: Nyírbátor, Református templom. Tájak, Korok, Múzeumok Kiskönyvtára, 1991.

A nyírbátori református egyház és templom története. Összeállította: Kozma János, Tárnok Ferenc, Csiha-Szegedi István. Nyírbátor. Református Egyházközség, 2000.

Virágos Gábor: A nyírbátori Báthori rezidencia műemléki helyreállítását megelőző régészeti kutatásnak 2005. évi eredményei a várkutatás tekintetében. Castrum 3. 2006. 102-105.

Gábor Virágos: The ancient residence of the Bathori family at Nyírbátor (Hungary) research and reconstruction. In: A Báthoriak kora. szerk.: Ulrich Attila. A Báthori Múzeum Füzetei. Új sorozat 3. Nyírbátor, 2008. 30-42.

<http://www.varak.hu/latnivalo/index/321-Nyirbator-Var/>

<https://www.facebook.com/areginyirbator>

<http://nyirbatoraregi.blogspot.hu>